

Alla talar svenska – om lärarutbildning och internationalisering

Jan-Olof Nilsson

LUNDS UNIVERSITET | UTBILDNINGSVETENSKAP | RAPPORT 2012:1

Forskningsrapporter i utbildningsvetenskap, Lunds universitet

Redaktörer : Roger Johansson och Anders Persson

ISBN: 978-91-7473-290-0

Förord

Forskningsrapporter i utbildningsvetenskap vid Lunds universitet är en skriftserie som ges ut av Institutionen för utbildningsvetenskap vid Lunds universitet. I serien publiceras kortare och längre texter på svenska och engelska. Rapporterna i serien är granskade av rapportseriens redaktörer och vill bidra till den mångvetenskapliga och omfattande utbildningsvetenskapliga forskning som pågår vid Lunds universitet. Forskningsrapporter i utbildningsvetenskap vill också spegla ett nationellt såväl som internationellt samtal. För dig som är intresserad av utbildningsvetenskaplig forskning vid Lunds universitet, besök vår hemsida: www.uvet.lu.se

Lund och Helsingborg
Roger Johansson och Anders Persson

Roger Johansson, professor i utbildningsvetenskap vid Lunds universitet och professor i historia med didaktisk inriktning
roger.johansson@uvel.lu.se

Anders Persson, professor i sociologi respektive utbildningsvetenskap vid Lunds universitet
anders.persson@uvel.lu.se

Innehåll

Inledning	2
Del 1. Internationalisering av högre utbildning	4
Del 2. Internationalisering av lärarutbildningen	20
Del 3. Internationalisering och högre utbildning i Sverige	33
Del 4. Lärarutbildning i Sverige	46
Del 5. En ny lärarutbildning	53
Avslutande diskussion	60
Referenser	62

Inledning

För drygt ett år sedan hejdade min prefekt, Gunnar Andersson, mig i sociologens kafferum - ”Jag har ett projekt som kanske skulle intressera dig”. Han förklarade att Samhällsvetenskapliga fakulteten av universitetet centralt tilldelats utvecklingsmedel som skulle användas för ämnet samhällskunskap i den nya lärarutbildning som Lunds universitet skapat tillsammans med Högskolan i Kristianstad. Direktiven för medlens användande var ursprungligen inte mycket mer precisa än så. I något sammanhang bestämde man sig inom fakulteten för att speciellt uppmärksamma internationalisering av samhällskunskapslärarutbildningen.

Jag förstod, i alla fall delvis, varför jag fick förfrågan – jag har under många år arbetat med internationaliseringsfrågor, både operativt och som forskare, och jag är utbildad gymnasielärare i samhällskunskap med flera år på fältet. Det handlade inte om några stora summor som skulle delas ut – motsvarande drygt 2 ½ månads heltidstjänst för min del, fördelad på ett år. Någon större utredning eller ett forskningsprojekt var det alltså inte tal om. Jag antog utmaningen eftersom temat intresserade mig.

Således skulle jag nu under viss del av min verksamhet ägna mig åt lärarutbildningen, ämnet samhällskunskap och internationalisering. Jag tog inledningsvis kontakt med den grupp som arbetat fram de olika kursplanerna för samhällskunskap och hade möten med flertalet av dem som ingick i grupperingen. Jag gjorde också ett första utkast till disposition av mitt arbete och beskrev den slutprodukt som arbetet var tänkt att leda till. Jag diskuterade också med gruppen ett antal förslag till förändringar av utbildningen för att öka internationaliseringen och erhöll värdefulla kommentarer. Flera inom gruppen har också kommit med synpunkter på den rapport som nu föreligger och därmed påverkat dess innehåll.

Efter att under en lång tid ha arbetat med internationalisering av högre utbildning vet jag utifrån mina erfarenheter att internationalisering och högre utbildning är ett komplext område, där flera olika nivåer och områden inom ett lärosäte måste samverka - t ex universitetsledning, fakulteter, institutioner, internationellt sekretariat, handläggare vid institutioner osv. Jag vet också hur viktigt det är för att uppnå resultat att man har en handlingsplan att arbeta utifrån – jag har t ex själv skrivit den handlingsplan som kom att gälla som strategi för kinasamarbete vid Lunds universitet. Och jag har erfarenhet av hur viktigt det är att det finns arbetsgrupper, eller referensgrupper, i detta arbete – grupper med representanter från olika verksamheter och nivåer inom organisationen. Strategier och handlingsplaner måste förankras. Det är mot bakgrund av dessa erfarenheter som föreliggande rapport ser ut som den gör.

Internationalisering handlar inte om att det finns vissa internationaliseringsinslag i några enstaka kurser eller i ett visst ämne. En internationalisering som ska vara hållbar och kunna utvecklas måste förankras på flera olika nivåer och flera olika områden måste samverka. Och internationalisering inom ett område, som t ex lärarutbildningen, ska också vara en del av övergripande internationaliseringsstrategier för hela lärosätet. Sedan kan det naturligtvis finnas specifika förutsättningar vid olika fakulteter etc. som påverkar hur man planerar och agerar. Men att man samverkar över institutions- och fakultetsgränser har allt som oftast mycket stora förtjänster. Jag har därför i följande rapport ägnat betydligt mer uppmärksamhet åt internationaliseringsfrågor generellt än specifikt uppmärksammat ämnet samhällskunskap. Jag tycker också att det finns goda skäl därtill. Att börja en diskussion om internationalisering av ämnet samhällskunskap i lärarutbildningen med

just samhällskunskapsämnet vore att börja i fel ände. Lärarutbildning måste ses som en del av högre utbildning generellt, och inte utgöra en enklav inom verksamheten.

Mycket av mitt arbete har bestått i att sondera en terräng. Inledningsvis handlar det om internationalisering och högre utbildning generellt. I denna terräng känner jag mig relativt hemmastadd. Men när det gäller internationalisering och lärarutbildning i ett internationellt perspektiv var det ny mark som skulle beträdas. Och vad som återfinns i rapporten är att jag satt ner foten på några ställen i denna okända terräng. Jag har alltså inte vandrat kors och tvärs genom landskapet. Också området hur olika lärarutbildningar i Sverige förhåller sig till och genomför internationalisering av sina utbildningar var för mig ett obekant område. Vad som genast slog, och förvånade, mig var hur mycket denna fråga diskuterats under senare år, och hur många lärosäten utarbetat mycket omfattande handlingsplaner för vad som bör göras. För att ge läsaren en bra bild över denna verksamhet har jag därför lyft in några långa avsnitt som direkt återger vad jag funnit. Dessa avsnitt kan te sig lite tunglästa, men väl värda mödan för de som intresserar sig för ämnet. Jag har dessutom bifogat bilagor där några strategiska dokument och handlingsplaner kan läsas i sin helhet.

Vad som under arbetets gång också har förvånat mig är hur lite forskning som förekommer när det gäller internationalisering och lärarutbildning. I Sverige finns det i stort sett ingen forskning alls! Här finns onekligen ett tomrum i forskarsamhället att fylla.

Jag vill avslutningsvis tacka de som bidragit med synpunkter på detta arbete Gunnar Andersson, Tomas Germundsson, Peter Gustavsson, Margareta Lindström-Nilsson, Bertil Rosenberg och Ylva Stubbergaard. Och inte minst vill jag tacka Kjell Nilsson – som jag tillsammans med under många år, och på många platser i världen, arbetat med utbildning och internationalisering - för många värdefulla kommentarer.

Campus Helsingborg

December 2011

Del 1. Internationalisering av högre utbildning

Univers(al)itet

Are we at the beginning of a future in which we are, in the words of Clark Kerr, on our way again to the "universalism of learning: the universal-university world", the revival of the cosmopolitan university of the medieval times, but within the context of a new modern world and a new age, the information age, in which society, economy and knowledge are part of a global environment, a mix of local and global influences? ¹

Alltså – är vi nu på väg tillbaka till det kosmopolitiska universitetet? – till den tid när universitetsstudier inte per automatik var förbundna med en specifik geografisk plats och ett givet modersmål. Är vi tillbaka till den tid när studenter, likt sinnebilden för vandringsstudenten Erasmus av Rotterdam, inte längre gör halt vid nationens gränser? Denne beryktade Erasmus, som under slutet av 1400-talet som student förflyttade sig mellan Paris, [Louvain](#), [England](#) och [Basel](#), för att sedermera undervisa i bl. a. Cambridge och Turin. Förutsättningen för alla Erasmus förflyttningar var naturligtvis ett gemensamt språk, ett lingua franca, som delades av lärosätena. Eller som Hans de Wit, en av de ledande forskarna inom ämnet internationalisering och högre utbildning, har uttryckt det:

Universities have always been affected by international trends and to a certain degree operated within a broader international community of academic institutions, scholars, and research. Yet, 21st century realities have magnified the importance of the global context. The rise of English as the dominant language of scientific communication is unprecedented since Latin dominated the academy in medieval Europe. Information and communications technologies have created a universal means of instantaneous contact and simplified scientific communication..²

Efter medeltiden blev universitetet allt mer administrativt och ekonomiskt strategiska apparater för att utveckla en nationell identitet – studenter och lärare förvandlades från vandrare till medborgare. Men under senare delen av 1900-talet har universitetet åter allt mer internationaliserats, gärna då också med support från just nationalstaten. Internationalisering stod inte längre i motsatsställning till nationens angelägenheter och en nationell identitet. Tvärtom. Internationalisering av lärosätena började allt mer bli en viktig del av nationens intressen.

Universitet, fakulteter och institutioner började under 1900-talets senare hälft allt mer utveckla sina egna strategier för internationalisering. Inom såväl forskning som undervisning började lärosätena stoltsera med hur många avtal man hade ingått med olika universitet världen över. Delegationer från universitetet började fara världen över

¹ de Wit, 1998. Artikeln baseras på ett föredrag som De Wit höll vid "The International Universities: Global and Local roles", April 3-5, 1998, Richmond, the American International University in London.

² de Wit, 2011.

och teckna överenskommelser – möten vilka som sig bör avslutades med handskakningar, fotografering och en god middag. Universitetens resebudget slog årliga rekord och delegationsbesöken avlöste varandra. Och så tillkom en uppsjö av konferenser, i synnerhet sedan 1980-talet, som kom att handla om just internationalisering och högre utbildning. Internationalisera eller degraderas var budskapet!

Definitioner

Vad menas då med internationalisering av högre utbildning. När ett ”nytt” område börjar få stor uppmärksamhet så blir definitioner och avgränsningar en viktig diskussion i den akademiska världen. Jane Knight har urskilt 4 olika perspektiv när det gäller definitionerna: aktivitets-, kompetens-, ethos- och processperspektivet. Internationalisering av högre utbildning handlar enligt dessa perspektiv³

* om aktiviteter inom högre utbildning som leder till en interkulturell dimension av utbildningen, inkluderat närvaro av internationella studenter, internationalisering av curriculum och student/lärarytbyte.

* om kompetenser, kunskaper, attityder och värderingar som är betydelsefulla för att konkurrera på en internationell marknad.

* om att skapa en miljö eller klimat som ger stöd till interkulturella/internationella perspektiv och initiativ.

* om integrationen av en internationell och interkulturell dimension när det gäller undervisning, forskning och service genom en kombination av aktiviteter, policys och strategier.

Det sistnämnda perspektivet som Knight tar upp har lett fram till nedanstående definition (den kanske mest vedertagna idag) när det gäller internationalisering och högre utbildning. Och det är just Knight själv som ligger bakom definitionen. Internationalisering av högre utbildning definieras som:

A multifaceted process of introducing international and intercultural dimension in to teaching, learning, research and mode of delivery of higher education⁴

Knight betonar alltså med sin definition att de olika perspektiven måste integreras i en och samma definition, samt att internationalisering av högre utbildning handlar om en process där förändringar inom ett område återverkar på ett annat. De Wit har också påtalat att Knight

³ Knight & de Wit, 1997.

⁴ Knight, 2008.

i samband med lanseringen av sin definition också lyfte fram två specifika processer som utvecklats under senare år:

One is 'internationalisation at home', including activities that help students to develop an international awareness and intercultural skills. So it is much more curriculum oriented: preparing your students to be active in a much more globalised world. Activities that fall under this at-home dimension are: curriculum and programmes, teaching and learning processes, extra-curricular activities, liaison with local cultural/ethnic groups, and research and scholarly activities. And the second aspect is 'internationalisation abroad', including all forms of education across borders: mobility of students and faculty, and mobility of projects, programmes and providers. These components should not be considered mutually exclusive, but rather intertwined within policies and programmes.⁵

Om nu högre utbildning ska internationaliseras så måste också motiv därtill anges. En i olika sammanhang ofta citerad indelning av olika motiv lanserades av Knight & De Wit så tidigt som 1995.⁶ Författarna delade upp motiven i fyra olika kategorier.

a/ Politiska motiv: Internationalisering av högre utbildning är angeläget för att stärka nationens position och roll i världen – det kan gälla säkerhetsfrågor, stabilitet och fred, ideologisk export etc. En internationaliserad högre utbildning ses som en form av diplomatisk investering för framtida ekonomiska och politiska relationer. Stipendier delas ut till utländska studerande som ett led i att skapa goda kontakter med framtida makthavare i andra länder.

b/ Ekonomiska motiv: I en allt mer globaliserad värld kräver näringslivet individer med internationell erfarenhet och kunskap om internationella förhållanden för att kunna konkurrera på en internationell marknad där företag och organisationer inte stannar inom nationens gränser. Internationella studenter kan också i framtiden fungera som ingångar till handel med deras hemland. Ett annat ekonomiskt skäl är att utbildning allt mer har blivit en handelsvara och kan därför bli inkomstbringande för det enskilda universitetet.

c/ Akademiska motiv: Ett av de tongivande argumenten för detta motiv är att internationalisering krävs för att upprätthålla kvaliteten inom utbildning och forskning. Forskning idag sker allt mer i olika internationella nätverk och för akademisk karriär krävs allt oftare internationell publicering. Genom att öka internationaliseringen, t ex kurser på engelska, har man också större möjligheter att attrahera lärare internationellt med specifik kompetens som önskas. Genom att internationellt rekrytera kvalificerade studenter så kan man höja nivån på de olika utbildningarna osv. En allt mer globaliserad värld kräver ett globaliserat klassrum menar man.

d/ Sociala och kulturella motiv: Här betonas vikten av att behärska främmande språk (då främst engelska) och att ha kunskaper om andra länder och kulturer. Internationaliseringen ger inte bara universitetens egna nationella studenter kunskaper om andra kulturer utan

⁵ de Wit, 2011.

⁶ Knight & de Wit, 1995.

inresande utländska studerande får också kunskap om den nationella kulturen. Man utbildar studenter i kulturell kunskap och kompetens, och i att bli ambassadörer för såväl universitetet som nationen.

En likartad indelning av motiven förekommer också i IAUs stora empiriska undersökning 2009 om internationalisering av högre utbildning (jag återkommer till denna undersökning).⁷

Motiven kan enligt undersökningen delas upp i:

- Economic: development, competitiveness, growth; HE (Higher education, eg.anm.) and Research as essential building blocks for innovation; critical mass of qualified people needed for international business,
- Political: soft power, influence, regional integration, harmonisation, avoid conflict and war
- Commercial: replacing public funds; HE as an export industry; (demographic) mismatch of HE supply/capacity and demand between different nations,
- Competition: rankings, comparisons, prestige and reputation race
- Cultural: diversity of viewpoints, inter-cultural understanding
- Academic/Scientific: enriching, expanding knowledge and improving learning experience, gaining access to labs, sharing resources and expertise, building critical mass.

Var tonvikten lagts i olika diskussioner när det gäller motiv för internationalisering har skiftat över tid. Under första perioden efter andra världskriget lyfte man speciellt fram den politiska dimensionen – internationalisering av utbildning kunde medverka till att skapa en värld i fred. Senare, t ex under 1960-70 talet blev också en solidaritetsdimension med tredje världen ett betydelsefullt argument. Under senare årtionden har fokus i betydligt högre grad legat på internationell kompetens och konkurrensförmåga. Det lyfts allt mer fram att en internationell arbetsmarknad kräver universitet som levererar akademiker med goda språkkunskaper och interkulturell kompetens. För att detta ska kunna åstadkommas ska t ex studenterna ha delar av sin utbildning utomlands, och man ska öka antalet studerade från andra länder vid universitetet – curricula och examina måste dessutom vara internationellt gångbara osv. Eller som Hans de Wit uttrycker det

...over the last two decades, the concept of the internationalization of higher education is moved from the fringe of institutional interest to the very core. In the late 1970s up to the mid-1980s, activities that can be described as internationalization were usually neither named that way nor carried high prestige and were rather isolated and unrelated. In the late 1980s changes occurred: Internationalization was invented (...) and carried on, ever increasing its importance. new components were added to its multidimensional body in

⁷ IAU 3rd Global Survey Report, 2010.

the past two decades, moving from simple exchange of students to the big business of recruitment, and from activities impacting on an incredibly small elite group to a mass phenomenon.⁸

I synnerhet sedan mitten av 1990-talet har internationalisering av högre utbildning varit en av huvudfrågorna på lärosätenas agenda – konferenser i ämnet duggade allt tätare och universitet såg det som ett måste att utarbeta strategiska planer och en policy för internationalisering. Det var också nu som forskningen i ämnet ordentligt började ta fart. De båda forskarna, Barbara M. Kehm och Ulrich Teichler (inte minst den senare tillhör en av pionjärerna inom forskningsfältet) gjorde 2007 en inventering av den forskning som bedrivits när det gäller internationalisering av högre utbildning. Inventeringen begränsar sig till forskning presenterad på engelska, vilket naturligtvis långt ifrån ger en heltäckande bild av all den forskning som förekommit. De huvudsakliga forskningsområdena sträcker sig från mobilitet, hur olika universitetssystem påverkar varandra, internationalisering av curricula och lärande till institutionella strategier, kunskapsöverföring, konkurrens och samarbete och nationella och överstatliga policys.⁹

Först kan man enligt författarna konstatera en kvantitativ ökning. 1996 kunde man finna ca 500 titlar på böcker och artiklar som anknöt till området internationalisering och högre utbildning. 10 år senare hade antalet fördubblats. För det andra så kunde man konstatera att forskningsfältet blev betydligt mer synligt i floden av internationella publikationer som berörde högre utbildning. Många tidskrifter med tema högre utbildning började ge ut specifika temanummer om just internationalisering och högre utbildning. Till exempel kom den tongivande tidskriften *Higher Education* återkommande att ha internationalisering och högre utbildning som huvudtema.

Kehm & Teichler konstaterade också att forskningen snarare kommit att vända sig till policyskapare än till andra forskarkollegor – forskningsartiklarna låg ofta också i gränslandet mellan forskning och politik. Och många som uttalade sig inom området var allt oftare inte forskare inom just detta specifika område. De kom från alla möjliga håll och kanter - det blev betydligt fler än pedagoger och utbildningsforskare som hade åsikter i ämnet.

Medan forskningen inledningsvis var mer avgränsad har den under senare år allt mer satts i relation till andra frågor och verksamheter som t ex management, handlingsprogram, funding etc - vilket har skapat en viss förvirring när det gäller vad man egentligen menar med internationalisering av högre utbildning, eller som Kehm & Teichler uttrycker det

⁸ de Wit, 2011.

⁹ Kehm & Teichler, 2007.

this “fuzziness,” obviously is a consequence of a growing importance of the international argument (i.e., internationalisation as a “priority” issue), a growing interest in international comparison, and a growing focus on macro policies and processes of coordination.¹⁰

Forskningsfrågorna har alltså blivit mer komplexa - från att som tidigare fokusera på ett specifikt område, t ex studentmobilitet, till att allt mer behandla olika förhållanden som samverkar – kunskapsöverföring, universitetssamarbete, rekrytering av internationella studenter osv.

Forskningen har också blivit betydligt mer normativ med tydliga politiska undertoner. Nästan uteslutande talas det om internationalisering i positiva ordalag och som något mycket centralt att genomföra för utbildningsinstitutionerna, vilket också återspeglas i flertalet av universitetens policy- och strategidokument. Ett otal artiklar i ämnet betonar nödvändigheten av en ökad internationalisering av högre utbildning, och medverkar därmed till att sätta press på universitetsledningar att genomföra ökade satsningar. Om detta inte verkställs så riskerar man att hamna efter i utvecklingen, och sjunka i ranking hävdas det. Vilken universitetsledning vill det?! För att ge ett exempel, Zha Qiang 2003, bland den uppsjö av mer ”normativa” texter som finns, kan nedanstående längre citat anses som typiskt:

Den högre utbildningen har nu blivit en verklig del av globaliseringsprocessen: En gränsöverskridande matchning av utbud och efterfrågan. Följaktligen kan högre utbildning inte längre betraktas ur ett strikt nationellt sammanhang. Detta kräver en bredare definition av internationalisering, som omfattar en helhetssyn på högre utbildning och inte längre bara en dimension eller aspekt av den, eller vissa individers, som är en del av den, agerande... Det finns olika skäl till att hävda att internationaliseringen ska bli en allt viktigare del av högre utbildning. Först finns det två allmänt erkända argument, som hittills fungerat som främsta drivkrafter för internationalisering ... Akademiska och yrkesmässiga krav på akademiker speglar alla de krav som globaliseringen av samhället, ekonomin och arbetsmarknaden ställer och därmed måste högre utbildning ge en tillräcklig förberedelse för dessa krav. Dessa krav omfattar inte bara akademisk och yrkesmässig kunskap, utan också krav på flerspråkighet samt sociala och interkulturella färdigheter och attityder. Nivån på specialisering inom forskning och storleken på de investeringar som är oundgängliga för vissa områden av forskning och utveckling kräver gemensamma ansträngningar och intensivt internationellt samarbete.

För det andra påverkar följande två processer i allt högre grad internationella dimensionen i högre utbildning: Rekryteringen av utländska studenter har blivit en viktig faktor för såväl institutionella som nationella ekonomiska intressen. Användningen av ny informations- och kommunikationsteknik i tillhandahållande av utbildning och engagemang av privata aktörer i detta sammanhang innebära att nationella gränser och de nationella regeringarna i utbildningen blir suddig. Dessa skäl visar det faktum att högre utbildning har nu blivit en reell del av globaliseringsprocessen ... Följaktligen kan den högre utbildningen inte längre betraktas i ett strikt nationellt sammanhang.¹¹

¹⁰ Ibid.

¹¹ Zha Qiang, 2003 (egen översättning från engelska).

Även om nu Kehm&Teichler i sin rapport lyfter fram temats komplexa karaktär så kan man enligt författarna urskilja vissa dominerande områden inom forskningen:

- Mobility of students and academic staff.
- Mutual influences of higher education systems on each other.
- Internationalisation of the substance of teaching, learning, and research.
- Institutional strategies of internationalisation.
- Knowledge transfer.
- Cooperation and competition.
- National and supranational policies as regarding the international dimension of higher education.

Det första temat tillhör kanske det forskningsområde som har längst historia, och det fortsätter att vara ett väsentligt forskningsfält med frågor som kan gälla flöden och statistik, hur mobilitet påverkar karriärmöjligheter, igenkännande av utländsk examen, rekrytering och selektion av utländska studerade, supportfrågor, finansiering osv. Ett område i detta sammanhang som har blivit allt mer forskningsaktuellt under den undersökta perioden är virtuell mobilitet med hjälp av IKT. Det andra forskningstemat har klart kopplats till frågor om globalisering och handel. Konkurrens om studenter, därmed också marknadsföring och skapande av strategiska allianser, har blivit allt viktigare. Hela program och t o m etablering av universitetsfilialer har blivit vanligare – vi kan i dag inte bara tala om nya vandringsstudenter utan också rent av om vandringsuniversitet. Men det handlar också om hur olika universitetssystem påverkar varandra – t ex den amerikanska modellen med graduate school, eller hur bolognareformen kommit att bli förebild i flera länder och regioner utanför Europa.

Internationalisering av innehåll, lärande och forskning är också en mycket vanlig tematik – t ex internationalisering av curricula, internationella program och kvalitetsfrågor, internationalisering hemma, hur undervisning som ges på engelska (i länder där engelska inte är första språk) påverkar kvaliteten och hur joint/ double degree program kan utvecklas.

Mycket av vad som skrivits handlar om institutionella strategier för internationalisering. Omlånga studier behandlar t ex den ökade betoningen av marknadsföring, om behovet av att skapa en profil, aktiv och selektiv rekrytering och export av program. De olika högre utbildningarna väljer mer selektivt sina partners mot bakgrund av konkurrensförhållanden – man konkurrerar genom strategiskt valda samarbeten. Ranking och kvalitetsfrågor har också blivit allt mer betydelsefulla. Svenska universitet har tidigare inte fäst någon större tonvikt vid internationella rankingskalor. Numera utgör universitetets placering, då internationella rankinglistor släpps, huvudnyheter såväl internt, som i media. När t ex ledningen från Lunds eller Uppsalas universitet gästar utländska lärosäten eller får besök av sådana talar man ibland med glädje om att man ligger på topp 100 listan. Och man blir ofta bemött mot bakgrund av sin ranking, oavsett om man möter lägre eller betydligt högre rankade universitet.

Temat kunskapsöverföring har blivit ett allt mer aktuellt tema i forskningen under senare år, bland annat eftersom det har blivit ett centralt motiv för internationalisering.

Bolognaprocessen är ett exempel på detta och hur curricula skulle göras mer enhetlig för att på så sätt underlätta såväl rörlighet som att vara anställningsbar. Också inom forskningen så betonas kunskapsöverföring allt mer – forskning knyts samman med innovation i en marknad som inte stannar vid nationsgränserna. Också det ökade intresset för att exportera utbildning och skapa bransch-campus räknas in här.

Konkurrens och/eller samarbete är också ett mycket vanligt förekommande tema. Nationell policy skapas för att attrahera utländska studenter till landet. Man öppnar t ex nationella rekryteringscentra i olika länder och deltar på nationell basis vid olika utbildningsmässor. Också universitetens selektiva val av partners ska ses i detta sammanhang – eller som flera universitetsledare uttryckt det så gäller det inte längre att skylta med hur många samarbetsavtal man har utan snarare att reducera avtalen och lyfte fram starka samarbetspartners, Universitet vill t ex visa fram vilka nätverk man ingår i – Lunds Universitet skyltar t ex gärna med att man ingår i LERU (League of European Research Universities) och U21 (Universitas 21), nätverk som innehåller mycket välrenommerade universitet i Europa respektive globalt.

Avslutningsvis ägnas också analyser av nationell- kontra överstatlig policy när det gäller internationalisering av högre utbildning stor uppmärksamhet inom forskningen. Även om nu diskussionen om globalisering delvis har nedmonteringen av nationalstaten som utgångspunkt så visar det sig att när det gäller utbildning så spelar nationalstaten en betydande roll. Men det är värt att notera att ett ökat antal studier behandlar hur internationella och överstatliga organisationer alltmer påverkar nationell utbildning. – t ex Bolognaprocessen, GATS, World bank, UNESCO , OECD, EU-kommissionen osv.

En form för internationalisering som också fått allt större uppmärksamhet under senare år är internationalisering hemma. Begreppet introducerades först vid en konferens i Malmö 1999 och sedan också i den internationella tidskriften *Forum* 1999 där Malmö högskolas dåvarande chef för internationella sekretariatet, Bengt Nilsson, publicerade en artikel med titeln ”Internationalisation at home - theory and praxis” – en artikel som fick mycket stor internationell uppmärksamhet.¹² (Internationalisering hemma har också blivit något av ett signum för Malmö Högskola.) I sin ursprungliga betydelse handlade det speciellt om att göra de studerande interkulturellt och internationellt kompetenta utan att de lämnade sitt lärosäte – det var alltså hemmaplan som skulle internationaliseras eftersom de c a 10% av de studerande som tog delar av sina studier utomlands sågs som ett alldeles för lågt antal för internationalisering av högre utbildning. Under senare år har begreppet fått en betydligt vidare innebörd till att t ex också gälla curricula och program, undervisning och lärande, extra-curricula aktiviteter, forsknings- och läraraktiviteter osv. Vi kan alltså numera tala om internationalisering på hemmaplan, och på bortaplan, två former, som också oftast står i klart samband med varandra, t ex kan internationalisering av curricula också innebära internationalisering på bortaplan, genom att där t ex är inlagt fältstudier etc utomlands.

¹² Nilsson, 1999.

International Association of Universities

Det Unescobaserade *International Association of Universities* (IAU) tillhör ett av de största internationella nätverken när det gäller högre utbildningsinstitutioner. De ca 650 medlemmarna fördelar sig på 120 länder (medlemmar från Sverige är Linnéuniversitetet, Stockholms universitet, Uppsala universitet, Göteborgs universitet och World Maritime University). En av de frågor som under senare årtionden stått i fokus för organisationen är just internationalisering och högre utbildning. 2003 genomförde man den då dittills största undersökningen i ämnet. Undersökningen följdes sedan upp med en ny undersökning 2005 och nu senast med en undersökning 2009, som publicerades i en rapport 2010.¹³ Undersökningen 2009 är den största som hittills genomförts. Data bygger på svar från 745 högre utbildningsinstitutioner i 115 länder. I undersökningen ingår också närmare 20 nationella organisationer med anknytning till högre utbildning. Det kan tilläggas att undersökningen riktade sig framförallt till universitetsledare på olika nivåer, internationellt ansvariga osv., och inte till enskilda forskare/lärare. Sammanfattningsvis visar undersökningen att

- intresset för internationalisering bland utbildningsinstitutioner och regeringar fortsätter att öka
- universitetsledningarna har det övergripande ansvaret för internationaliseringen
- bristande ekonomiska resurser är huvudskälet till att inte internationaliseringen ökar
- utbudet av kurser utomlands, internationella on-line kurser, och etableringen av campus utomlands ökar, men är fortfarande begränsat till ett fåtal aktörer
- närmare 50% av universiteterna angav att under 1% av deras studerande studerar utomlands och över 50% att mindre än 5% av deras grundstudenter bedrev utlandsstudier
- bidrag från betalande studenter inte ses som en huvudsaklig inkomstkälla för att finansiera internationalisering
- högst prioritet för de flesta regioner när det gäller internationalisering är studenternas internationalisering – Afrika och Mellanöstern ger dock högre prioritet åt forskningssamarbete.
- de flesta prioriterar internationalisering inom sin egen region, men ska man söka sig mot andra regioner så är Europa populärast.

På följande sidor visas några av resultaten från undersökningen i tabellform.

¹³ IAU 3rd Global Survey Report, 2010.

Most important rationales for internationalization– regional results (N =745)

Rationales for internationalization	World	Africa	Asia & Pacific	Europe	Latin - America & Caribbean	Middle East	North America
Improve student preparedness	30%	19%	31%	27%	39%	22%	39%
Internationalize curriculum	17%	15%	17%	16%	18%	16%	17%
Enhance international profile	15%	13%	14%	20%	6%	17%	9%
Strengthen research and K. production	14%	24%	15%	13%	16%	22%	8%
Broaden an diversify source of students	9%	8%	7%	10%	4%	5%	17%
Broaden and diversify source of faculty/staff	4%	3%	6%	4%	3%	10%	2%

Vi kan se att nästintill samtliga regioner har angett studenternas förberedelse för ett allt mer globalt samhälle som främsta motiv för internationalisering. Hög prioritet ges också åt att internationalisera curriculum. Man kan notera att lansera en internationell profil för lärosätena är viktigare för universitet i Europa än i övriga regioner. Däremot hamnar att stärka forskning och kunskapsproduktion lägre för Europa än i flera andra regioner. Dock kan svaren bero delvis på hur man bedömer centrala insatsers betydelse. När det gäller forskningssamarbete över nationella gränser så kanske det inte alltid ses som en angelägenhet främst för central nivå.

Most important benefits of internationalization - regional results (N = 745)

Benefits of internationalization	World	Africa	Asia & Pacific	Europe	Latin - America & Caribbean	Middle East	North America
Increased int'l. awareness of students	24%	15%	20%	23%	30%	18%	33%
Strengthened research and K. production	16%	24%	20%	14%	18%	21%	9%
Int'l. cooperation and solidarity	12%	15%	11%	14%	10%	15%	8%
Enhanced internationalization of the curriculum	11%	7%	12%	11%	9%	7%	17%
Enhanced prestige/profile for the institution	10%	11%	11%	12%	10%	9%	7%
Increased int'l. orientation of faculty/staff	10%	9%	12%	9%	10%	7%	9%
Better capacity to attract students	5%	3%	3%	6%	2%	9%	7%

Följaktligen, mot bakgrund av motiven, så anser man studenternas internationella medvetenhet och kompetens är den största positiva effekten av en ökad internationalisering. Också ökat samarbete med andra universitet kommer högt, liksom en solidaritetsaspekt. Att internationalisering stärker forskning kommer också relativt högt, men värt att notera är att Europa ligger lägre på denna punkt än flera andra regioner.

Internationalization activities given highest priority in institutional internationalization policy – regional results (N = 498)

Internationalization activity	World	Africa	Asia & Pacific	Europe	Latin - America & Caribbean	Middle East	North America
Outgoing mobility opportunities for students (study, internships etc)	44%	29%	40%	49%	45%	18%	43%
Int'l. student exchanges and attracting int'l. students	43%	27%	50%	45%	29%	35%	42%
Int'l. research collaboration	40%	46%	52%	41%	35%	32%	23%
Strengthening international/intercultural content of curriculum	31%	29%	33%	30%	27%	25%	40%
Developing joint and double/dual degree programmes with foreign partner institutions	30%	24%	27%	35%	27%	30%	17%
Outgoing mobility opportunities for faculty / staff	29%	24%	24%	35%	33%	18%	14%
Int'l. development and capacity building projects	17%	27%	14%	17%	13%	22%	18%
Hosting int'l. scholars	17%	22%	18%	13%	23%	20%	16%

Vid en rangordning av olika aktiviteter så ser vi att för flera regioner, däribland Europa, så ges såväl möjligheter att skicka som att ta emot studenter högsta prioritet.

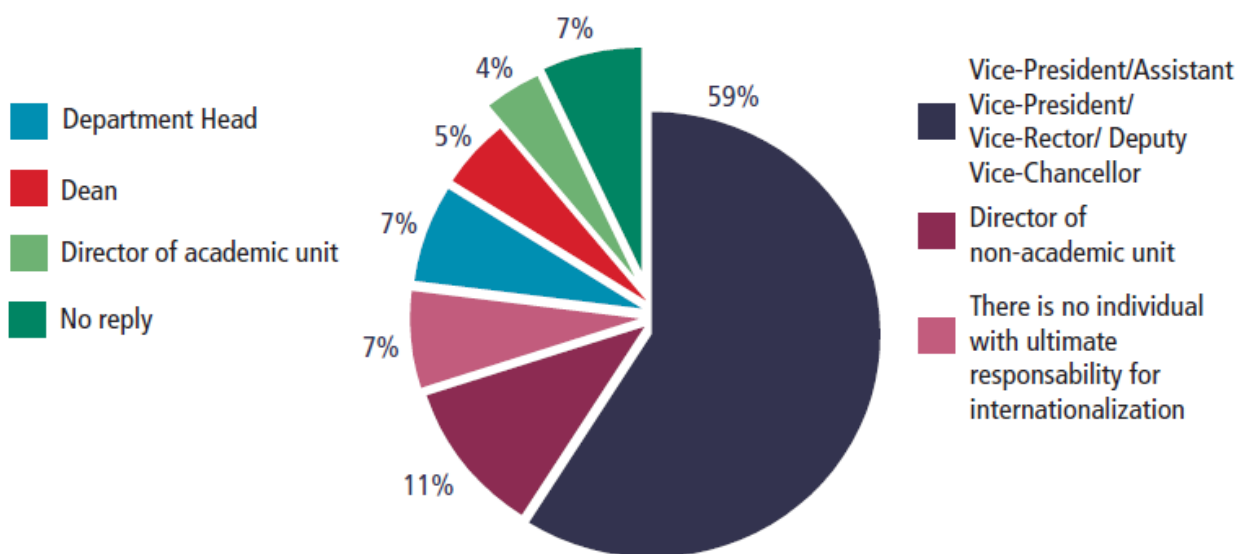
Forskningsarbete ges också hög prioritet i de flesta regioner. Att däremot ta emot internationella gästforskare tillhör inte de mest prioriterade verksamheterna, i synnerhet inte för europeiska lärosäten.

Most important internal obstacles to advancing internationalization- regional results (N = 745)

Internal obstacles	World	Africa	Asia & Pacific	Europe	Latin - America & Caribbean	Middle East	North America
Insufficient financial resources	27%	29%	24%	25%	29%	31%	32%
Limited faculty interest	11%	11%	11%	13%	9%	10%	8%
Limited expertise of staff / lack of foreign language proficiency	11%	11%	12%	11%	12%	11%	6%
Administrative inertia	8%	8%	6%	10%	8%	9%	8%
Too rigorous / inflexible curriculum	8%	7%	9%	9%	9%	4%	6%
Absence of strategy / plan to guide the process	7%	12%	9%	4%	8%	8%	9%
Limited student interest	6%	4%	6%	6%	5%	12%	3%

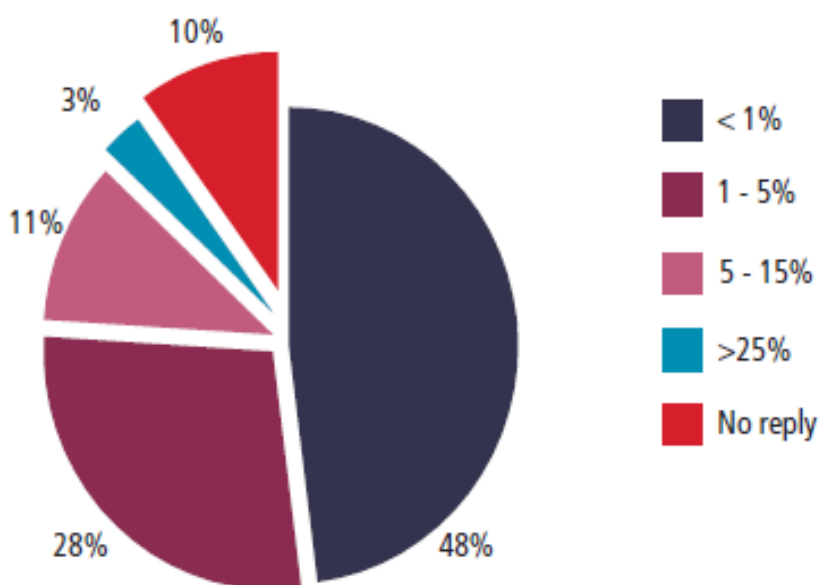
Som största hinder för internationalisering anger alla regioner, föga förvånande, brist på ekonomiska medel. Men också frånvaro av intresse från fakultet respektive brist på expertis och bristande språkkunskaper kommer relativt högt. Det räcker sålunda inte med intentioner som formuleras i strategidokument. Internationalisering kostar, och processen måste förankras inom organisationen. Det är också värt att notera att få av de intervjuade anger att de studerande skulle sakna intresse av ökad internationalisering – det är inte där ”skon klämmer”.

HEIs according to level of person responsible for internationalization - aggregate results (N = 745)

Som vi kan se så svarar närmare 60 % att huvudmannskapet för internationaliseringen ligger hos universitetsledningen och enbart 7 % att det ansvaret vilar på den enskilda prefekten och 5% att dekanus har ansvaret. Resultatet kan tolkas som att majoriteten av de tillfrågade anser att utan ledningens intresse av och engagemang i internationaliseringen av lärosätena så kommer det heller inte att ske så mycket

Opportunity to Study Outside One's Own Country as % of overall enrolment N=745

Som vi kan se är möjligheterna till mobilitet generellt sett mycket små för de flesta studenter världen över. För närmare 50% av de universitet och utbildningsanordnare som ingår i studien är det under 1% av studenterna som har möjlighet till att studera utomlands. De regionala skillnaderna är naturligtvis stora, och vi kan också förvänta oss stora skillnader mellan olika universitet. Globalt sett är vi alltså mycket långt ifrån Erasmus av Rotterdams liv och leverne. Just detta förhållande gör naturligtvis internationalisering hemma än viktigare för många lärosäten. Men trots de begränsade möjligheterna till studier utomlands har det totala antalet studenter som studerar utomlands ökat betydligt. Däremot har procenttalet faktiskt minskat mellan 1999-2007, från 1.9% till 1.8% av alla studenter. Men det totala antalet studenter i världen har femdubblats under perioden 1970-2007, från 30 miljoner till 150 miljoner. I t ex Kina så ökade studentantalet med 19 % varje år under perioden 2000-2007! ¹⁴ Samma procenttal får sålunda stora konsekvenser när totalantalet ökar.

Antalet studenter som tar delar eller hela sin utbildning utomlands har ökat med 250% sedan 1975, och med över 50% sedan 1999. 2007 studerade 2.8 miljoner studenter utomlands och idag räknar man med att antalet ligger över 3 miljoner. UNESCO räknar med att 7 miljoner studenter kommer att studera utomlands 2020. ¹⁵ Kina toppar idag som enskilt land, och står också för den högsta procentuella ökningen om man räknar per land (vi ska inte glömma att det bor mycket folk i Kina). Kina har idag ca 500,000 studenter som studerar utomlands. På andra plats kommer Indien med över 150,000 studerande utomlands. ¹⁶ Under läsåret 2010 valde närmare 27 000 svenskar att studera i ett annat land, en ökning med nio procent jämfört med läsåret innan. Storbritannien och USA är överlägset populärast för svenska studenter, men allt fler väljer att åka till Asien. ¹⁷

¹⁴ Se http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0001_2009K03_TI_07_A05TI0903.pdf

¹⁵ <http://www.oecd.org/dataoecd/12/9/45612617.pdf>

¹⁶ Global Education Digest 2009. Comparing Education Statistics Across the World. UNESCO. <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/ged09-en.pdf>

¹⁷ http://www.scb.se/Pages/PressRelease____310567.aspx

Del 2. Internationalisering av lärarutbildningen

Lärarutbildning

”Den **internationella rörligheten** avseende lärare och studenter, särskilt inom lärarutbildningen, **ska öka.**” (Eva Åkesson, prorektor, Lunds universitet)¹⁸

Utan att ha genomfört någon systematisk genomgång tror jag mig kunna slå fast: när det gäller internationalisering och lärarutbildning så bedrivs det ytterst lite, om ens någon, forskning eller systematisk genomgång av detta område i Sverige. Vid en första sökning hittade jag enbart en kort, och mer övergripande, artikel i ämnet – ”Internationalisation of Teacher education in Sweden” av Oleg Popov.¹⁹ Artikeln ger en komprimerad introduktion till de svenska förhållandena, samt ger några exempel från lärarutbildningen i Umeå och hur man där arbetat med internationalisering av utbildningen. Jag fann också en liten skrift i ämnet från lärarutbildningen i Malmö - *Internationalisering i lärarutbildningen*, författad av Lars Henric Ekstrand redan 1989.²⁰

Däremot finns det en hel del forskning när det gäller interkulturell kompetens, varav viss ägnas specifikt åt lärarutbildning. Man kan också finna enstaka mer avgränsade texter, om t ex användningen av IKT inom lärarutbildningen för ökad internationalisering. Men någon forskning som tar ett mer samlat grepp när det gäller internationalisering och lärarutbildning tycks lysa med sin frånvaro.

Vad som däremot skrivs, och upprepas i olika statliga utredningar och i policy- och strategidokument från lärarutbildningar, är att lärarutbildning satts på undantag jämfört med övriga högskoleutbildningar när det gäller internationalisering. Och kraven på att internationaliseringen måste ges ett ökat utrymme upprepas ständigt i de olika dokumenten.

Internationellt sett finner man emellertid mer forskning i ämnet – både vad gäller forskningsbaserade rapporter/artiklar och olika konferenspapers och det anordnas också internationella konferenser och ges ut tidskriftsnummer i ämnet. Innan vi vänder blickarna mot svenska förhållanden ska jag göra några korta nedslag i vad som lyfts fram

¹⁸ Åkesson, ppt Åbo 2008.

¹⁹ <http://umu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:317655>

²⁰ Ekstrand, 1989.

internationellt. För ändamålet har jag bland annat valt ut ett antal citat, som kan vara relativt typiska för den diskussion som förs (urvalet begränsas till vad som förekommer på engelska).

Även om forskning och diskussionen om internationaliseringen av lärarutbildningen kanske kommit betydligt längre i många andra länder så är utgångspunkten i stort sett densamma som i Sverige: Lärarutbildning har släpat efter när det gäller internationalisering av högre utbildning. Och i likhet med vad som framförs i Sverige så slår man också internationellt fast att internationaliseringen av lärarutbildningen måste öka. Eller för att citera Ken Zeichner, som utgår från amerikanska förhållanden:

Although it would be difficult to find a college or university anywhere in the U.S. today that is not making a substantial effort to internationalize or globalize in some way, it is clear that this work has not been as widely undertaken in teacher education as in higher education generally. Despite repeated calls for these efforts over the last two decades and in spite of the efforts of individual teacher educators and of non-profits organizations like the Longview Foundation, the National Association of International Educators, the American Council on Education, and the Asia Society to advocate for and support efforts to do this important work, Schools and Colleges of Education are still often among the least internationalized units on U.S. campuses.²¹

Låt oss ta några av Zeichners synpunkter, som presenterades vid ett föredrag vid NAFSA-konferensen i Kansas city 2010, som utgångspunkt.²² Zeichners föredrag uppehåller sig inte enbart vid hur att internationalisera utan i lika hög grad om varför. Han tar sin utgångspunkt i den amerikanska Longview Foundations omfattande rapport, *Teacher Preparation for the Global Age*.²³ Rapporten är troligtvis den mest omfattande undersökning i ämnet som gjorts, men har en viss begränsning då den enbart behandlar amerikanska förhållanden.

Först slår Zeichner fast att det internationellt förekommer en tydlig begreppsförvirring när det gäller vad man menar med internationalisering av lärarutbildningen och mycket lite skrivs om varför utbildningen ska internationaliseras. Han påpekar också att mycket få undersökningar har utvärderat effekterna av en ökad internationalisering av lärarutbildningarna. Zeichner lägger speciell tonvikt vid att det måste skapas en global kompetens hos de lärarstuderande och ger i sammanhanget en del utgångspunkter, vilka kan sammanfattas som:

²¹ Zeichner, 2010.

²² NAFSA (North American Association for International Educators) är en amerikansk organisation som fokuserar sin verksamhet på just internationalisering och lärare. På sin hemsida skriver man "With nearly 10,000 members, NAFSA is the world's largest nonprofit professional association dedicated to international education."

23

Teacher Preparation for the Global Age. The Longview Foundation report on internationalizing pre-service teacher education, 2008.

- Hjälpa lärarstuderande att utveckla ett socio-kulturellt medvetande där de lär sig att deras eget sätt att tänka är präglad av deras eget socio-kulturella läge, av ras, etnicitet, kön, klass, språk, nationalitet osv och att andra har en annan utgångspunkt för sitt vara i världen.
- Hjälpa lärare att lära sig mer om andra folks historia och kulturer, inbegripet de studenter med invandrarbakgrund som ofta sitter i deras eget klassrum.
- Hjälpa de studerande att utveckla en högre interkulturell kompetens där de kritiskt kan granska social orättvisa från ett flertal olika infallsvinklar.

Ziechner avslutar sitt föredrag med ett antal punkter:

1. Det har i debatten varit för mycket fokus på vad lärarutbildningen gör för internationalisering och inte tillräckligt fokus på varför.
2. Vi ska inte utgå ifrån att vi alla menar samma sak när vi talar om att internationalisera eller globalisera lärarstudenternas utbildning.
3. Vi ska inte okritiskt anamma internationalisering och undvika att kritiskt diskutera hur en global kapitalism är kopplat till globaliseringen vilken också resulterat i ekonomiska nedskärningar och att utbildning har blivit en vara bland andra.
4. Vi ska ha en klar bild av vad vi menar med en globalt kompetent lärare.
5. I stället för att bara sätta upp kriterier för vad vi menar med en globalt kompetent lärare måste vi integrera detta arbete i statliga regelverk och guidelines som ligger till grund för lärarutbildning

I den amerikanska diskussionen så dominerar ofta frågor om hur man ska utveckla en lärarutbildning som ger de studerande en global kompetens. Diskussionen blir därför ofta ganska specifik, och diskuterar ofta företrädesvis mer rent innehållsliga, pedagogiska och didaktiska perspektiv än strukturella. Longview Foundation rapporten kan utgöra ett tydligt exempel på hur man speciellt trycker på global kompetens:

A globally competent student has:

- Knowledge of and curiosity about the world's history, geography, cultures, environmental and economic systems, and current international issues
- Language and cross-cultural skills to communicate effectively with people from other countries, understand multiple perspectives, and use primary sources from around the globe
- A commitment to ethical citizenship. To help students become globally competent, **teachers** must have the knowledge, skills, and dispositions described above, as well as:
- Knowledge of the international dimensions of their subject matter and a range of global issues

- Pedagogical skills to teach their students to analyze primary sources from around the world, appreciate multiple points of view, and recognize stereotyping
- A commitment to assisting students to become responsible citizens both of the world and of their own communities.

Och man avslutar uppräknigen med att säga:

It follows that training teachers for the global age also requires that teacher educators, who are preparing future teachers in our colleges and universities, need to develop the capacities noted above as well as the knowledge, skills, and dispositions to help teacher candidates acquire them.

Ovanstående två nedslag kan utgöra exempel på en av de diskussioner som internationalisering och lärarutbildning handlar om, kanske då i synnerhet i USA. Internationalisering av lärarutbildning syftar då företrädesvis på att de studerande under sin utbildning ska erhålla vissa kunskaper och färdigheter. Det kan tilläggas att diskussionen om internationalisering av lärarutbildning tog ordentlig fart i USA efter 9/11 attacken. En av effekterna av terrordådet var att man allt mer insåg att amerikanen visste alldeles för lite om andra länder och kulturer utanför den västerländska i allmänhet och den amerikanska i synnerhet. Och olika undersökningar hade visat att denna bristande kunskap även fanns bland lärare i det amerikanska skolsystemet och inom lärarutbildningarna.²⁴

Vad bör göras

Det förekommer således en del forskning internationellt när det gäller lärarutbildning och internationalisering. Men även internationellt verkar ämnet, jämfört med många andra frågor som knyter an till utbildning, relativt utforskat. Jag ska i detta sammanhang lyfta fram en forskare, som ofta citeras då internationalisering och lärarutbildning kommer på tal: Ann Imlah Schneider. Schneider är verksam bland annat som konsult för det amerikanska utbildningsdepartementet, och hon har under flera år bedrivit forskning om internationalisering och lärarutbildning. I en av sina uppmärksammande forskningsrapporter, *Internationalizing teacher education: What can be done?*, ger Schneider en rad rekommendationer för en internationalisering av lärarutbildning:²⁵

I samband med forskningsprojektet samlade Schneider in data i form av bland annat 174 intervjuer utförda vid ett 20-tal olika lärarutbildningar i USA. Intervjuerna genomfördes med

²⁴ Se t ex Schneider, 2003.

²⁵ Schnider, 2003.

universitetsledningar, dekaner, prefekter, lärare och studenter. Sammanlagt deltog 65 lärare vid lärarutbildningar i undersökningen. Sammanfattningsvis kan sägas att undersökningen visade följande:

- Mer än 80 % av de tillfrågade ansåg att de studerande måste få betydligt bättre information om olika möjligheter att förlägga studier, praktik etc utomlands.
- De flesta ansåg också att curriculum måste internationaliseras i högre grad – dels mer internationella kurser som vänder sig till utländska studenter, dels bör innehållet internationaliseras mer.
- Det skulle ställas högre krav på kunskaper i främmande språk.
- Man påtalade behovet av att utlandsstudier, både teori och praktik, måste betydligt lättare kunna integreras i curricula
- Fakulteterna måste ta ett större ansvar för internationaliseringen – t ex genom workshops för att internationalisera curricula, främja att lärare skaffar sig erfarenheter från utländska lärosäten och att öka språkkunskaperna bland lärare.
- Det måste finnas ett väl fungerande internationellt kontor.
- Behovet av ökad kunskap och information om olika stipendier för utlandsstudier.

Undersökningen ställde bland annat frågan om varför lärarutbildningen skulle internationaliseras . De mest förekommande svaren på detta var:

- We need to understand global interactions
- We need to understand the changing world, and all that is involved in its trading pattern
- The university's research standing needs to be maintained
- Students need to be prepared for global competition and realities
- The times demand it
- The university needs to improve relations with foreign companies in the area
- A more complete experience for students is needed for their future in the modern world
- Internationalization is essential to maintain the institution's image, tradition and strength in the academic marketplace
- The university must be able to respond to the needs of the business community

När det gäller vilka strategier som skulle utvecklas för att öka internationaliseringen av lärarutbildningen generellt så lyftes bl a nedanstående fram

For institutions of higher education generally:

- consider a wide range of strategies for increasing international exposure for pre-service teachers, among them –
 - review and assess the full range of campus resources for international exposure, and their accessibility, particularly for students in teacher education programs;
 - add formal international components to student advisory services, beginning in the pre-application phase, to assure the feasibility of maximum international exposure within the normal time-to-degree constraints;
 - provide training on international needs and students' options for both faculty and professional advisors;
 - foster development of internationally oriented curriculum, through individual faculty grants, through workshops for both Arts and Sciences and Education faculty (together), and through the hiring of internationally-trained faculty;
 - strengthen requirements for foreign language training to a minimum of two full college years for all undergraduates, with a goal of attaining at least conversational proficiency in a second language; and
 - review policy and practice for the integration of study abroad in the curriculum, with respect to both general education and major field requirements;
- consider ways to evaluate performance of advising staff (including faculty);
- seriously explore sources of U.S. government funding, and particularly including programs under HEA's Title VI and the Fulbright-Hays program for administrators and advisors as well as for faculty;
- strengthen the role of campus-wide offices for international services and programs, and effectively provide information about them; and
- track characteristics described in this report (such as international experience of faculty and advisors, international or comparative courses and their enrollments) for internal evaluation, research, and planning purposes.

Schniders undersökning belyser flera intressanta förhållanden och synpunkter, och det vore av stort intresse att göra en motsvarande undersökning när det gäller lärarutbildning i Sverige. Och hennes förslag till olika strategier för att öka internationaliseringen av lärarutbildningen är också högst relevanta för svenska förhållanden, och flera av förslagen återfinns också i strategidokument för svenska lärarutbildningar.

University of Maryland

Lärarutbildningen vid University of Maryland (Baltimore) omnämns ofta i internationella sammanhang som en utbildning som lagt stor tonvikt vid internationalisering. I samband med International Conference on Education for Teaching (Glasgow, juli 2011) presenterade en grupp från universitetet sina utgångspunkter för och erfarenheter från internationalisering av lärarutbildningen vid sin egen fakultet. Presentationen (och tillhörande konferenspaper) ger en mycket bra överblick över i synnerhet den amerikanska diskussionen i ämnet.²⁶

²⁶ Presenterades vid International Conference on Education for Teaching Glasgow, Scotland Juli, 2011.

Likt många andra universitet världen över skrev universitetsledningen vid University of Maryland för flera år sedan in internationalisering som ett prioriterat område i sin strategiska plan. De centralt utformade strategierna för internationalisering kom också att utgöra riktlinjer för universitetets College of Education dit lärarutbildningen är förlagd. Internationaliseringen av lärarutbildningen där skulle alltså vara en del av universitetets övergripande internationaliseringsstrategi.

En utgångspunkt (vilken till viss del bygger på utgångspunkterna i Longview-rapporten) för internationalisering av lärarutbildningen i Maryland är följande:

If schools are to become more global, teachers within those schools must have the knowledge and skills to engage in globally-oriented education. The role of teachers in fostering global competence is critical, and yet many teachers are not developing this competence themselves. Schneider (2003) conducted extensive research to determine both the existing international content and program practices for teacher education and the perceived needs for improvement. Among the 24 universities and colleges she studied, including 19 public universities and five private liberal arts and comprehensive colleges, she found that teacher education programs were generally very weak on international dimensions. While there has been some uneven starts to internationalizing teacher preparation programs, teacher preparation programs are often the least international programs on U.S. colleges and universities.²⁷

Som i så många andra sammanhang då ämnet förs på tal så påtalar också gruppen från Maryland hur lärarutbildningen, jämfört med annan högre utbildning, har släpat efter när det gäller internationalisering. Även för lärarutbildningen i Maryland är en av de huvudsakliga målen att utbilda framtida lärare som har en global kompetens, vilket man definierar med hjälp av följande:²⁸

While it is clear that global competence must be a core educational goal in the 21st century, it is less clear what exactly global competence *is*. The recent report, *Educating for Global Competence: Preparing our Youth to Engage the World*, sponsored by the Asia Society and Council of Chief State School Officers (CCSSO), argued that to be globally competent, all students should be able to:

1. Investigate the world beyond their immediate environment, framing significant problems and conducting well-crafted and age-appropriate research.
2. Recognize perspectives, others' and their own, articulating and explaining such perspectives thoughtfully and respectfully.
3. Communicate ideas effectively with diverse audiences, bridging geographic, linguistic, ideological, and cultural barriers.

²⁷ Greenberg m. fl., 2011.

²⁸ Definitionen utgår ifrån en artikel av Mansilla & Jackson 2011, samt en rapport från Asia Society and Council of Chief State School Officers, (CCSSO).

4. Take action to improve conditions, viewing themselves as players in the world and participating reflectively.

Men gruppen från Maryland stannar dock inte vid att diskutera behovet av global kompetens utan, med utgångspunkt bland annat från forskningsartiklar av Mansilla & Jackson och Green & Olson, betonar också vikten av strukturella förändringar.²⁹ Internationalisering handlar inte om att internationalisera olika smådelar, som t ex enstaka kurser eller att en och annan student tar delar av sin utbildning utomlands.

...true internationalization is systematic and requires holistic curriculum transformation... True internationalization is not as easy as creating a new major or inserting readings or assignments into existing courses (Green & Olson, 2008). True internationalization requires new pedagogies, which could include experiential, service and collaborative learning (Green & Olson, 2008). Internationalizing teacher education is most effectively done when global awareness and developing international understanding and perspectives are built into the full fabric of educator preparation.³⁰

Isolerade initiativ, hur goda de än är, skapar inte någon genomgående förändring och är inte hållbara alternativ menar man. När lärarutbildningen i Maryland genomförde en ökad internationalisering så implementerade man denna i olika steg, vilka delvis bygger på det åtgärdsprogram som har lanserats av Adelman & Taylor.³¹

Steg 1. Internationalisering av lärarutbildningen ska vara en del av hela universitetets internationella strategier, policy, visioner och infrastrukturell support. De strategiska planer som universitetsledning i Maryland upprättat gav tydliga signaler till verksamheten om att internationaliseringen var en viktig fråga. Ledningens strategiska plan ledde också till att de olika områdena i sina strategiska planer tryckte på internationalisering. Lärarutbildningen i Maryland skapade därför en specifik kommitté för internationalisering av utbildningen och det grundades också ett internationellt kontor specifikt för lärarutbildningen. Kontoret skulle samordna och utveckla existerande internationaliseringsinitiativ (forskning, utlandsstudier, gästforskare/lärare och internationella studenter osv.).

Steg 2. Med universitets- och fakultetsledningens stöd (även ekonomiskt) utvecklades en strategisk plan för internationalisering av lärarutbildningens alla nivåer - t ex forskning, undervisning och service för anställda och studenter. Fokus låg bland annat på att förändra curriculum för att åstadkomma en global kompetens bland lärarstuderande. Det bildades sedan grupper av lärare som skulle börja omsätta strategier i praktik och det skapades ett s k GATE Fellows, som inbjöd till medlemskap med bland annat följande åtaganden:

²⁹ Mansilla & Jackson, 2011, Green & Olson, 2008.

³⁰ Greenberg m.fl., 2011

³¹ Adelman & Taylor, 2007.

1. Participate in a monthly seminar, as part of this special professional community, focused on international education and the internationalization of curriculum;
2. Complete an individual project in which they would modify an existing course they taught in the teacher education program to reflect enhanced international dimensions and content; and
3. Help to organize a culminating statewide colloquium in which Fellows would showcase their work for colleagues in our own university, other colleges and universities, and in partner school systems and state agencies.³²

Bildandet av ett Gate Fellows blev mycket lyckat och fick starkt fotfäste bland de anställda på lärarutbildningen. Det resulterade också i att flera kurser kom att internationaliseras betydligt mer, bland annat utifrån en modell för förändring av curriculum som upprättades, samt en expertpanel som kunde komma med kommentarer när det gällde förslag på förändring av curriculum.

Det finns enligt gruppen från Maryland åtskilliga skäl till varför lärarutbildningen släpar efter då det gäller internationaliseringsprocessen. En av orsakerna bottnar enligt gruppen från Maryland i den speciella lärarutbildningskultur som vanligtvis råder på lärarutbildningar – en kultur som tenderar till att vara mycket lokal, förankrad i närområdets skolor eftersom lärarutbildningsprogram utgår från lokala eller statliga regelverk för lärarbehörighet. Själva uppläggningsen av utbildningarna ger också mycket lite utrymme för studier utomlands, utökade språkstudier etc. Schemat för de studerande är alldeles för fastlagt från början, menar man. Men just denna kultur håller man alltså enligt gruppen från Maryland på att förändra, och påpekar också att det tar tid, och att man måste arbeta efter en övergripande plan, där alla områden ska ingå.

Europa

Även om det verkar vara en viss amerikansk dominans när lärarutbildning och internationalisering diskuteras lyfts självklart denna fråga också fram i andra delar av världen, inte minst i Europa. Diskussionerna har många likheter världen över, men det förekommer givetvis också skillnader. I t ex Europa betonas ofta att en ökad internationalisering ska bidra till att stärka en europeisk identitet och öka europeiskt samarbete och samordning av utbildningar.

EU har vid flera olika tillfällen starkt tryckt på att ett europeiskt perspektiv måste tillhandahållas då det gäller utbildningar. I t ex paragraf 4, artikel 151 av EC Treaty betonas att alla Europeiska stater ska införliva ett europeiskt kulturellt perspektiv inom sina utbildningar.³³ EU kommissionen har också arbetat fram riktlinjer för ”Improvement of

³² För utförlig presentation av projektet med GATE Fellows vid Maryland se http://www.education.umd.edu/international/CurrentInitiatives/GATE_Y2/GATEpresentation.pdf

³³ http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12002E/pdf/12002E_EN.pdf

Quality in Teacher Education” som bland annat slår fast att läraryrket ska vara en ”mobile profession” och i dokumenten ges följande rekommendationer till beslutsfattare:³⁴

- mobility projects for teachers should be facilitated and promoted as an integral part of initial and continuous professional development programmes.
- initial and continuous professional development programmes should ensure that teachers have the knowledge and experience of European co-operation to enable them to value and respect cultural diversity and to educate learners to become EU citizens and globally responsible.
- opportunities to study European languages, including subject-related vocabulary, during initial teacher education and in continuous professional development programmes should be available and promoted.
- priority should be given to developing greater trust and transparency of teacher qualifications within Europe to allow for mutual recognition and increased mobility.

Ett flertal artiklar har skrivits och konferenser anordnats om att lyfta fram en europeisk dimension i lärarutbildningen och på så sätt underlätta för en europeisk arbetsmarknad för lärare.³⁵ Olika projekt har startats mellan olika lärarutbildningar för att öka den europeiska dimensionen, och anslag har utgått från EU för verksamheten.

I en artikel ”Internationalisation as a key dimension to teacher education” av □Dooly & Villanueva utgår författarna från EU-direktiven och diskuterar vilken roll lärarutbildningen kan spela för det mål som EU sätter upp. Inledningsvis slår man fast att

Short-term strategies will not work; there is a need for commitment to intercultural education at both local school and administrative policy levels. Intercultural education also must be included in ongoing education of teachers and trainee teachers, and should include both theory and practical skills. This is equally applicable to teachers and trainees; however research has shown that in the case of teacher education, theoretical knowledge is not enough. Theory is most efficient when grounded in practical experience and reflection...

Vidare:

European Constitution works toward consolidating the idea of ‘European citizenship’, the need to enhance mutual knowledge of the European cultural mix and to foment a new mentality which avoids misconceptions and stereotypes as a necessary part of teacher

³⁴ Se http://ec.europa.eu/education/com392_en.pdf

³⁵ Se tex Zuljan & Vogrinc (red), 2011 och Schratz, 2010. Nätverket “The European Network on Teacher Education Policies (ENTEP)” har formulerat ett flertal strategidokument då det gäller lärarutbildningar i Europa. Se t ex http://entep.unibuc.eu/news-Dateien/Entep_BOOK-2010.pdf.

training becomes evident. It can be argued that adequate teacher training is one of the essential components in the eventual education of all European citizens; indeed, this new European dimension has a vital role within the educational framework because it promotes positive acceptance of a pluralistic society. Additionally, the enlargement of the European Union creates new educational challenges in terms of promoting and respecting linguistic and cultural identity, while teaching a common heritage of cultural values and a common European identity.³⁶

Artikeln av Dooly & Villanueva bygger på erfarenheterna från ett projekt finansierat av EU som innefattade 8 olika lärarutbildningar i Europa (bl a lärarutbildningarna i Linköping och Karlstad) och totalt 160 studenter. De studerande fick inom projektet till exempel göra delar av sin praktik vid en lärarutbildning som ingick i konsortiet. Under projektet användes också s k blended learning, dvs delar av den gemensamma kursgivningen skedde via IKT.³⁷

Holland

I april 2011 höll European Teacher Education Network (ETEN) sin årliga konferens. Temat för konferensen var just internationalisering och lärarutbildning – ”Educating for international orientation” något som vittnar om att ämnet blivit allt mer aktuellt. Konferensen hölls lämpligt nog i Centre for Internationalisation of Teacher Education (CILO), en nätverksorganisation för holländska lärarutbildningar. I Holland har man alltså etablerat ett specifikt center för just internationalisering och lärarutbildning, med ett eget kontor i Amsterdam. Det kan tilläggas att året dessförinnan hade den till ETEN knutna tidskriften *Exedra* ett temanummer med titeln ”European perspectives on internationalization: sharing policies and good practices”. Tidskriften innehåller flera intressanta artiklar i ämnet.³⁸ Så diskussionen i Europa verkar onekligen ha tagit fart under senare år.

Vid en snabb sondering av debatten, såväl gällande internationalisering och högre utbildning i allmänhet, som lärarutbildning specifikt så spelar holländska lärosäten en framträdande roll i Europa. I Holland finns det flera forskningsmiljöer som med inriktning internationalisering och högre utbildning och det är ingen tillfällighet att flera av de internationellt mest kända forskarna i ämnet kommer från Holland. Tongivande forskare som t ex Hans de Wit och Ulrich Teichler är/har varit knutna till dessa specifika forskningsmiljöer. Lärosäten för lärarutbildningar i Holland är kanske väl värda att besöka om man vill undersöka ”state of the art” i Europa.

³⁶ Dooly & Villanueva, 2006.

³⁷ För beskrivning av svenskt deltagande se http://www.programkontoret.se/Global/material/rapporter/exempelsamling_hogskola.pdf

³⁸ Se *Exedra*, 2010.

Internationalisering och högre utbildning i Sverige

I likhet med många andra länder så har i Sverige en ökad internationalisering varit i fokus när det gäller senare årtiondes diskussioner i fråga om högre utbildning. I stort sett alla universitet och högskolor har i sina strategiska planer skrivit in att man ska verka för en ökad internationalisering, och lärosätena skyltar också gärna med alla samarbeten och utbyten man har världen över. En del forskning i ämnet förekommer också och flera konferenser har anordnats.³⁹ Inte minst i statliga utredningar och utvärderingar gällande högre utbildning har man starkt betonat vikten av internationalisering, t ex 2005 i *En gränslös högskola? Om internationalisering av grund- och forskarutbildning*⁴⁰ och dess uppföljning 2008, *En högskola i världen*.⁴¹

Innan lärarutbildning specifikt behandlas i denna text ska jag ge några korta nedslag när det gäller statsmaktens direktiv och intentioner generellt. I *En högskola i världen*, där de olika lärosätena granskas, menar man att det skett förändringar i positiv riktning under senare år när det gäller internationalisering, men det framförs också kritik i allmänhet mot lärosätena, och mot vissa i synnerhet. Man sammanfattar dagsläget vid tidpunkten för utvärderingen med:

Att internationaliseringen är viktig inom högre utbildning är de flesta eniga om. Det är numera närmast en självklarhet att varje lärosäte ska arbeta med denna aspekt, däremot diskuteras innehållet, uppläggningsen och den framtida utvecklingen allt intensivare. Bedömargruppen kan i lärosätenas rapporter konstatera att man på flera håll nu tar sig an dessa frågor med större allvar än tidigare. Samtidigt menar vissa att internationalisering är inbyggd i högre utbildning och att frågorna därför inte behöver diskuteras i särskild ordning – utvecklingen går mer eller mindre av sig själv. Oavsett hur man ser på internationalisering finns det anledning till eftertanke. Visst finns det ett slags egenvärde i att studenter får erfarenhet från andra kulturer, inte minst andra ämneskulturer eftersom inget ämne är fritt från kulturella influenser. Men de frågor som nu diskuteras är mer preciserade än tidigare. En av de tydligaste är vilket bidrag som internationaliseringen ger till det egna lärosätets ämnesmässiga utveckling och till lärosätets situation i den internationella konkurrensen.

³⁹ Det finns en hel del forskning i ämnet, t ex Stier, 2010, Börjesson 2005 och Song-ee Ahn, 2007. Jag har också själv både forskat i ämnet och tagit initiativ till flera konferenser. Se t ex Nilsson & Nilsson, 2004.

⁴⁰ Högskoleverkets rapportserie 2005:1 R.

⁴¹ Högskoleverkets rapportserie 2008:15 R.

Utredningen ger bland annat följande rekommendationer till lärosätena:

styrning

- att internationaliseringen görs mer synlig i lärosätenas övergripande styrdokument (se kapitlet om styrning),
- att både jämställdhet och mångfald uppmärksammas bättre i lärosätenas styrdokument för internationalisering, gärna med kvantitativa mål så att kvalitetsarbetet kan göras mer konkret (se kapitlet om språk och språkpolitik),
- att lärosätenas styrdokument i större utsträckning än idag baseras på undersökningar inom det egna lärosätet (se kapitlet om styrning),
- att lärosätena inventerar möjligheter och hinder för IaH samt hur dessa kan utnyttjas respektive undanröjas (se kapitlet om internationalisering på hemmaplan),
- att lärosätena utarbetar riktlinjer för uppföljning och kvalitetssäkring som passar för internationalisering, (se kapitlet om styrning),
- att lärosätena utvecklar en egen språkpolitik (se kapitlet om språk och språkpolitik),
- att lärosätena utvecklar riktlinjer för och uppföljning av kontakterna mellan hemmavarande lärare och utbytesstudenter (se kapitlet om styrning),
- att lärosätena utvecklar riktlinjer för tillgodoräknande av studier utomlands (se kapitlet om mobilitet),

studentutbyte

- att lärosätena intensifierar sin information till studenterna om hur tillgodoräknande av kurser utomlands fungerar (se kapitlet om mobilitet),
- att lärosätena ger det akademiska värdet av de egna studenternas utbyten ökad uppmärksamhet, bland annat genom medverkan av hemmavarande lärare samt bättre uppföljning och utvärdering av avtalen (se kapitlet om mobilitet),
- att lärosätena utökar utländska studenters möjligheter till studier i svenska och om svensk kultur (se kapitlet om information och erfarenhetsutbyte),

Som framgår ovan så bör det huvudsakliga ansvaret för internationalisering ligga på central nivå, som med hjälp av olika styrdokument ska öka internationalisering inom verksamheten. Det ska också tas centrala initiativ till att inventera möjligheter och hinder för internationalisering osv. Vi ska i detta sammanhang inte fördjupa oss mer i den generella diskussionen om högre utbildnings internationalisering utan fokusera på lärarhögskolorna. Men man ska samtidigt ha i åtanke att lärarutbildningen är en del av universitetens och högskolornas verksamhet generellt, och ska därför också omfattas av centralt utarbetade styrdokument och generell policy. Sedan kan naturligtvis olika styrdokument ha olika

tillämpning, och därmed konsekvenser, inom lärosätenas olika utbildningar. Lärarutbildningar ska emellertid inte utgöra någon slags enklav inom lärosätena, där helt andra övergripande strategier gäller för verksamheten.

Svensk lärarutbildning

I stort sett allt som skrivs i fråga om lärarutbildning och internationalisering tycks utgå ifrån samma utgångspunkt: lärarutbildningen i Sverige har släpat efter betydligt när det gäller internationalisering jämfört med högre utbildning generellt. Undersökningar har visat att av de 51 000 studerande som läsåret 2004/05 tog examen vid svenska lärosäten hade 13 procent bedrivit studier i utlandet. Bland de studerande inom arkitektur och juridik var det vanligast med utlandsstudier (46 respektive 32 procent). Ekonomutbildningen tillhör också de utbildningar med många studenter som studerat utomlands. Inom lärarutbildningen var det emellertid endast 3,2 procent som hade studerat utomlands!⁴²

I en av Högskoleverkets utvärderingar av lärarutbildningarna i Sverige 2008, *Uppföljande utvärdering av lärarutbildningen*, uttrycker man det som

Den ytterst varierande uppläggningsen av studierna tillsammans med de krav som examensordningen ställer gör att mobiliteten, även inom Sverige, försvåras vilket är bekymmersamt. Det internationella student- och lärarutbytet är nästintill obefintligt liksom inslaget av internationella utblickar i utbildningen. Även andelen av internationell kurslitteratur är liten. Detta är ett allvarligt kvalitetsproblem, där också lärarutbildningen skiljer ut sig negativt från andra högskoleutbildningar.

Men utvärderingen ger också en del positiva kommentarer

Vid de större lärosätena är internationaliseringen av lärarutbildningen i flera fall mångsidigt upplagd. På dessa ordnas internationella konferenser, lärarna medverkar i nätverk kring utveckling och forskning, systemet med gästlärare är inarbetat och internationella kontakter ser överhuvudtaget ut att vara omfattande och mångförgrenade.⁴³

I den digra statliga utredningen, *En hållbar lärarutbildning*, ägnas internationalisering av lärarutbildningen stor uppmärksamhet.⁴⁴ Utredningens utgångspunkt beskrivs som: ”Generellt har man i utvärderingar och utifrån statistik kunnat notera en låg grad av internationalisering inom lärarutbildningen”. Denna låga grad av internationalisering kan enligt utredningen konstateras på fyra nivåer:

⁴² Högskoleverket, Rapport 2007:9 RS.

⁴³ Högskoleverkets rapportserie 2008:8 R.

⁴⁴ SOU 2008:109.

1. Den strukturella nivån (exempelvis förekomst av moduler/moment/kurser som är anpassade för utbyten, s.k. mobilitetsfönster, strukturfrågor)
2. Den institutionella nivån (exempelvis internationell och multikulturell arbetsmiljö, tillgodoräknandepraxis, organisation, värdering av internationella erfarenheter vid anställning)
3. Den innehållsliga nivån (exempelvis tematik, perspektiv, komparativa studier, förväntade lärandemål, litteratur, lärande om internationella och multikulturella miljöer)
4. Den individuella nivån (exempelvis lärar- och studentutbyten)

När det gäller den första nivån betonas det att ökad internationalisering av lärarutbildningen är en förutsättning för att höja kvaliteten inom utbildningen. Internationalisering ska genomsyra hela utbildningen där kurslitteratur ska ha sin grund i relevant internationell forskning. Olika moment ska också förläggas utomlands, t ex nämner man den verksamhetsförlagda utbildningen och den utbildningsvetenskapliga kärnan. Sak samma kan också gälla för de ämnesspecifika studierna menar man. Det ska också upprättas kurser möjliga för utländska studenter att läsa.

När det handlar om den institutionella nivån understryks det att varje lärosätes styrelse och ledning måste engagera sig i och ta sitt ansvar för internationaliseringsfrågan. Det är enligt utredningen inte acceptabelt att man har ett lägre mål för utbildningens internationalisering inom lärarutbildningen. Det betonas också att det från centralt håll måste tillskjutas resurser för en ökad internationalisering och det bör upprättas en specifik organisation för hantering av internationaliseringsfrågor – t ex studievägledare och en fungerande administration för att underlätta validering, tillgodoräknande etc. för utresande lärarstudenter. Styrelse och ledning ska också se till att det finns ett system för intern kvalitetssäkring som inbegriper internationaliseringsarbetet.

När det är fråga om den innehållsliga nivån så anser man att ett internationellt perspektiv bör skrivas in i alla kurser och program som ingår i utbildningen, något som också ska ge tydliga avtryck i de litteraturlistor som upprättas. Det ska också klart identifieras vilka kurser och moment som är speciellt lämpade för utlandsstudier, s k ”mobilitetsfönster”.

När det avslutningsvis gäller den individuella nivån så skriver man att involverade lärare och studenter måste själva upptäcka värdet av utlandsstudier och av att ha kontakt med internationell forskning. Den låga mobilitet som kännetecknar såväl lärarstuderande som lärarutbildare förklaras framförallt med att det råder en specifik kultur inom lärarutbildning i vilken mobilitet och internationalisering inte ingår. Det finns inget skäl till att anta att intresset i sig för internationalisering skulle vara lägre vid lärarutbildningar än vid andra utbildningar menar man.

Utredningen *En hållbar lärarutbildning* utgjorde underlag för den proposition för en ny lärarutbildning, *Bäst i klassen – en ny lärarutbildning*, som placerades på riksdagens bord

den 4 februari 2010.⁴⁵ Internationalisering har kanske inte den mest framträdande rollen i propositionen, men även i regeringsförslaget lyfts flera saker fram och man pekar speciellt på att den låga graden av mobilitet inom lärarutbildningen måste brytas.

I budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1, utg.omr.16, bet. 2009/10:UbU1, rskr. 2009/10:126) gjorde regeringen bl.a. bedömningen att en ökad internationell rörlighet bland studenter, lärare och forskare stärker kvaliteten vid svenska universitet och högskolor och önskade särskilt se en ökning av både student- och läarmobilitet inom ramen för lärarutbildningen.

I regeringsförslaget framhålls också vikten av kulturell kompetens bland lärarstuderande och lärarutbildare. De blivande lärarna kommer att undervisa elever från olika kulturell bakgrund menar man.. Man sätter också tryck på utbildningsanordnarna i det att man skriver in - ” I sin återrapportering till regeringen ska lärosätena bl.a. redovisa antalet utresande studenter och lärare inom lärarutbildningen.” Lärarutbildningarna måst alltså återkommande redovisa resultat, vilket onekligen sätter en viss press på lärosätena. Om än kortfattat så är signalerna tydliga.

Internationaliserad lärarutbildning

Jag kommer i de följande avsnitten att lyfta fram ett stort antal förslag som formulerats i policy- och strategidokument och har valt att återge flera av dessa förslag i sin helhet, väl medveten om att det blir s a s tunga partier för läsaren. Men jag tycker att vad som presenteras är av sådant intresse i sammanhanget att de bör placeras in i den löpande texten.

Högskoleverkets rapport om den låga mobilitetsgraden inom lärarutbildningarna ledde till att ett ökat intresse riktades mot lärarutbildningar, t ex det projekt, som ingår i det s.k.

Lärarlyftet, som genomfördes av Internationella programkontoret. I projektet som knyter till lärarlyftet identifierade man bland annat följande hinder för internationalisering som förelåg inom lärarutbildningarna:⁴⁶

- Lärarutbildningens komplexa struktur ger de studerande små chanser till överblick och planering
- Bristande resurser för studievägledning resulterar i otillräcklig information/vägledning.
- Den krävande implementeringen (och revideringen) av lärarutbildningen har överskuggat/dragit alla resurser.

⁴⁵ Regeringens proposition 2009/10:89.

⁴⁶ Se Lärarutbildningskonventets rapport 2007 – se bilaga.

- Bristande förståelse för mervärdet hos enskilda studerande/lärare, lärosäten och avnämare.
- Bristande språkkunskaper.
- Krav på progression i utbildningen
- Verksamheten organiseras så att mycket internationaliseringsarbete sker på fritiden.
- Bristande informationsmaterial/tydlig och utbildningsanpassad webbinformation.
- Bristande support/uppmuntran från lärare/arbetsgivare
- Redovisning av internationalisering sker inte på ett väl avvägt/anpassat sätt inom lärarutbildningsområdet.
- Att mycket hänger på eldsjälarna ger en begränsad spridning, uthållighet och organisatoriskt stöd.
- Svårt att garantera kvalitet i VFU utomlands
- Brist på kurser på andra språk, brist på samordning av kurser, brist på kurser med internationella perspektiv
- Brist på bostäder för de studerande samt anpassade villkor för hyra.

Under ett internationellt Erasmus Contact Seminar 8-10 mars 2006, även detta inom Lärarlyftet, togs också följande svårigheter upp som hinder för mobilitet:

- Erasmusprogrammets struktur och krav på utbytesperiod om minst 3 månader passar lärarutbildningen dåligt.
- Lärarutbildning ses som ett nationellt projekt – gäller både strukturer, innehåll och språk (få kurser på engelska)
- Finansiering av studierna
- Att motivera och stötta lärare till internationellt engagemang och mobilitet - med motiverade och internationellt engagerade lärare följer studenterna med.
- Att forskning saknas inom området och att ”nyttan” av internationell erfarenhet i lärarutbildningen inte framgår tillräckligt tydligt.⁴⁷

Internationella programkontoret deltog också i Lärarutbildningskonventets möte 2006 och presenterade då sitt arbete med internationalisering av utbildning i allmänhet och lärarutbildning i synnerhet.⁴⁸ Konventet beslöt att tillsätta en arbetsgrupp för att diskutera olika åtgärder för att öka internationaliseringen. I uppgiften ingick att beskriva mål och medel, samt att beskriva olika hinder för internationaliseringen och ge förslag på åtgärder. Konventets arbete resulterade i en rapport som inte minst betonar att internationalisering av lärarutbildningen ska uppfattas som betydligt vidare än att enbart omfatta mobilitet. I rapporten är ambitionen att utgå ifrån ett helhetsgrepp då internationalisering diskuteras. Man anknyter i detta sammanhang bland annat till den definition av Knight som jag tidigare tog upp. Konventets rapport är mycket initierad och väl genomtänkt (bland det mest välstrukturerade arbete som jag hittills stött på i ämnet). Rapporten syftar till att ge råd och

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ På Lärarutbildningskonventets hemsida beskriver man organisationen som ”Lärarutbildningskonventet samlar företrädare för landets lärarutbildningar för diskussioner och samarbete. Varje lärosäte har utsett två representanter som deltar i konventets arbete. Förutom lärosätesrepresentanterna ingår företrädare för studenterna, utsedda av Förenade pedagogstudenter, samt en representant vardera för Friskolornas riksförbund, Lärarförbundet, Lärarnas riksförbund samt Sveriges kommuner och landsting.”

stöd till svenska lärosäten som bedriver lärarutbildning. Listan på olika åtgärder som kan/bör genomföras är mycket diger i den presenterade rapporten. Nedan ges i punktform några exempel på inslag i internationaliseringsarbetet som lärarutbildningskonventet lyfter fram.

Internationalisering kan innebära att lärosätet arbetar med:

- Utbyten på alla nivåer, inklusive administrativ personal: individnivå.
- Förstärkande spiraler – ett språkstöd, exv. en uppfräschning av ett lite ringrostigt språk, kan lägga grund för att en utbytesansökan blir av, ett utbyte kan leda till att internationalisering på hemmaplan utvecklas, ett internationaliseringsmöte hemmavid kan leda till att nya kurser på andra språk än svenska utvecklas osv.
- Uppdragsverksamhet (konsult, utvecklingsarbete, utbildning etc.)
- Utveckling och genomförande av kurser i samverkan med lärosäten i andra länder (från informella till formella, som i intensivprogram eller ”Joint degree”-liknande)
- Internationella perspektiv på den egna utbildningen genom IKT-understödd samverkan med studerandegrupper i andra länder.⁴⁹
- Organisation för att bereda validering, tillgodoräknande, erkännanden etc. för studenter på program och fristående kurser.
- Sammanlänka verksamheten med samarbetsskolors internationaliseringsarbete
- Erbjudna studenter att genomföra VFU utomlands, på upparbetade partnerskolor och med IKT-stöd, till exempel användning av webbkamera för examination.
- Skapa samverkan mellan kommun och lärarutbildning i flera länder – ett sammanhållet koncept.
- Samarbeta kring kvalitetssäkring (kollegiala granskningar mm)
- Integrera/introducera utbytesstudenter i/med vanliga studerandegrupper på ett ömsesidigt berikande sätt
- Att ta vara på inresande utbyteslärare och eventuella medföljandes möjligheter att delta i dialog och jämförelser. Alla har gått i skolan och alla har därmed något att delge från sin skol- och/eller studietid.
- Internationella perspektiv i utbildning och forskning, ett stort område som spänner över såväl undervisningsformer och litteratur som forskningsperspektiv (jämför den omfattande litteraturen om kultur/interkulturell kommunikation samt den mer områdesspecifika litteraturen, exempelvis *Green paper on Teacher Education in Europe* (Kallos, Buchberger mfl, Umeå 2000), *Lärarutbildningen i Norden* (Kaare Skagen (red), Kristín Adalsteinsdóttir, Berit Askling, Stefan Hopmann, Hannele Niemi, Jens Rasmussen, Sthlm 2006)
- Information till studerande, personal och till internationella samarbetspartners och presumtiva studerande.
- Samverkan kring ansökarkompetens och kursgivande
- Att ge personal reella förutsättningar för internationaliseringsarbetet så att det inte i negativ mening blir beroende av några få eldsjälar.

⁴⁹ Kommentar i rapporten: ”På Lärarprogrammet i Norrköping gjordes ett försök för ca 5 år sedan att arbeta med Discussion Boards inom kursen *Leva i Världen*. Studenterna skulle i en arbetsuppgift diskutera ett område med utländska studenter. Det krävdes många internationella kontakter och mest problematiskt var att de egna studenterna och en del internationella studenter hade olika syn på genomförandet. De utländska studenterna skrev till sina svenska medstudenter men upplevde att de fick dålig respons. Se <http://www.liu.se/ffk/aktuellt/grundguide/projekt/internationalisering.html>.”

- Visualisering – upprättande av gästlistor, presentationer av gäster på den egna webben så att de uppmärksammas och får ökade kontaktytor utanför den snävare studerande/kollegagruppen.
- Rekommendera/assistera studerande att söka som språkassistent (lärarassistent) genom exempelvis Comenius
- Att ta del i och bidra till debatten om en europeisk läraridentitet och europagemensamma lärarkompetenser, (jfr B Paiva Campos *fokus på "The European dimension of teacher education curriculum"* i *The European dimension of Teacher Education: A Policy Agenda* och M Schratz "What is a European teacher?", publicerad inom ENTEP.)
- Att ta del av och bidra till europeisk policy (exempelvis *Common European Principles for Teacher's Competences and Qualifications*)
- Utveckling av samarbete med Internationella programkontoret, aktivt ta del av, bidra till och utnyttja de nationella och internationella stödstrukturerna för internationaliseringsarbete, till exempel EU:s olika stödformer för utbildning inom ramen för *Education and training 2010*, nordiska stöd som *Nordplus* och nationella som *Svenska Institutet* och *STINT*.

Konventets rapport fungerar utmärkt som diskussionsunderlag och vägledning för internationalisering av lärarutbildningar i Sverige. Björn Åstrand, tidigare rektor vid lärarutbildningen i Umeå, ledde konventets arbete. Åstrand kom därefter också att involveras i Högskoleverkets utredning *En hållbar lärarutbildning* som sakkunnig när det gällde internationaliseringsfrågor. I detta sammanhang skrev Åstrand ett PM, som i många avseenden bygger på konventets rapport, men som också vidareutvecklar dess slutsatser. Jag ska i det följande lyfta fram några av de punkter som Åstrand presenterar.

Mot bakgrund av internationell och nationell forskning/utvärdering pekar Åstrand på nedanstående "upplevda" hinder för internationaliseringsarbetet:

- Den krävande implementeringen (och revideringen) av lärarutbildningen (LUK) har överskuggat/dragit alla resurser.
- Otillräcklig och/eller krånglig finansiering av utbyten
- Bristande resurser för studievägledning resulterar i otillräcklig information/vägledning, bristande informationsmaterial och utbildningsanpassad webbinformation.
- Bristande support/uppmuntran från lärare/arbetsgivare
- Bristande förståelse för mervärdet hos enskilda studerande/lärare, lärosäten och avnämare.
- Krav på progression i utbildningen
- Bristande verksamhetsstöd medför att mycket internationaliseringsarbete sker oavlönat som en extra, frivillig arbetsuppgift.
- Att mycket hänger på eldsjälarna ger en begränsad spridning, uthållighet och organisatoriskt stöd.
- Svårt att garantera kvalitet i VFU utomlands
- Bristande språkkunskaper bland studerande, lärare och administratörer
- Brist på kurser på andra språk, brist på samordning av kurser, brist på kurser med internationella perspektiv
- Brist på bostäder för de studerande samt anpassade villkor för hyra.
- Erasmusprogrammets struktur och krav på utbytesperiod om minst 3 månader passar lärarutbildningen dåligt.
- Lärarutbildning ses som ett nationellt projekt – gäller både strukturer, innehåll och språk (få kurser på engelska)

- Att forskning saknas inom området och att ”nyttan” av internationell erfarenhet i lärutbildningen inte framgår tillräckligt tydligt.⁵⁰

Åstrand presenterar också i sitt PM ett antal mycket intressanta principiella frågeställningar och tentativa och (o)tänkbara frågor att diskutera, vilka i sin helhet återges nedan.

Principiella frågeställningar

- Ambitionsnivån - ska alla eller delar av de studerande ha studerat utomlands?
- Innebörden – kan ”internationalisering på hemmaplan” medföra liknande vinster?
- Delmängder – exv. är det lämpligt med VFU utomlands?
- Språkfrågan – vilka förkunskaper ska krävas? Ska språkstudier ingå i lärarstudierna och i så fall för alla/vissa etc?
- Integrationsfrågan – ska internationalisering i huvudsak ske som integrerad verksamhet eller särskild?
- Mångfaldsfrågan – hur påverkar framväxten av det mångkulturella samhället lärutbildningen – är ens en djupgående internationalisering tillräcklig förberedelse för yrket – om den ändå inte omfattar alla studerande?
- Kravnivån på lärutbildarna – vilka krav kan ställas på exv nyttjande av tid för kompetensutveckling? I vilken grad vore det rimligt att kräva att undervisning genomfördes av skolanställda lärare?

Tentativa och (o)tänkbara förslag att diskutera

- Utveckla ett helhetsgrepp, en policy för internationaliseringsarbetet och låt den vara tydlig i det kommande förslaget till reformerad lärutbildning. Internationaliseringen är i hög grad konceptburen, det krävs helhetstänkande, samverkande ambitioner och klara utgångspunkter samt tydligt stöd – från ledning till verksamhet.
- Säkerställ antingen en hög grad av flexibilitet i utbildningen till stöd för utbytesverksamhet eller reglera strikt hur utbytet/studier utomlands ska genomföras. Ett snävt preciserat innehåll respektive låg grad av flexibilitet motverkar tillgodoräkningen och erkännande av andra kurser än de i den lokala studieplanen förtecknade. Den nuvarande lärutbildningens höga grad av flexibilitet kan anses som en god förutsättning för internationellt utbyte och annan internationalisering.
- Utveckla understödjande strukturer. Varje utbildningsprogram på det enskilda lärosätet bör innehålla tydliga ”mobilitetsfönster”, dvs definierade kurser /moduler inom vilka utbyten är särskilt lämpliga.
- Slå fast att internationella perspektiv måste vara tydliga i alla/de flesta kurser. Internationella aspekter på utbildningssystemen och villkor för dem etc. bör kunna ingå i sådana programdelar som alla lärarstuderande deltar i. Perspektivet bör med andra ord in i de förväntade lärandemålen. Ställ högre krav på bruket av internationell litteratur i utbildningen. Lärande är en aktivitet som inte begränsas av nationsgränser men för vilket respektive kultur skapar villkorande kontexter. Ställ krav på att förväntade lärandemål skrivs tydligt så att

⁵⁰ Åstrand ger i sitt PM följande kommentar: ”Tilläggas kan att redovisning av internationalisering inte sker på ett för lärutbildningsområdet väl avvägt/anpassat vilket leder till att delar av internationaliseringsverksamheten faller utanför ramarna.”

litteraturen blir internationell och inte främst består i att någon uttolkar internationella förhållanden..

- Internationellt studentutbyte måste bygga på tanken att en kurs som genomgås i ett annat land är så berikande att innehållet kan tillåtas vara annorlunda än i ”hemmakurserna”. Tillgodoräknande- och/eller valideringsprinciper av generöst snitt måste utvecklas till stöd för utbyten.
- Utveckla olika former av lokalt anpassade varianter av ”internationalisering på hemmaplan”. Om de flesta studerande inte åker utomlands måste per definition en central del av internationaliseringsarbete vara av den typen. Exempel på sådan är: Fadderverksamhet, e-mailkontakter, workshops, ”International weeks”.⁵¹ Vidare kan det handla om att utveckla ”learning communities” mellan lärarstuderandegrupper i olika länder. På liknande sätt kan VFU-uppgifter (och andra uppgifter) gemensamt bearbetas av lärar- respektive studentkollegor inom internationella samarbeten.
- Utveckla former för att genomföra VFU och examensarbetet inom ramen för internationaliseringsarbetet
- Det livslånga lärandet bör sammankopplas med internationaliseringsperspektivet i lärarutbildningen. Om vi med lärarutbildning avser mer än läroprogrammet, dvs tar in frågan om *Continous professional development* (CPD) finns stora möjligheter. Stöd för (eller krav på) A/ fortbildning och B/möten med andra utbildningskulturer kan antas vara av hög potential för utvecklande av avancerad undervisning.
- Ett krav på fördjupat partnerskap med kommuner och enskilda utbildningsanordnare skulle kunna innebära att lärare i skolan med omfattande personlig erfarenhet av internationalisering kan komma med i undervisningen.⁵²
- Man kan överväga att betona språkfärdigheterna på olika sätt i den kommande lärarutbildningen. Språklig kompetens är en av nyckelkompetenserna för livslångt lärande.⁵³ Det kan gälla förkunskapskrav men man kan också överväga att viss språkutbildning är obligatorisk för viss/all lärarutbildning.
- Specificera kraven på internationaliseringsgrad. Är det tillräckligt att andelen lärarstuderande som studerat utomlands ökar från 3,2 % till 32 %? Bör man kräva att alla studerande deltar i ett utbyte? Man kan tänka sig att ett sådant krav knyts till vissa varianter av lärarutbildningen – eller till utbildningen vid vissa lärosäten. Ytterligare ett alternativ vore att införa det som ett krav för examen på avancerad nivå. Ett fjärde alternativ vore att integrera detta krav i en framtida kravspecifikation för auktorisation/legitimation som ”avancerad lärare”.

⁵¹ Åstrand ger i sitt PM följande kommentar: ”Under ca 10 års tid har ett en-veckas utbyte mellan lärarstudenter vid Linköpings universitet, Pabo Haarlem i Holland och LaSalle i Madrid byggts upp. Studenterna bor hos varandra under utbytet. Under veckan finns ett tema; LiU har temat Outdoor Education. Två exkursioner, ett studiebesök till en förskola/skola, ett orienterande program om svensk skola och lärarutbildning samt ett mer socialt program genomförs. Internationalisering ”på hemmaplan” har framgångsrikt bedrivits vid Malmö högskola. Se: http://www.mah.se/upload/GF/publikationer/IaH_Pespektivskrift.pdf”

⁵² Åstrand ger i sitt PM följande kommentar ”Som nämndes inledningsvis är möjliga förslag kring internationalisering sammanbundna med andra frågor. Min uppfattning är att den reviderade lärarutbildningen måste fördjupa partnerskapet med skolans lärare. En viss del av undervisningen – kanske 15-20% utöver VFU skulle med fördel kunna utföras av lärare verksamma i skolan – dvs med omfattande och aktuell erfarenhet av den samtida situationen i skolan. Jag har skrivit om detta i ett policyprogram kring vår fakultetsnämnds kompetensbehov vilket jag kan delge om intresse finns.”

⁵³ Se i bilagan till beslutsförslaget (besluts togs i dec 06) http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/keyrec_en.pdf

- Ställ krav på lärarutbildarna. Ålägg lärosätena att utveckla tvingande riktlinjer och tydliga incitament för att uppmuntra lärare att inom ramen för sin anställning (under forsknings- och kompetensutvecklingstid) delta i språkutbildning och utbyten.
- Studenterna måste redan när de börjar sin utbildning få information om utbyten och ev. krav på deltagande samt kring vilka kurser som kan bytas ut, regler kring genomförande av VFU och examensarbete utomlands. Ställ ökade krav på lärosätenas informations- och vägledningsarbete.⁵⁴
- Om denna lärarutbildningsutredning skulle komma fram till att en profilering av lärarutbildningen vid vissa lärosäten är nödvändig kan man överväga att också låta internationaliseringsgreppet profileras.
- Överväg krav på kurser på engelska i en sådan omfattning att studerandeutbytet stöds. För internationaliseringen av lärarprogrammet som sådant vore det viktigt också med en högre grad av inresande studenter.

Åstrands PM innehåller också de förslag på internationaliseringsåtgärder som lärarutbildningskonvetet tog upp i sin rapport. Åtgärderna är uppdelade i nedanstående fyra dimensioner (vilka sedan också kom att utgöra underlag för den indelning som återfinns i *En hållbar lärarutbildning*).

- Innehållsdimensionen (exv. tematik, perspektiv, komparativa studier, förväntade lärandemål, litteratur, lärande om internationella och multikulturella miljöer)⁵⁵
- Individdimensionen (exv. studerande-, lärar- och eller administratörsutbyten, mobilitet)
- Institutionsdimensionen (exv. internationell och multikulturell arbetsmiljö, tillgodoräknandepraxis, organisation, värdering av internationella erfarenheter vid anställning)
- Programdimensionen (exv. förekomst av moduler/moment/kurser är anpassade för utbyten, s.k. mobilitetsfönster, strukturfrågor).

Inom varje dimension presenteras ett antal konkreta åtgärder som kan/bör genomföras. Eftersom listan på olika åtgärder är mycket lång, och bör läsas i sin helhet, så presenteras den som en bilaga till denna text.

⁵⁴ Åstrand ger i sitt PM följande kommentar ”Studievägledningens roll betonas även i rapporter som *Internationalizing Teacher Education: WHAT CAN BE DONE? A Research Report On the Undergraduate Training of Secondary School Teachers*, (Ann Imlah Schneider, u.å) se <http://www.iienetwork.org/?p=44829> samt http://www.iienetwork.org/file_depot/0-10000000/0-10000/1710/folder/10125/IntlTeacherEducFullReport.doc”

⁵⁵ Åstrand ger i sitt PM följande kommentar: Jonas Stier har i *Högskolan bortom Bologna – Internationalisering av högre utbildning* (Studentlitteratur 2007) betonat vikten av att utveckla de interkulturella inslagen i utbildningarna. När det gäller det internationaliserande utbildningsinnehållet identifierar Stier innehållskategorierna interkulturellt, intrakulturellt och tvärkulturellt (s41f). På ett normativt plan förespråkar Stier att internationaliseringsarbetet ska ”främja tillägnet av dubbelriktad kunskap. Den som studerar andra kulturer måste få en ökad självmedvetenhet och medvetenhet om den egna kulturen...” AAC&U rapporten *College Learning for the New Global Century* från 2006 presenterar ”essential learning outcomes” som inför framtiden och som alla studerande ska utveckla och som alla utbildningssystem bör betona. Ett sådant målområde är ”personal and social responsibility” vilket bland annat omfattar ”intercultural knowledge and competence”.

Jag avslutar med dessa detaljerade nedslag då det gäller hur lärarutbildning och internationalisering har diskuterats i Sverige. Det står helt klart att förslag på åtgärder för att öka internationaliseringen av lärarutbildningen inte saknas, inte minst då genom Björn Åstrands försorg. Det vore mycket intressant att följa upp hur olika lärarutbildningar i Sverige har förhållit sig till de förslag som förts fram och vilka av förslagen som man har försökt genomföra, och så klart vilka hinder som förekommit och hur de kan övervinnas.

Avslutningsvis bör kanske i sammanhanget också nämnas den ”Eriksgata” som Leif Pagrotsky genomförde bland Sveriges lärarhögskolor för att initiera det program för en ökad internationalisering av lärarutbildningen som han presenterade 2006. Målsättningen för sitt program beskriver Pagrotsky som

Mitt mål är en fördubbling av antalet studenter på lärarutbildningen som läser en del av sin utbildning i ett annat land. Dagens lärarutbildning är starkt underrepresenterad inom internationella utbytesprogram.⁵⁶

Även om den dåvarande utbildningsministern bedömde internationaliseringen inom lärarutbildningen som undermålig så pekade han också på undantag.

Ett föredöme i detta arbete är Högskolan i Jönköping, som jag besökte i höstas. De bedriver ett mycket ambitiöst arbete med internationalisering av lärarutbildningen som innefattar utbyte med 70 partneruniversitet i 34 olika länder. Det ger resultat - av 358 lärarstudenter i en årskull åkte 121 lärarstudenter på internationellt utbyte under 2005, det vill säga närmare 34 procent. Jag vill utmana landets övriga universitet och högskolor med lärarutbildning att försöka nå upp till Jönköpings resultat.⁵⁷

Således återfinns vi inte bara goda idéer och genomarbetade förslag på strategier för internationalisering av lärarutbildningen i Sverige utan också goda exempel. Det vore därför intressant att närmare studera det av Pagrotsky ovan nämnda goda exemplet.

⁵⁶ Se <http://www.mynewsdesk.com/se/view/pressrelease/39250>

⁵⁷ Ibid.

Del 4. Lärarutbildning i Sverige

Svenska lärarhögskolor

Jag har gjort en första sondering när det gäller hur olika lärarutbildningar i Sverige behandlar internationaliseringsfrågor. I stort sett alla lärarutbildningar lägger stor, eller t o m mycket stor, tonvikt vid att arbeta med internationalisering. På sina hemsidor betonar ofta att man samarbetar med ett flertal lärosäten runt om i världen, och olika studenter som förlagt sina studier utomlands eller internationella studenter som studerar vid lärarutbildningen framträder och delar med sig av sina erfarenheter. Flera lärarutbildningar har också speciella hemsidor som ger vägledning när det gäller olika möjligheter att studera utomlands, olika stipendier som kan sökas etc. I stort sett alla lärarutbildningar har också upprättat speciella handlingsplaner för en ökad internationalisering av utbildningen och det har vid flera lärarutbildningar tillsatts specifika arbetsgrupper för internationaliseringsfrågor. Och, t ex som vid lärarutbildning vid Göteborgs universitet, så har det i vissa fall utlysts speciella utvecklingsmedel att söka för att öka internationaliseringen. Man kan onekligen slå fast att de direktiv, och de intentioner, som utgått från Högskoleverket har fått gehör. Internationalisering av lärarutbildningarna har de senaste åren blivit en viktig fråga.

Mot bakgrund av det material som jag kommit i kontakt med tycks lärarutbildningarna i Göteborg och Malmö, och i viss mån Uppsala, vara de som utvecklat de mest övergripande strategierna för en ökad internationalisering. Redan vid Malmö högskolas tillkomst betonades den internationella profilen, då inte minst internationalisering på hemmaplan, som skulle bli något av ett signum för högskolan. Denna betoning återspeglas också i de handlingsplaner för internationalisering som upprättats för lärarutbildningen. Den senaste handlingsplanen gäller 2009-2012 (en tidigare gällde 2007-2008⁵⁸). Så vitt jag kan bedöma är denna handlingsplan (tillsammans med planen dessförinnan) den mest övergripande, och genomarbetade, som upprättats vid lärarutbildningar i Sverige (Hela handlingsplanen 2009-2012 bifogas som Bilaga). Lärarutbildningen vid Malmö Högskola tillsatte också en speciell arbetsgrupp som arbetade fram en rapport som skulle tjänstgöra som underlag för de handlingsplaner som upprättats.

Som nedan inleds handlingsplanen 2009-2012:

Högskolans ökade internationalisering rymmer många möjligheter. Internationella perspektiv och interkulturell förståelse kan öka förståelsen för det lokala och nationella och därmed leda till ökad självförståelse. Utvecklingen av en internationellt präglad lärarutbildning kan dessutom ge lärarutbildare en både bredare och fördjupad syn på utbildningsfrågor och förbereda lärarstudenter för att verka som lärare i Sverige där internationalisering är ett av fyra perspektiv i grundskolan. Läroplanen för gymnasieskolan anger att internationalisering ska genomsyra verksamheten. En internationaliserad lärarutbildning förbereder också studenter för en allt ökande

⁵⁸ Se http://www.mah.se/PageFiles/6277/handlingsplan_internationalisering.pdf?epslanguage=sv

yrkesrörlighet över nationsgränserna. EU-kommissionen har i detta sammanhang angivit interkulturell förmåga som en nyckelkompetens. Strävan mot att internationalisera utbildningen bör också beakta att utbildning och forskning inte tar hänsyn till några nationella gränser. Utbildning och forskning fungerar på en internationell arena, och därför bör ökad mobilitet och internationella samarbeten i grundutbildning eller forskning ses som något naturligt. En viktig dimension av högskolans internationalisering gäller kunskapen om olika internationella konventioner och barns och ungdomars rättigheter. Till demokrati- och rättvisefrågorna hör rätten till utbildning. Hit hör också andra globala överlevnadsfrågor, t.ex. gällande hälsa, klimatförändringar och hållbar utveckling.⁵⁹

Handlingsplanen sätter in internationaliseringen av lärarutbildningen i ett vidare perspektiv. Dels så lyfts intentioner inom EU fram, liksom utgångspunkter formulerade inom UNESCO. Handlingsplanen sätts också i relation till en allmän diskussion om internationalisering och högre utbildning, och i detta sammanhang återges t ex Knights tidigare nämnda definition av internationalisering. Handlingsplanen står också i klar relation till nationella intentioner – det hänvisas till flera statliga utredningar och utvärderingar. Man kopplar också lärarutbildningens internationalisering till den allmänna policyn som gäller för hela högskolan i Malmö, samt påtalar hur internationalisering är inskriven som ett av de fyra centrala perspektiven i den svenska grundskolan.

Handlingsplanen är, som det uttrycks, tänkt att fungera som vägledning för arbetet med att internationalisera utbildningen och ska dessutom utgöra underlag för kommande verksamhetsplaner. Handlingsplanen ska också ge riktlinjer för arbetet vid det internationella kansliet. Det betonas också att det är utbildningsledningen och enhetscheferna som ”har det operativa ansvaret för att Lärarutbildningen internationaliseras. De som ansvarar för huvud-/professionsämnena och den utbildningsvetenskapliga kärnan har en annan nyckelroll. Det internationella kansliet stödjer arbetet med att internationalisera utbildningen.”

I den senaste handlingsplanen hänvisar man tillbaka till den tidigare 2007-2008 och redogör för vad som har genomförts. Man har t ex undanröjt flera hinder för mobilitet så att studenter nu kan bedriva studier utomlands både i huvudämne och i sidoämnen, samt har möjlighet att göra sin VFU utomlands. Man har skapat rutiner för mobiliteten, t ex genom att upprätta speciella mallar för utbyte när det gäller avtal med utländska lärosäten. Varje enhet inom utbildningen har också utsett en internationaliseringsansvarig lärare. Ämnet Samhällskunskap och lärande har utvecklat en specifik internationell profil redan från första intaget hösten 2008. Det togs också fram en broschyr om lärarutbildningens kurser som ges på engelska. Masterskursen i utbildningsvetenskap fick en internationell inriktning och man ansökte, och beviljades, flera Linneus-Palme projekt.⁶⁰

⁵⁹ Se bilaga.

⁶⁰ Linneus-Palme är ett SIDA-finansierat utbytesprogram som handläggs av Internationella programkontoret. Det är bilateralt och bygger på att två institutioner i olika länder har lärare- och studentutbyten. Det utländska lärosätet ska ligga i ett av SIDA definierat utvecklingsland.

Dock påtalas också att flera av intentionerna inte har uppnåtts, t ex att: det är för få sökande till de kurser som ges på engelska, och att de som ges inte har fungerat som mötesplatser mellan inresande studerande och de svenska studenterna; mobiliteten fortfarande är för låg och att internationella gästlärare används för sällan; antalet engelskspråkiga studieplatser för utresande måste öka så att det inte bara är språkstudenter som har möjlighet till mobilitet – man påtalar också i detta sammanhang svårigheter med att ha utbyte med engelska lärosäten; MFS-ansökningar måste öka och knytas till examensarbeten; man ska ytterligare stärka strategiska nätverk för utbyten; man är heller inte nöjd med de bristande kunskaperna i engelska både när det gäller lärare och de studerande; IKT borde använts mer för att internationalisera utbildningen (hela listan kan läsas i bifogad bilaga).

När det gäller de övergripande målen för internationaliseringsarbetet skriver man:

Följande övergripande mål ska ha uppnåtts vid treårsperiodens slut:

- I samtliga akademiska professionsämnen uttrycks en internationell/global dimension i kursplaners innehålls- och målformuleringar samt genom kurslitteratur och användningen av internationella databaser.
- Som del av de akademiska professionsämnena har det prövats att utveckla enhetsövergripande kurser i medborgarskapsutbildning, interkulturell pedagogik och lärande för hållbar utveckling.
- Studerandemobiliteten och dess förutsättningar synliggörs på grund- och avancerad nivå i samtliga utbildningsplaner.
- De internationella kurserna fungerar som en del av programmen, alternativt ligger de parallellt med programkurser med ett liknande innehåll för att möjliggöra mötesplatser mellan utländska och svenska studenter.⁶¹

Med avseende på de specifika målen är målsättningen när det gäller lärarmobilitet att minst 3 lärare från varje enhet deltar i Erasmus- och Nordplus programmen. Vidare ska varje professionsämne identifiera vilka kurser som kan ta emot inresande studenter. Enheterna ska också utarbeta program för gästlärare och man ska sammanställa riktlinjer för hur man ska göra uppföljningar av lärarmobiliteten.

När det gäller studentmobilitet vill man också prova kortare perioder av utbyte. Det bör utvecklas fler avtal om studentutbyte med andra lärosäten och man måste också bättre ta tillvara utlandsvistelser inom utbildningen, menar man. Handlingsplanen betonar också att varje enhet bör ”peka på aktiva internationella nätverkssamarbeten som ger extern finansiering genom t.ex. Internationella programkontoret, Nordplus, Svenska Institutet eller EU och som inbegriper studerande- och lärarutbyte. ”

⁶¹ Ibid.

Avslutningsvis kan också tilläggas att man i handlingsplanen inte vill använda begreppet internationalisering på hemmaplan av två skäl.

För det första är dess innebörd otydligt. För det andra relateras det ofta till mångkulturalitet och etnicitet med ett tänkande som utgår från vi-dom. Den stora gruppen lärarstudenter med utländsk bakgrund blir därmed representanter för det mångkulturella och internationella. Ett sådant tänkande beaktar emellertid inte hur dessa studenter själva vill bli sedda. Dessutom riskerar det att förstärka dikotomier som majoritet-minoritet, tillgång-brist och styrka-svaghet.⁶²

Det begrepp som lanserades vid Malmö Högskola, och som fick ett mycket stort internationellt genomslag, är man nu alltså i färd med att avskaffa!

Göteborg

Läro- och lärutbildningen vid Göteborgs universitet har också lagt stor tonvikt vid internationaliseringsarbetet. En Policy för internationalisering av utbildningen utarbetades redan 2005 (vilken dock var mycket allmänt hållen och mest betonade vikten av att ha kontakt med de enheter inom universitetet som arbetade med internationaliseringsfrågor).⁶³ Därefter kom en handlingsplan för 2007-2008⁶⁴, och en ny 2009.⁶⁵ I likhet med Malmö har också Göteborg haft en specifik arbetsgrupp som arbetat med internationaliseringsfrågor och gruppen har utarbetat underlag för de handlingsplaner som lagts fram. Läro- och lärutbildningskonventets arbete, som tidigare nämnts, kom också att utgöra ett viktigt underlag för gruppens arbete. När det gäller handlingsplanerna vid utbildningen i Göteborg så har de stora likheter med vad som lyfts fram vid läro- och lärutbildningen vid Malmö Högskola. I detta sammanhang skulle jag dock vilja uppmärksamma den speciella satsning som genomförts i Göteborg. 2007 anordnades en upptaktskonferens som behandlade utbildningens internationalisering av läro- och lärutbildningen. Bland annat gjordes det i sammanhanget en inventering av det internationaliseringsarbete som bedrevs. Man beslutade också om att äska om medel, 2 miljoner kronor, för att öka internationaliseringen inom utbildningen. Centralt så avsattes 800 tkr till utvecklingsmedel för institutionernas internationaliseringsarbete år 2010.

⁶² Ibid.

⁶³ Se http://www.gu.se/digitalAssets/1306/1306016_Policy_international_UFL.pdf

⁶⁴ Se http://gu.se/digitalAssets/1277/1277915_Handlingsplan_internationalisering_lararutbildningen.pdf

⁶⁵ Se http://www.gu.se/digitalAssets/1305/1305983_Handlingsplan_f__r_internationalisering_av_l__rarutbildningen_2009.pdf

Utlysningen av dessa medel riktar sig till alla institutioner på Göteborgs universitet som deltar i lärarutbildningen. Medel kunde sökas inom följande två områden: a/ Pågående internationaliseringsinsatser i inriktningar på lärarutbildningen och b/ Utveckling av internationalisering i kurser inom lärarutbildningen. Utvecklingsmedel kunde beviljas för kurser där insatser görs under våren 2010 och för planerade insatser under hösten 2010 . Som exempel på kostnader togs bland annat följande upp: kostnader för skolbesök eller studiebesök utomlands; resekostnader för en lärare som deltar i utlandsförlagd del av kurs; arvodering av utländsk föreläsare/handledare på kurs som är förlagd utomlands; kostnader för virtuella seminarier som studenter och/eller lärare deltar i; fortsatt planerings- och kursutvecklingsarbete gällande internationalisering.

Det andra området delades in i två delar. a/ Samordning och utveckling av pågående kurser i samverkan med lärosäten utomlands och b/ Utveckling av delar eller moment inom kurser i samverkan med skolor som arbetar med internationaliseringsfrågor i sin verksamhet. När det gäller a/ så handlar det om att öka internationaliseringen på hemmaplan genom att lärare i sin undervisning ska ge sina studenter möjlighet att utbyta erfarenheter med lärarstudenter från andra länder. Därför bör lärare etablera/utveckla samarbete med kolleger vid utländska universitet som undervisar på lärarutbildningar inom samma kunskapsområde. Den andra delen berör de lärare och elever på VFU-skolor som deltar i internationella projekt och att de lärarstuderande under sin utbildning får ta del av dessa projekt – ”Läroarbete kan utveckla delar eller moment i kurser och därmed öka samverkan med skolor i VFU-områden som arbetar aktivt med internationalisering.” När det gäller b/ så handlar det om att öka internationaliseringen på hemmaplan genom att lärare i sin undervisning ska ge sina studenter möjlighet att utbyta erfarenheter med lärarstudenter från andra länder. Därför bör lärare etablera/utveckla samarbete med kolleger vid utländska universitet som undervisar på lärarutbildningar inom samma kunskapsområde. Den andra delen berör de lärare och elever på VFU-skolor som deltar i internationella projekt och att de lärarstuderande under sin utbildning får ta del av dessa projekt – ”Läroarbete kan utveckla delar eller moment i kurser och därmed öka samverkan med skolor i VFU-områden som arbetar aktivt med internationalisering.”

Uppsala

Avslutningsvis några rader om lärarutbildningen vid Uppsala universitet. Utbildningsvetenskapliga fakultetsnämnden beslutade juni 2008 att tillsätta en grupp benämnd ”Uppföljningsgruppen” för att följa upp HSV:s kvalitetsgranskning *Uppföljande utvärdering av lärarutbildning*.⁶⁶ Ett av gruppens fem uppdrag handlade om internationalisering av lärarutbildningen. En speciell gruppering utsågs därefter att arbeta med just denna fråga. Gruppens arbete redovisades i en rapport november 2008.

Gruppens rapport inleds med att ge en sammanfattning av dagsläget och slår fast att t ex kurser på engelska är alldeles för få, studentmobiliteten låg och att kurslitteraturen helt domineras av litteratur på svenska. Rapporten tar sitt avstamp i HSV:s rapport. Man knyter också an till den generella strategin för internationaliseringen inom Uppsala universitet. Vad som skiljer rapporten något från rapporter vid andra lärarutbildningar är att den har en ansats att sätta in internationalisering av lärarutbildningen i en generell diskussion om globalisering, för att sedan också diskutera relationen mellan begreppen internationalisering och globalisering. I detta vidgar rapporten perspektiven något mer än vad jag funnit i andra dokument från lärarutbildningarna. Rapporten innehåller i sin tur några rapporter som behandlar vilka kurser som ges på engelska möjliga för inresande studerande att läsa, en överblick över studentutbytet och slutligen en som behandlar mobilitet och internationellt samarbete. Rapporten utgjorde delvis underlag för den handlingsplan som upprättades 2009

⁶⁶ Se <http://www.skeptron.uu.se/uvuu/Uppfoljningsgruppenrapport.pdf>

Program för internationalisering – Internationaliseringsarbetet i utbildningsvetenskapliga fakulteten 2009 – 2010. En förtjänst med denna handlingsplan är dess konkretion (även om den kan te sig något begränsad i sina förslag). I en tabell anger man hur internationalisering av utbildningen kan betraktas utifrån olika nivåer, och använder i detta sammanhang samma indelning som förekom i Lärarutbildningskonventets rapport . Man delar upp tabellen i Utvecklingsområde, Strategi/metod och Mål. Uppställningen är överblickbar, och till skillnad från många andra handlingsplaner har man här angett inte bara strategierna utan också hur och när de ska genomföras. Nedan presenteras hur en nivå ställs upp (tabellen i sin helhet återfinns i bilaga)

3. Innehållslig nivå

Utvecklingsområde	Strategi/metod	Mål
Ökad internationalisering av kursinnehåll	Anvisningar för kursplaner. Skrivningar i VP. Information och påverkan. Samtal med ämnes-/kursansvariga	Inventering och uppföljning visar på mer frekventa och tydligare internationella perspektiv i kursplaner
Kopplingen till internationaliserad forskning	Öka, sprida kunskap om fakultetens internationaliserade forskning och förstärka dess nyttiggörande i grund-/avancerad utb.	Tydliggjort ansvar. Ökad undervisning av forskare på grund-/avancerad nivå.
Kursutbud avsett för inresande studenter som också attraherar svenska studenter	1) Verka för att ”The Classroom” ges både HT och VT. 2) Utveckla fler kurser som är relevanta och attraktiva för både inresande och svenska studenter. 3) Göra alternativa kursupplägg för anpassning till avancerad nivå.	Minst 2 kurser på engelska (om tillsammans 60 HP) ska finnas för HT 09. Minst 4 kurser ska finnas vid utgången av 2010

Jag stannar vi dessa få nedslag. Flera andra exempel från andra lärosäten borde ha lyfts fram. Det vore således mycket intressant att närmare studera och jämföra de olika lärarhögskolornas strategier, handlingsplaner etc. Och inte minst vore det intressant att studera implementeringen av planerna, och utfallet. Avståndet mellan visioner och verklighet kan som bekant vara mycket stort. Men helt klart framgår det mot bakgrund av min begränsade sondering att internationalisering av lärarutbildningen definitivt inte satts på undantag, i alla fall när det gäller att utarbeta olika handlingsplaner. Enda undantaget är kanske den nyinrättade lärarutbildning som skapats av Lunds universitet och Högskolan Kristianstad.

Del 5. En ny lärarutbildning

Sveriges bästa lärarutbildning

”HKr och LU ska göra Sveriges bästa lärarutbildning – för internationellt bruk!”⁶⁷

Den nya lärarutbildning som Lunds universitet startat tillsammans med Högskolan i Kristianstad har ännu inte utarbetat någon policy eller handlingsplan för internationalisering. Men den ansökan om rätt att utfärda ämneslärarexamen som gick in till högskoleverket våren 2010 kan i vissa avseenden betraktas som en form av policydokument. Den nya utbildningens internationalisering betonas återkommande i ansökan, och man säger att utbildningen ska ges ”en tydlig internationell profil”. Nedan några exempel på hur det formulerades i ansökan:

För att ytterligare stärka argumentationen för att introducera en ny lärarutbildning i Sverige har den gemensamma ämneslärarutbildningen HKr/LU getts en tydlig internationell profil. Lärarutbildning är av tradition lokalt/regionalt rekryterande och inskränkt till en nationell arbetsmarknad. Emellertid påverkar globaliseringen även skola och utbildning idag, varför det finns behov av en lärarutbildning som förbereder för yrkesutövning i en internationell miljö.

Å ena sidan handlar det om internationalisering på hemmaplan

Vi ska skapa en lärarutbildning som utnyttjar Sveriges mångkulturella kompetenser i en lärarutbildning för den globala arbetsmarknaden. Vår lärarutbildning ska fungera i ett mångkulturellt och internationellt samhälle...

å andra sidan om att mobiliteten ska stärkas betydligt genom

- Studentutbyte - som utgör det mest etablerade och starkaste verktyget för att stärka internationaliseringen av lärarutbildningen.
- Lärarutbyte och nätverksbyggande med utvalda universitet. Härvidlag ska etablerade nätverk utvidgas till att omfatta också lärarutbildning. Forsknings-samverkan ska eftersträvas.

Man hänvisar i ansökan också till den omfattande erfarenhet man har av internationalisering inom Lunds universitet och de nätverk som lärosätet ingår i. Lunds universitet har samarbets-

⁶⁷ Ur Lunds universitets och Högskolan i Kristianstads ansökan till Högskoleverket om rätt att utfärda ämneslärarexamen

och utbytesavtal med 680 universitet i 50 länder. Lunds universitet ger 75 mastersprogram på engelska (vilket är jämförelsevis ett mycket högt antal) och antalet inresande studenter är 2000 medan utresande är 1000. Man lyfter i sammanhanget också fram Musikhögskolans verksamhet (ingår i lärarutbildningen) och dess internationella karaktär, samt också de erfarenheter av studentutbyte och VFU utomlands som finns vid Högskolan i Kristianstad.

Det yttersta ansvaret för internationaliseringsarbetet ligger enligt ansökan hos nämnden för lärarutbildningen ”som har det samlade ansvaret för . . . att samverka med det omgivande nationella och internationella samhället inom ämneslärarutbildning”. Man skulle sammanfattningsvis kunna uttrycka det som: När det gäller intentionerna om att den nya lärarutbildningen ska vara internationaliserad så spar man då rakt inte på krutet i sin ansökan – bästa lärarutbildningen i Sverige, för internationellt bruk!

Ämnet samhällskunskap

När jag av Samhällsvetenskapliga fakulteten i Lund fick förfrågan om att göra någon form av ”miniutredning” så handlade det framförallt om samhällskunskapsämnet i lärarutbildningen och dess internationalisering. Som jag skrev inledningsvis så varken kan, eller bör, ett enstaka ämne internationaliseras utan att det sätts i relation till alla de processer och verksamheter som generellt medverkar till en ökad internationalisering. Det går inte att komma med förslag på förändringar inom ett enskilt ämne utan att förändringar på andra nivåer har genomförts, något som man tycks vara ense om såväl i internationella diskussioner, som i olika utredningar och handlingsplaner som upprättats nationellt. Jag ska ändå avslutningsvis något skärskåda hur man lagt upp utbildningen i samhällskunskap. Mot bakgrund av intentionerna i ansökan så är resultatet inte särskilt upplyftande, något som för övrigt i många avseenden kan gälla hela den nya lärarutbildningen. Man skulle kunna sammanfatta det som att även om man tydligt proklamerat utbildningens internationella profil i ansökan tycks frågan nästintill helt fallit bort i den första genomförandefasen. Mer om detta i den avslutande diskussionen. Nu något om enskilda ämnen.

Samhällskunskap är ett hybridämne där flera vetenskapliga discipliner ingår. Dessutom ska de lärarstuderande fortlöpande erhålla specifika kunskaper i ämnesdidaktik. När det gäller samarbetet mellan HKr och LU så står det förra lärosätet huvudsakligen för den ämnesdidaktiska delen, vilken man har lång erfarenhet av. Lunds universitet är ansvarig för merparten av de ämnesspecifika avsnitten, som delas upp mellan Statsvetenskapliga institutionen, Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Sociologiska institutionen och Nationalekonomiska institutionen (en lärare i statsvetenskap från HKr har också stora delar av kurser som anknyter till detta ämne). Det är således inte bara två lärosäten som ska samarbeta utan också två olika fakulteter och fyra olika institutioner inom LU som ska samverka. Dessutom så ligger administrationen av utbildningen vid en tredje fakultet, Humanistisk fakultet vid LU. Det är naturligtvis inte ett helt enkelt arbete att få till en bra och synkroniserad utbildning under dessa förutsättningar.

En person från respektive ämne, samt två representanter från HKr arbetade tillsammans fram de kursplaner som nu gäller. Jag ska utifrån dessa nu rådande kursplaner ge några kommentar utifrån ett internationaliseringsperspektiv. Man skulle också kunna granska kursplanerna med utgångspunkt i andra perspektiv, t ex ett genusperspektiv, och då skulle kommentarerna i många avseenden bli av en helt annan karaktär. Det är viktigt att betona att internationalisering inte är ett mål i sig, utan det ska vara ett, bland flera, medel för att öka kvaliteten på utbildningen. Därför måste olika förslag om ökad internationalisering alltid ställas i relation till hur ett genomförande påverkar andra delar av utbildningen. När jag nedan diskuterar internationalisering i förhållande till kursplanerna så kommer jag inte förhålla mig till hur de förslag som jag lyfter fram eventuellt påverkar kvaliteten på utbildningen i övrigt negativt. Detta är naturligtvis något som måste diskuteras fram och analyseras.

Samhällskunskapsutbildningen är uppdelad i ett antal 7.5p respektive 15p kurser, samt en uppsatsdel. Dessutom tillkommer ett antal kurser i utbildningsvetenskap samt den verksamhetsförlagda utbildningen. Frånsett introduktionskursen är de olika läskurserna i stort sett ämnesspecifika. Vissa kurser är klart statsvetenskapliga, sociologiska, kulturgeografiska etc. Introduktionskursen kan sägas huvudsakligen vara en blandning av ämnena sociologi och statsvetenskap. Ansatsen är dock att alla kurser i viss mån ska innehålla ett tvärvetenskapligt perspektiv och lärare från de olika ämnena medverkar i varandras kurser.

En brist som påtalats i bland annat Högskoleverkets utredningar är att lärarutbildningar använder för lite litteratur på engelska, vilket innebär att man ofta väljer böcker på svenska istället för litteratur med högre innehållslig kvalitet och relevans på engelska. Generellt sett så är där en klar dominans av litteratur på svenska i kursplanerna, vissa delkurser har enbart litteratur på svenska (t ex de som är kopplade till sociologiämnet). Inom den delkurs som anknyter till ämnet kulturgeografi är dock merparten av litteraturen på engelska. När det gäller kurser som kopplas till statsvetenskap är fördelningen mellan litteratur på svenska och engelska relativt jämt fördelat. Den slutsats som man kan dra är att litteratur på engelska får relativt stort utrymme, dock så bör andelen klart öka på vissa delkurser, vilket också skulle kunna berika innehållet.

När det gäller hur internationalisering kommer in innehållsmässigt så är det till viss del en svår sak att mäta. Samhällskunskap är som ämne i sig redan internationaliserat – regelverk slår fast att man ska t ex ha kunskap om olika politiska system etc. Dock kan man undersöka hur mycket aktuella och viktiga diskussioner/forskning inom ett visst tema behandlas inom kurserna. Ett sådant tema att undersöka kan vara hur den under senare år livaktiga diskussionen om globalisering kommer in i litteraturen - en diskussion som förs intensivt i alla de ingående ämnesdisciplinerna och som också mycket forskning ägnas åt. Man kan också ställa frågan om de olika momenten ger en ökad global kompetens, något som i och för sig är svårämnbart eftersom det också kan gälla hur olika ämnen behandlas och diskuteras i lärosalen.

Generellt sett kan man säga att flera kurser tar upp ett globalt perspektiv och knyter an till globaliseringsdiskussionerna, då i synnerhet delkurserna som anknyter till kulturgeografi och

nationalekonomi. Även inom statsvetenskap anknyter man i viss mån till globaliseringsdebatten. Dock finns det klara brister inom introduktionskursen och kurserna som anknyter till sociologi. I dessa moment kunde t ex globalisering, kultur och identitet lyftas fram betydligt bättre och diskussioner om ett mångkulturellt samhälle kunde få ökat utrymme.

När det gäller inslag som behandlar global kompetens är det som nämnts svårsmåttbart. Global kompetens handlar bland annat om större kunskap om, och förståelse för, andra kulturers sätt att leva och tänka. Det finns ingen specifik bok i ämnet i någon av kurserna, men t ex etnicitet behandlas i ett bidrag i en antologi under en delkurs som knyter till sociologi. Ett ökat inslag av temat globalisering, kultur och identitet i kurserna kunde naturligtvis också bidra till ökad global kompetens.

Vad som också generellt saknas inom kurserna är teman som anknyter till den idag mycket diskuterade s k postkoloniala teoribildning, samt så kunde man också förvänta sig att mer uppmärksamhet ägnades åt media och globalisering – inte minst s k ny media. Ökad uppmärksamhet borde också ha riktats mot det s k nätverkssamhället, som flera forskare nu menar att vi lever i.

Den ökade mobiliteten, som var ett honnörssord i ansökan, verkar inte varit vägledande vid kursplanernas upprättande. Vilka direktiv som gavs de grupper som utarbetade kursplanerna känner jag inte till, men av de kursplaner jag studerat verkar det som om anvisningar om detta saknats.

Inom samhällskunskap så löper ämnesdidaktiken parallellt med de olika kurserna. Det finns säkerligen goda pedagogiska skäl till detta, men det försvårar samtidigt utlandsstudier. Frågan är hur utresande studenter kan tillägna sig de didaktiska momenten vid ämnesstudier utomlands. De olika kurserna har oftast en tydlig ämnesprofil, vilket underlättar mobilitet. Men inget ämne har en hel termins studier, utan maximalt en halv termin. Ofta ges ämneskurser en termin vid utländska universitet så utresande måste alltså kombinera två ämnen vid utlandsstudier för att kunna tillgodogöra sig studierna på ett enkelt sätt vid hemkomst. Samtliga kurser i kursplanen ges också på svenska - något mobilitetsfönster för inresande studenter finns således inte inlagt i utbildningen.

Samhällskunskap – några förslag

Jag ska nedan ge ytterligare några förslag på förändringar som skulle kunna göras inom samhällskunskapsutbildningen. Dock vill jag än en gång betona att en internationalisering av lärarutbildningen inte innebär att någon enstaka kurs internationaliseras. Dessutom är det rent av omöjligt att internationalisera enskilda kurser om det inte byggts upp en fungerande infrastruktur inom utbildningen för att hantera internationaliseringsfrågor, skapats en policy, angetts riktlinjer i handlingsplaner, avsatts utvecklingsmedel etc. Till denna diskussion återkommer jag i den avslutande diskussionen. Dock först några fler enstaka nedslag gällande samhällskunskapsämnet för att öka internationaliseringen av utbildningen.

1. Använda kursmoduler inom befintliga kurser vid LU och HKr, t ex olika kurser inom det stora utbud av internationella kurser på mastersnivå som finns inom samhällsvetenskapliga fakulteten vid LU. Dessa kurser kan mycket väl ingå som valbara kurser, 7,5 p, i lärarutbildningen. Eftersom de är fakultetskurser är de tvärvetenskapliga till sin karaktär – och alla ämnen, fränsett nationalekonomi, som ingår i samhällskunskapsutbildningen är involverade i fakultetskurserna. Eftersom kurserna ligger på mastersnivå förläggs de till sista delen av lärarutbildningen. De olika institutionerna ger också kurser på engelska, vilka skulle kunna användas inom utbildningen. Detta förutsätter att de studerande får tillbringa en månad i Lund. Men den ekonomiska besparingen med att använda existerande kurser inom LU täcker troligtvis en månadsbiljett mellan Helsingborg och Lund. Det kan uppstå vissa problem hur ämnesdidaktiken behandlas under denna tid – men kanske kan det tas igen senare. De valbara kurserna bör ligga på 7,5p, inte mer. Undersöka om man kan samarbeta med andra utbildningar vid Campus Helsingborg för att utveckla gemensamma kurser som ges på engelska vilka kan rekrytera utländska studenter.
2. Etablera samarbeten med andra lärarutbildningar internationellt i ämnet samhällskunskap för att t ex utveckla gemensamma kurser där man kan ha student-/lärarutbyte.
3. Utveckla nätbaserade plattformar så att t ex studerande vid utlandsvistelse som läser kurser kopplade till ämnena kan tillgodogöra sig ämnesdidaktik.
4. Undersöka möjligheter till internationellt utbyte då det gäller ämnesdidaktik. Här gäller det kortare utbyten. Men man kan eventuellt upprätta en nätbaserad version av ämneskurserna så att utresande studenter kan följa och tentera av ämnet även vid utlandsvistelse.
5. Utarbeta väl fungerande rutiner för ackreditering av kurser lästa vid annat lärosäte. Ackrediteringen bör kännetecknas av stor flexibilitet.
6. Anordna internationella seminarier med hjälp av IKT runt specifika teman eller ämnesdidaktik
7. Utarbeta bra rutiner för att underlätta att de studerande kan skriva sina examensarbeten utomlands (t ex hur handledning kan ske via nätet etc.)
8. Göra en ordentlig satsning på att bjuda in internationella gästföreläsare, som också t ex har seminarium där studenterna skriver kortare papers på engelska.
9. Lägga in deltagande i internationella diskussionsfora (på nätet) som obligatoriska moment i olika kurser
10. Anordna sommarskolor med internationella studenter och studenter från lärarutbildningen
11. Söka medel för student-/lärarutbyte, t ex Linneus/Palme, Nordplus etc

12. Etablera kontakter och starta gemensamma projekt med skolor som i olika sammanhang arbetar med internationalisering – flera skolor har t ex utbyte med andra skolor i olika länder.
13. Göra en översyn av kursplanerna och litteraturlistor. Det ska finnas väl motiverade skäl till att delkurser inte innehåller litteratur på engelska.

Utbildningsvetenskap/VFU

Avslutningsvis också några rader om utbildningsvetenskap och VFU, vilka är viktiga moment inom hela lärarutbildningen. Kursplanerna för utbildningsvetenskap är i skrivandets stund ännu inte fastställda, men mycket små förändringar är att räkna med. Generellt kan man säga att förhållandet mellan litteratur på svenska och engelska är snarlikt vad som gäller inom samhällskunskapsämnet – alltså en dominans av litteratur på svenska, men en hel del litteratur på engelska ska också läsas. Internationaliseringsaspekter uppmärksammas i flera olika sammanhang och i synnerhet ett mångkulturellt samhälle. Interkulturell pedagogik lyfts också fram och en del av litteraturen handlar direkt om detta. Något mobilitetsfönster är inte inbyggt i uppläggningsplanen – alla kurser ges på svenska. Utbildningsvetenskap är inlagd i utbildningen både som kortare kurser, 2-3 veckor, och som längre, max 14 veckor (gymnasielärare). Det är alltså möjligt att lägga in utlandsvistelse både kortare och längre tid, dock inte en hel termin. Vad som kan försvåra utbytet är ackreditering då mycket av kursinnehållet behandlar specifikt nationella förhållanden. Det är alltså viktigt att identifiera vilka kurser som kan vara utbytbara mot studier utlandet.

Samhällskunskapsutbildningen innehåller också den verksamhetsförlagda utbildningen. I de kursplaner som förberetts lyfts inte internationaliseringsfrågor fram specifikt. Ett mål formuleras som ” visa medvetenhet om hur de egna värderingarna och könsnormerna påverkar undervisning och bemötande av elever ”. Kanske kunde något i stil med ”medvetenhet om hur egna kulturella värderingar påverkar undervisning...” också ha stått med i målsättningen. Som tidigare beskrivits har flera lärarutbildningar öppnat upp för möjligheter att förlägga delar av VFU utomlands. Detta gäller även utbildningen vid Högskolan i Kristianstad, så det kan förväntas att Hkr medverkar till att denna fråga drivs även i den nya utbildningen. Dock bör nya samarbetspartners etableras, vilka kan knytas till de redan etablerade nätverk som Lunds universitet ingår i, och därmed ingå i en generell strategi för internationaliseringen inom universitetet.

Avslutande diskussion

En avslutande diskussion känns lite överflödig. Det mesta som följer nedan är redan framfört. Det bör ha framgått tydligt att jag anser att internationalisering av en utbildning är en komplex process. Jag har flera gånger betonat vikten av att ledningen för ett lärosäte bär det yttersta ansvaret för internationalisering av utbildningen. Denna åsikt är inte bara min – den delas av de flesta som har studerat hur internationaliseringsprocesser går till och hur de ska ge lyckade resultat. Den åsikten delas också av merparten som ingick i den stora enkätundersökning som IAU genomförde, som jag tidigare tog upp. Vidare så måste strategiska planer och policydokument förankras – det gäller s a s hela vägen ner: dekaner, prefekter, utbildningsansvariga, ämnesansvariga, lärare och studenter. Vad som också är oerhört betydelsefullt är att det finns experter inom verksamheten, t ex tjänstemän på internationella sekretariat, vars yrkesutövning ska underlätta genomförandet av olika former av internationalisering, inte minst då student- och lärarmobilitet. Jag har också betonat vikten av att olika områden ska vara en del av en central internationaliseringsprocess. Detta gäller också lärarutbildning. Att det upprättas handlingsplaner är också av stor vikt för internationalisering av utbildningen, vilket flera lärarutbildningar tycks ha insett. Och det är också av stor betydelse att dessa planer utarbetas av olika representanter inom verksamheten (dit också de studerande räknas), och naturligtvis att de förankras. Och, inte minst: Om nu universitetsledning skriver in internationalisering som en viktig del inom verksamheten så måste man också inse att det måste avsättas medel för detta ändamål.

Internationaliseringsprocesser kan inte förlita sig på enstaka eldsjälar – denna kategori karaktärer försvinner ofta efter en tid för att kasta sig in i nya aktiviteter, eller så slocknar helt enkelt elden. Eldsjälar är viktiga för att sätta igång verksamheter, men inte för att aktiviteter ska bli hållbara.

Lärarutbildningarna i Sverige står inför många utmaningar idag. Den svenska skolan fungerar inte menar många, vilket naturligtvis är en överdrift. Men att det finns problem kan ingen sticka under stol med. Ofta förs det fram att lärarna måste bli bättre – att det är lärarna som är pudelns kärna. Alltså fler behöriga och bättre lärare lyder receptet. Och det ska lärarutbildningen se till att det blir, sägs det. I flera statliga utvärderingar och utredningar har många brister inom lärarutbildningar lyfts fram och examensrättigheter har blivit indragna. En del av kritiken har handlat om hur lärarutbildningarna har sackat efter övrig högre utbildning då det gäller internationalisering. Det är mot bakgrund av denna kritik som olika aktiviteter för att försöka öka internationaliseringen satts igång vid flertalet lärarutbildningar. Det är också mot bakgrund av denna kritik som den nya lärarutbildning som Lunds universitet startat tillsammans med Högskolan i Kristianstad i sin devis för utbildningen proklamerar att det är en utbildning för lärare i en internationell miljö. Internationalisering blir ibland, ungefär som ordet innovation, ett begrepp som har en förmåga att häfta vid överallt.

Det är därför viktigt att definiera vad man menar med internationalisering och det är viktigt att ange vilka motiv som ligger bakom en ökad internationalisering, alltså inte bara hur att internationalisera utan också varför. Internationalisering är inget självändamål. Vid en

lärarutbildning ska en ökad internationalisering resultera i bättre lärare. Och varför så är fallet måste motiveras.

Jag har påtalat frånvaro av forskning när det gäller lärarutbildning och internationalisering. Det kan tyckas minst sagt besynnerligt att den största professionsutbildningen inom högskolan tycks ha stått utanför den forskning som bedrivs om högre utbildning och internationalisering. Och kanske inte minst förbluffande med tanke på hur man under många år i statliga utredningar och utvärderingar påtalar bristen på internationalisering inom lärarutbildningar. Det krävs forskning för att ge svar på varför det inte har förekommit någon forskning. Och det krävs forskning som gör internationella utblickar och jämförelser. Det krävs forskning som studerar implementering av strategier och handlingsplaner, forskning om möjligheter och hinder, och hur att överkomma hindren. Och det krävs utvärderingar av olika insatser som gjorts och därmed också jämförelser mellan olika lärosäten. Och det skulle vara mycket intressant att jämföra den forskning som bedrivs internationellt med de strategi- och policydokument som formulerats. Men, någon forskning om ovanstående tycks inte förekomma i Sverige. Det behövs. Det behöver lärarutbildningarna!

Referenser

- Adelman, H. S. & Taylor, L. (2007). "Systemic Change for School Improvement". I *Journal of Educational and Psychological Consultation*, nr, 17(1), 55–77.
- Börjesson, M. (2005). [*Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York*](#), Ak. avh., Disputationsupplaga, Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, nr 37, SEC/ILU, Uppsala universitet, Uppsala 2005.
- Dooly, M. & Villanueva, M. (2006). "Internationalisation as a key dimension to teacher education". I *European Journal of Teacher Education*, vol. 29, nr. 2, S. 223-240.
- Ekstrand, L. H. (1989). *Internationalisering i lärarutbildningen*. [Volym 673 av Särtryck och småtryck från Institutionen för pedagogik och specialmetodik, Lärarhögskolan, Malmö](#).
- Exedra 2010*. <http://www.exedrajournal.com/edicoes.html>
- Greenberg, J. m. fl. (2011). "Internationalizing Teacher Education: A Systemic Initiative". Paper presenterat vid "International Conference on Education for Teaching", Glasgow, Skottland Juli, 2011. http://www.education.umd.edu/international/News/ICET_paper.pdf
- Improving the Quality of Teacher Education (2007)*. Communication from the commission to the council and the European parliament. COM(2007) 392 final.
- Internationalization of Higher Education: Global Trends, Regional Perspectives*, IAU 3rd Global Survey Report, 2010.
- Kehm, B. & Teichler, U. (2007). "Research on Internationalisation in Higher Education". I *Journal of Studies in International Education*, Vol. 11 No. 3/4, Fall/Winter 2007 260-273
- Knight, J. & de Wit, H. (1997). "Internationalisation of Higher Education in Asia Pacific Countries". EAIE, Amsterdam, 1997
- Knight, J. & de Wit, H. (1995). "Strategies for internationalisation of higher education: Historical and conceptual perspectives." I de Wit, H. (red) *Strategies for internationalisation of higher education*. Amsterdam.
- Knight, J. (2008). *Higher Education in Turmoil. The Changing World of Internationalization*. Rotterdam.
- Nilsson, B. (1999). "Internationalisation at home - theory and praxis". EAIE (European Association for International Education) *Forum*, Spring 1999.

Nilsson, J. O. & Nilsson, K. (2004): *Old Universities in New Environments – New Technology and Internationalisation Processes in Higher Education*. Lund Studies in Sociology, Vol. 5. Lund.

Parker, W. (2008). "International education: What's in a name?" *Phi Delta Kappan*, 2008, S. 196-202.

Popov, O. (2010). "Internationalisation of teacher education in Sweden". I *Internationalisation of teacher education in Europe*. Tokyo Gakugei University.

Reimers, F. (2009). "Educating for Global Competency. From International Perspectives on the Goals of Basic and Secondary Education. I Cohen, J. E. & Malin, M. (red.). *International Perspectives on the Goals of Universal Basic and Secondary Education*, S. 183-203. New York.

Schatz, M. (2011). "What is a 'EUROPEAN TEACHER'?" ". Diskussionspaper, European Network on Teacher Education Policies (ENTEP) http://entep.unibuc.eu/news-Dateien/Entep_BOOK-2010.pdf

Schnider, A. I. (2003). *Internationalizing Teacher Education – What can be done. A Research Report On the Undergraduate Training of Secondary School Teachers*. Department of Education, Washington, DC.

Song-ee, A. (2007). *Ur kurs. Utbytesstudenters rörelser i tid och rum*. Ak. avh, Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande.

Stier, J. (2010). *Globalisation, Societies and Education*. Globalisation, Societies and Education. Vol 8, No 4. Tillgänglig on-line <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14767724.2010.505095>

Teacher Preparation for the Global Age. The Longview Foundation report on internationalizing pre-service teacher education (2008). <http://www.longviewfdn.org/122/teacher-preparation-for-the-global-age.html>

de Wit, H. (1998). "Rationales for Internationalisation of Higher Education". Artikel är delvis ett utdrag ur en presentation vid konferensen "The International Universities: Global and Local roles", April 3-5, 1998, Richmond, the American International University in London. <http://www.ipv.pt/millennium/wit11.htm#I>

de Wit, H. (2011). "Globalisation and Internationalisation of Higher Education". I *Revista de Universidad y Sociedad del Conocimiento (RUSC)*. Vol. 8, No 2, pp. 241-248. <http://rusc.uoc.edu/ojs/index.php/rusc/article/view/v8n2-dewit/v8n2-dewit-eng>

Zeichner, K. (2010). "Preparing Globally Competent Teachers. A U.S Perspective". Paper presenterat vid 2010 Colloquium on the Internationalization of Teacher Education. NAFSA:

Association of International Educators.

http://www.nafsa.org/_/File/_/zeichner_colloquium_paper.pdf

Zha, Q. 2003. "Internationalisation of Higher Education: towards a conceptual framework". I *Policy Futures in Education*, Volume 1, nr. 2, 2003.

Zuljan, M. V. & Vogrinc, J. (red.) 2011: *European Dimensions of Teacher Education: Similarities and Differences. Análisis Internacional 2011.*

Statliga utvärderingar och utredningar etc.

En gränslös högskola? Om internationalisering av grund- och forskarutbildning. Högskoleverkets rapportserie 2005:1 R.

Studentmobilitet – högskolestuderandes internationella rörlighet. Högskoleverkets rapportserie 2007:9 R.

En hållbar lärarutbildning. SOU 2008:109.

Uppföljande utvärdering av lärarutbildningen. Högskoleverkets rapportserie 2008:8 R.

Bäst i klassen – en ny lärarutbildning. Regeringens proposition 2009/10:89.

En högskola i världen - internationalisering för kvalitet. Högskoleverkets rapportserie 2008:15R.

Handlingsplaner och arbetsgruppsrapporter

Internationaliserad lärarutbildning – möjligheter att realisera. Lärarutbildningkonventets rapport 2007.

http://www.liu.se/uv/lararutbildningskonvent/rapporter/1.276290/internationaliserad-lararutbildning-070508_2_.pdf. Se också bilaga.

Resursinventering vid Uppsala universitet inför en ny lärarutbildning.

Delrapport från uppföljningsgruppen 2009.

<http://www.skeptron.uu.se/uvuu/Uppfoljningsgruppenrapport.pdf>

Policy för internationalisering av lärarutbildningen. Göteborgs universitet (2005).

http://www.gu.se/digitalAssets/1306/1306016_Policy_international_UFL.pdf

Handlingsplan för internationalisering av lärarutbildningen 2009. Göteborgs universitet.

http://www.lun.gu.se/digitalAssets/1305/1305983_Handlingsplan_f_r_internationalisering_av_l_rarutbildningen_2009.pdf

Internationalisering och den nya lärarutbildningen. Arbetsgruppens rapport för internationalisering av lärarutbildningen. Malmö högskola.

http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=internationalisering%20%C3%A4rarutbildning%20malm%C3%B6&source=web&cd=1&ved=0CCoQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mah.se%2Fupload%2F%2FInternationalisering%2520och%2520den%2520nya%2520%25C3%25A4rarutbildningen.doc&ei=ZSbWTtX-I9SM4gTPt_myAQ&usg=AFQjCNE3bwBIXL4xSPpTnX68UzW3_dY00A&cad=rja

Handlingsplan för internationalisering inom Lärarutbildningen vid Malmö högskola 2007-2008.

http://www.mah.se/PageFiles/6277/handlingsplan_internationalisering.pdf?epslanguage=sv

Internationalisering inom lärarutbildningarna vid Högskolan i Kalmar och Växjö universitet. 2009.http://www.nyttuniversitet.se/polopoly_fs/1.1171!/ubinternationalisering%20maj%202009.pdf

Uppföljning av handlingsplan för Internationalisering av lärarprogrammet läsåret 07/08. Mälardalens högskola.

http://www.mdh.se/polopoly_fs/1.16365!internationaliseringspolicy%20for%20lararutbildningen%202008-2009.pdf

Internationaliseringspolicy för lärarutbildningen. Mälardalens högskola. 2007.

http://www.mdh.se/polopoly_fs/1.11137!internationaliseringspolicy_uven.pdf

Källor statistik

http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0001_2009K03_TI_07_A05TI0903.pdf

<http://www.oecd.org/dataoecd/12/9/45612617.pdf>

Global Education Digest (2009). Comparing Education Statistics Across the World. UNESCO. <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/ged09-en.pdf>

Internationaliserad lärarutbildning – möjligheter att realisera

1. Internationalisering – ett villkor för utveckling

I Lärarutbildningskonventets första möte hösten 2006 deltog ledningen för Internationella programkontoret. Vid mötet presenterades programkontorets arbete med internationalisering av högre utbildning i allmänhet och med lärarutbildningen i synnerhet. I den efterföljande debatten diskuterades olika åtgärder för att utveckla internationaliseringen av den svenska lärarutbildningen. Konventet beslöt att tillsätta en arbetsgrupp vilken fick till uppgift att beskriva mål och medel för detta. I uppgiften ingick också att beskriva hinder för internationalisering liksom att ge förslag på åtgärder till stöd för ökad internationalisering. Arbetsgruppen arbetade fram ett diskussionsunderlag till konventet. Detta dokument behandlas under mötet i Karlstad den 17 till 18 april. Den nedslående bilden av internationaliseringsnivån inom svensk lärarutbildning, åtminstone vad gäller studerandeutbyte, bekräftades nyligen av Högskoleverket i *Studentmobilitet – högskolestuderandes internationella rörlighet*. Rapporten konstaterar att av de 51 000 studenter som läsåret 2004/05 tog sin examen hade 13 % bedrivit studier i utlandet. Bland de studerande inom arkitektur och juridik är det vanligast med utlandsstudier (46 % respektive 32 %) liksom inom ekonomi.¹ Utgångspunkten för detta diskussionsunderlag är att det under nämnda tidsperiod endast var 3,2 % av de lärarstuderande som hade bedrivit studier utomlands. Arbetsgruppen menar att det är nödvändigt att internationaliseringsarbetet kommer högt upp på de svenska lärarutbildningens agenda.²

1.1 Globalisering och internationalisering som samverkande processer – en inledning kring begreppen och målen

Samhället präglas i allt högre grad av de processer som brukar sammanfattas med begreppet globalisering. För utbildning och forskning är detta av fundamental betydelse. Utbildning och forskning kan å ena sidan anses spegla globaliseringen men kan å andra sidan också anses driva på processen. Globaliseringen är därmed såväl en förutsättning som ett villkor för internationalisering av lärarutbildningen samtidigt som internationaliseringen också påverkas av och bidrar till kvalitetsarbetet inom lärarutbildningen.³ I diskussionen om utvecklingen av högre utbildning och forskning framstår internationaliserings roll som central.⁴ Internationaliseringens betydelse betonas

¹ HSV, Rapport 2007:9R, s23

² Konventet utsåg följande arbetsgrupp: Björn Åstrand, Umeå universitet (sammanställande), Anders Bergman, Högskolan i Jönköping, Elisabet Ahlstrand, Linköpings universitet, Sten Lindstam, Mälardalens högskola samt studeranderepresentanten Helen Lidman, Malmö högskola. I arbetet har också Lena Örnestrand (LiU) och Marie Oscarsson (UmU) deltagit.

³ UNESCO föreslår att globalisering definieras som '*forceful changes in the economic, social, political and cultural environment, brought about by global competition, the integration of markets, increasingly dense communication networks, information flows and mobility*'. Det innebär att processen kan ses som en större ram inom vilken internationalisering av högre utbildning är en mindre delmängd.

Se: http://www.unesco.org/iau/internationalization/i_definitions.html

⁴ Lissabonstrategin betonar inte minst utbildningens betydelse liksom dess internationalisering och vikten av att "öppna utbildningssystemen mot omvärlden." (se delmål 3.1, 3.3 och 3.4). Se vidare

vanligen också vad gäller utvecklingen av förståelse av och respekt för andra kulturer och traditioner. Ett exempel på vidden av internationaliseringskontexten är det finska undervisningsministeriets publikation *Fostran till internationalism 2010*.⁵ Dokumentet presenterar sju nationella mål av vilka ett rör forskning och högre utbildning. En utgångspunkt i dokumentet är att ”de medborgarfärdigheter som behövs i dagens värld överskrider nationella gränser.”⁶

Högskoleverket har i rapporten *Studentmobilitet – högskolestuderandes internationella rörlighet* visat på att endast 3,2 % av de 2004/05 examinerade lärarstudier hade studerat utomlands.⁷ Andelen studerande som läser delar av sin utbildning i utlandet är inte hög och andelen inom lärarutbildningen kan därmed sägas vara dramatiskt låg eftersom genomsnittet låg på blygsamma 13 %.

Internationalisering kan förstås på olika sätt och utifrån olika synvinklar. Kravet på ökad internationalisering förenklas ibland till en fråga om ett ökat antal lärar- och studerandebutbyten. Vi vill i detta sammanhang erinra om att internationalisering av lärarutbildningen kan betyda så mycket mer. Debatten om internationalisering är omfattande. En fritextsökning i Libris ger mer än 1300 titlar om internationalisering och enbart på svenska sajter påvisar sökmotorer som Google mer än 400 000 träffar. I arbetsgruppens uppdrag ingår inte att göra någon omfattande studie av hur begreppet behandlas i litteratur och debatt men vi har funnit det angeläget att något belysa frågan. Fenomenet *internationalisering* har diskuterats utifrån snäva respektive vida definitioner av begreppet. Vi ser inget vägande skäl för att framhålla en snäv definition av begreppet. Tvärtom kan möjligen en snävare förståelse för begreppet ha försvårat utvecklingen av internationaliseringen av lärarutbildningen i Sverige. Vi förordar med andra ord att internationaliseringsarbetet tar sin utgångspunkt i en vid definition och att internationaliseringen därmed kan utvecklas inom samtliga aspekter av de verksamheter som sammantaget bildar svensk lärarutbildning. I detta dokument försöker vi att beskriva en rad aspekter av internationalisering utifrån en sådan definition av begreppet. Syftet är att lägga en så bred grund som möjligt till underlag för diskussion inom svensk lärarutbildning rörande utveckling av internationaliseringen.

Unesco har föreslagit att internationalisering ska avse “*the process of integrating an international, intercultural and/or global dimension into the goals, functions (teaching/learning, research, services) and delivery of higher education*” (Knight 2005).⁸

<http://www.regeringen.se/sb/d/2437/a/19052> Ett annat exempel inom samma fält på hur internationalisering betonas är Svenska Institutets förslag till nationell strategi: *Internationell rekrytering stärker Sverige. Förslag till nationell strategi för hur Sverige kan bli mer attraktivt för utländska studenter – och kvalificerad arbetskraft*. Se <http://www.si.se/upload/Mafö%20utb/Nationell%20Strategi.doc>

⁵ *Fostran till internationalism 2010*, Undervisningsministeriet, Internationella sekretariatet, publikation 2007:11 (2007)

⁶ *Fostran till internationalism 2010*, s25.

⁷ *Studentmobilitet – högskolestuderandes internationella rörlighet*, Högskoleverket, Rapport 2007.9R s 29.

⁸ Definitionen har utarbetats av Jane Knight och Hans de Wit. Se http://www.unesco.org/iau/internationalization/i_definitions.html. Där redovisas också hur OECD förstår begreppet; internationalisering är “*the complex of processes whose combined effect, whether planned or not, is to enhance the international dimension of the experience of higher education in universities and similar educational institutions*”. I *OECD Thematic review of tertiary education, country background*

Denna definition har också använts vid inhämtande av den information som legat till grund för rapporten *2005 IAU Global Survey Report Internationalization of Higher Education: New Directions, New Challenges*.⁹

Bartolo Paiva Campos har i artikeln *The European dimension of Teacher Education: A Policy Agenda* lyft fram den europeiska dimensionen av lärarutbildningen.¹⁰ Han betonar nödvändigheten av att utveckla såväl europagemensamma inslag i lärarutbildningen som att arbeta för att utveckla betingelserna för en europeisk arbetsmarknad för lärare. Utgångspunkten för honom är också en vid definition av begreppet internationalisering vilken innesluter även innehållsliga aspekter som begreppet *European dimension*. Med utgångspunkt i Paivas resonemang innefattar internationalisering även strävan att skapa förutsättningar för anställning av lärare i ett internationellt perspektiv. Utifrån liknande utgångspunkter har Michael Schratz i *What is a "European Teacher?"* diskuterat närmast innehållsliga aspekter av vad den europeiska dimensionen kan betyda i en lärarkontext.¹¹ I sammanhanget kan det vara värt att nämna det pågående arbetet med *Common European Principles for Teachers Competences and Qualifications*. Dokumentet anger att läraryrket är "a mobile profession". De avslutande rekommendationerna till beslutsfattare inom området behandlar bland annat mobilitet.

"Teacher mobility should be encouraged.

- mobility projects for teachers should be facilitated and promoted as an integral part of initial and continuous professional development programmes.
- initial and continuous professional development programmes should ensure that teachers have the knowledge and experience of European co-operation to enable them to value and respect cultural diversity and to educate learners to become EU citizens and globally responsible.
- opportunities to study European languages, including subject-related vocabulary, during initial teacher education and in continuous professional development programmes should be available and promoted.
- priority should be given to developing greater trust and transparency of teacher qualifications within Europe to allow for mutual recognition and increased mobility."¹²

Läraryrket beskrivs som en profession inom vilken mobilitet ska vara, inte bara en möjlighet, utan även ett naturligt inslag. Detta kan också ses utifrån perspektivet att göra yrket tillräckligt intressant så att högpresterande elever också söker sig till lärarutbildning och därmed även till yrket. OECDs rapport om läraryrket, *Teachers Matter, Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers* belyser inte minst denna aspekt.

report for Sweden (HSV 29 juni 2006) beskrivs internationaliseringen av den högre utbildningen i Sverige för en internationell publik. Man kan notera att begreppet internationalisering inte definieras i sammanhanget (s104ff).

⁹ Se <http://www.unesco.org/iau/internationalization/index.html>

¹⁰ Artikeln finns åtkomlig från <http://www.pa-feldkirch.ac.at/entep/>

¹¹ Se <http://193.170.42.61/entep/ETFfinalJune2005.doc>

¹² Se http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/principles_en.pdf

En ytterligare aspekt av internationaliseringen av den högre utbildningen manifesteras i Bologna-processen, en process som både speglar och driver på globaliseringen. Propositionen *Ny värld – ny högskola* för fram dess betydelse för att tydliggöra de europeiska utbildningssystemen och för att skapa förutsättningar för såväl mobilitet som internationellt samarbete och kontakter. För att öka attraktionskraften hos svensk utbildning behöver vi kunna erbjuda ”ett innehåll i utbildningen som är konkurrenskraftigt, har hög kvalitet och samtidigt är unikt” vilket kräver både internationella jämförelser och en konkret strategi. Dessa formuleringar knyter även an till en annan internationaliseringsagenda – Lissabonstrategin.¹³ Av propositionen framgår att begreppet idag omfattar alla aktiviteter som tillför utbildningen en internationell dimension.¹⁴ Internationaliseringen av den högre utbildningen hänger samman med den ökade globaliseringen (av ekonomi, arbetsmarknad, ökad internationell rörlighet etc.) I denna värld måste Sverige stärka sin ställning genom att konkurrera med kunskap, kompetens, kreativitet och kvalitet. Som skäl till internationalisering framförs kvalitetsaspekten; internationellt samarbete bidrar till nya perspektiv och infallsvinklar men också till en kvalitetsprövning när den egna utbildningen jämförs med andra länders. Även solidaritet och kulturell förståelse förs fram som skäl liksom allmänt vidgade perspektiv.

1.2 Lärarmobilitet – en faktor av betydelse för internationaliseringsarbetet

Mobilitet kan förstås som en delmängd av internationaliseringsarbetet, som en konsekvens av det och som en drivkraft för internationalisering. Vi tror att det finns ett samband mellan lärares och lärarstuderandes förhållningssätt till mobilitet. Nedan behandlas identifierade hinder för lärarmobilitet. Hur relationen mellan lärarmobilitet och studerandemobilitet ser ut är inte på något sätt säkert men här görs antagandet att push- och pullfaktorer fungerar på ett likartat sätt för dessa båda grupper samt att hinder/upplevda hinder för mobilitet på samma sätt är likartade. Vidare kan man anta att om det förelåg en hög lärarmobilitet och att internationaliseringen av skolan också hade ett långt tydligare uttryck i elevutbyten så skulle sannolikt de lärarstuderande också i högre grad delta i internationaliseringsaktiviteter under studietiden.

Under 2006 har två större rapporter publicerats om lärarmobilitet i ett europeiskt perspektiv.¹⁵ I juni publicerades *Mobility: Detecting and Removing Obstacles to Foreign Language Teaching Abroad*.¹⁶ Den belyser internationalisering och mobilitet vad gäller europeiska språklärare. Denna lärargrupp kan antas ha goda förutsättningar för internationella karriärer. Halvåret senare publicerades den bredare studien *Study on Key*

¹³ *Ny värld – ny högskola*, prop 2004/05:162, s33. Om Lissabonstrategin se exv. http://ec.europa.eu/growthandjobs/group/index_en.htm

¹⁴ *Ny värld – ny högskola*, prop 2004/05:162, s32.

¹⁵ Redan under första delen av 90-talet fanns fokus på att identifiera och undanröja hinder för mobilitet. 1996 publicerades GREEN PAPER, Education, training and research - eliminating obstacles to transnational mobility, <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11033.htm>

¹⁶ Williams G., Strubell M., Busquet J., Solé D., and Vilaró S., *Mobility: Detecting and Removing Obstacles to Foreign Language Teaching Abroad* (den s.k DROFoLTA rapporten), Report to the European Commission Directorate General for Education and Culture, July 2006.

*Education Indicators on Social Inclusion and Efficiency, Mobility, Adult Skills and Active Citizenship - Mobility of Teachers and Trainers.*¹⁷ Dessa båda rapporter pekar på liknande problem vad gäller internationalisering i termer av mobilitet. Den till ansats bredare och senare publicerade rapporten *Mobility of Teachers and Trainers* kommenterar också DROFoLTArapporten. Det samlade budskapet är i sammanfattning:

Vanligen undervisar lärare under hela sitt yrkesverksamma liv i det land där de föddes och fick sin utbildning. Endast 1-2 % av lärarna i varje land inom EU 27 kommer från andra länder. Belgien och Sverige utgör undantag med över 2 %.¹⁸ Mobilitet är vanligare förekommande högre upp i skolsystemen men det utmärkande är att den över lag är låg.¹⁹ Mobiliteten tenderar också att utvecklas i kluster mellan länder i östra respektive västra Europa. De viktigaste mobilitetsfaktorerna (stödjande eller hindrande) anges vara:

- kvalifikationskrav,
- språkkrav/färdighetskrav,
- ämnen (språklärare är mer mobila)
- arbetsförhållanden och löner,
- förekomst av och tillgänglighet till regelbundna utbytesprogram

Rapporten betonar att lärarmobilitet mellan länder i första hand styrs av nationella och regionala obalanser mellan tillgång och efterfrågan på lärare. Förhållandet mellan tillgång och efterfrågan styrs som bekant av en rad faktorer; utbildningsvolymen, kvarstannandetid i yrket, demografin, politiska beslut som obligatorium, utbildningsstruktur, introduktion av nya områden som exempelvis IT, klasstorlek etc.

När det gäller kvalifikationskraven så noterar rapporten att de praktiska förhållandena är olika i Europa. I vissa länder finns det en distinkt tröskel som utgörs av specifika krav. I andra länder, till exempel Sverige, Österrike och Frankrike kan personer anställas som lärare utan att uppfylla sådana tröskelkrav. De erhåller dock vanligen sämre anställningsförhållanden än andra lärare.²⁰ Sverige tillhör dock de 24 länder som både har undertecknat och ratificerat Lisbon Recognition Convention från 1997.²¹ Det betyder att utbildning från annat land skall erkännas – vilket är den rättsliga grunden för anställning som lärare i ett annat land. Andra länder planerar att ratificera dokumentet. Några länder har istället valt att tillämpa *European Directive on Recognition of Professional Qualifications* vilket lägger en liknande grund för erkännande av utländsk utbildning.²²

¹⁷ Ref.2005-4682/001-001 EDU ETU, Final Report, European Commission DG EAC, submitted by GHK, dec 2006.

¹⁸ *Mobility of Teachers and Trainers*, p5, 37. Inom EU 27 utgörs i genomsnitt 1,7 % av lärarna av "non-nationals" till vilket skall läggas ytterligare 1,2 % vilka är "Third Country Nationals" vilket betyder att de kommer från ett land utanför EU 27. För Sverige är siffrorna 3,2% respektive 2,3% (p97). Som jämförelsetal kan nämnas för Norge gäller 5,6% respektive 1,9% och för Finland 0,8% och 0%. Vidare för UK 2,5% respektive 2,6, Frankrike 0,7% och 1,0%, avslutningsvis Tyskland 3,1% resp 2,0%.

¹⁹ *Mobility of Teachers and Trainers*, p98

²⁰ *Mobility of Teachers and Trainers*, , p102ff

²¹ *Värdering och erkännande av utländskhögskoleutbildning. Principer och metodik.* HSV 1998, s 26.

Rapporten finns på <http://www.hsv.se/download/18.539a949110f3d5914ec800081463/9815R.pdf>

Se också *Mobility of Teachers and Trainers*, p105.

²² <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:L:2005:255:SOM:EN:HTML> se också:

http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/future_en.htm

För nordiskt vidkommande säkerställs förhållandena genom en nordisk överenskommelse om erkännande av utbildning från 2004.

Mobilityrapporten finner vidare att ett viktigt hinder för mobilitet kan utgöras av att den tid en lärare verkat i ett annat land ofta inte räknas in som meritgrund vid anställning och löneinplacering. Ett aktivt värdesättande av internationell erfarenhet på svensk lärararbetsmarknad skulle sannolikt också påverka studerande att under sin utbildningstid skaffa internationell erfarenhet.

Språk noteras också vara en utgångspunkt för mobilitet. Obligatoriska kurser i engelska för alla lärarstuderande skulle kunna påverka positivt. De båda rapporterna är samstämmiga kring push- och pullfaktorer samt hinder för mobilitet. Den s.k. DROFoLTA-rapporten ger dock en direkt rekommendation till Europas alla lärarutbildningar. Det föreslås att man i anslutning till bolognaprocessen och etablerandet av en samlad europeisk utbildningsmarknad, *The European Higher Education Area* (EHEA) bör inrikta arbetet på att ta fram ett dokument med minimikriterier för utbildning och undervisning inom språklärområdet.²³

1.3 Sammanfattning – fyra dimensioner av internationaliseringsbegreppet

Avslutningsvis – utvecklingen av internationaliseringsarbetet inom lärarutbildningsområdet kan med fördel ta stöd i och utgå från en vid definition av vad internationalisering kan innebära. Aktuella rapporter utpekar faktorer som har visat sig vara av betydelse för verksamma lärares internationella rörlighet. Dessa faktorer antas här även ha betydelse för internationaliseringen av lärarutbildningen. Mot denna bakgrund föreslås här att internationalisering bör förekomma inom samtliga områden av svensk lärarutbildning. Man kan med fördel tala om att utveckla dimensioner av internationalisering i termer av:

- Innehållsdimensionen
- Person/individdimensionen
- Institutionsdimensionen
- Programdimensionen

Dessa dimensioner av internationaliseringsarbetet bildar struktur i arbetsgruppens avslutande förslag. Först vill vi dock diskutera mål för internationaliseringsarbetet.

2. Mål för internationaliseringen

Att jämföra det egna utbildningssystemet med andra är ett sätt att tydliggöra och förstå det nationellt och/eller lokalt unika. Sådana jämförelser kan ge förutsättningar för att bättre förhålla sig till ett snabbt föränderligt samhälle med täta kontakter över nations- och kulturgränser. Internationalisering bidrar till utbildningens kvalitet och främjar kulturell förståelse. Det är därför av vikt att betona betydelsen av såväl *erfarenheter av* som *kunskaper om* och *färdigheter i* att vistas i en internationell och multikulturell

²³ DROFoLTA report p86

arbetsmiljö, vare sig denna finns i Sverige eller utomlands. En vision är att studenter och anställda inom lärarutbildningsområdet ska kunna relatera sitt eget arbete till ett globalt sammanhang och skapa internationell förståelse och solidaritet.

Hur internationaliseringsbegreppet uppfattas är av betydelse för hur mål för internationaliseringsarbetet beskrivs. Ovan har antytts hur olika internationaliseringsbegreppet kan definieras. Det tycks som att två huvudsakliga mål föreligger för internationaliseringsarbetet. För det första handlar det om en öppen hållning, individuellt och organisatoriskt, till stöd för att lära av andra, att bygga vidare på andras erfarenheter samt att ge andra tillfälle att ta del av egna. För det andra handlar det om att utveckla respekt, förståelse och tolerans. En heltäckande bild av förekommande målbeskrivningar kan göras omfattande – här tar vi den enkla vägen: i regleringsbrevet för år 2007 preciseras syftet med internationaliseringsarbetet: ”Universitet och högskolor skall bedriva ett aktivt internationaliseringsarbete i syfte att främja utbildningens ”kvalitet samt förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden.”²⁴

3. Identifierade hinder för internationaliseringsarbetet

Rapporter som identifierar hinder för olika former av internationaliseringsarbete har pekat på en rad problem. De hinder som här redovisas är exempel på upplevda hinder. Olika praxis har utvecklats för att överkomma vissa av dessa, för andra återstår lösningarna att finna. Vi vill här redovisa upplevda hinder för att lägga grund för dessas övervinnande. Vissa hinder tycks vara svårare att överkomma än andra, några verkar närmast vara myter. Ett projekt kring svårigheterna inom internationaliseringsområdet har genomförts av Internationella programkontoret, *Läraryftet*. De fann följande:

- Lärarutbildningens komplexa struktur ger de studerande små chanser till överblick och planering
- Bristande resurser för studievägledning resulterar i otillräcklig information/vägledning.
- Den krävande implementeringen (och revideringen) av lärarutbildningen har överskuggat/dragit alla resurser.
- Bristande förståelse för mervärdet hos enskilda studerande/lärare, lärosäten och avnämare.
- Bristande språkkunskaper.
- Krav på progression i utbildningen
- Verksamheten organiseras så att mycket internationaliseringsarbete sker på fritiden.
- Bristande informationsmaterial/tydlig och utbildningsanpassad webbinformation.
- Bristande support/uppmuntran från lärare/arbetsgivare
- Redovisning av internationalisering sker inte på ett väl avvägt/anpassat sätt inom lärarutbildningsområdet.
- Att mycket hänger på eldsjälar ger en begränsad spridning, uthållighet och organisatoriskt stöd.
- Svårt att garantera kvalitet i VFU utomlands
- Brist på kurser på andra språk, brist på samordning av kurser, brist på kurser med internationella perspektiv

²⁴ Regeringsbeslut 2006-12-21 U2006/9555BIA, s 4.

- Brist på bostäder för de studerande samt anpassade villkor för hyra.

Under ett internationellt Erasmus Contact Seminar 8-10 mars 2006, även den inom *Läraryftet*, togs därtill upp följande svårigheter:

- Erasmusprogrammets struktur och krav på utbytesperiod om minst 3 månader passar lärarutbildningen dåligt.
- Lärarutbildning ses som ett nationellt projekt – gäller både strukturer, innehåll och språk (få kurser på engelska)
- Finansiering av studierna
- Att motivera och stötta lärare till internationellt engagemang och mobilitet - med motiverade och internationellt engagerade lärare följer studenterna med.
- Att forskning saknas inom området och att ”nyttan” av internationell erfarenhet i lärarutbildningen inte framgår tillräckligt tydligt.

4. Internationalisering i praktiken

En genomgång av olika handlingsprogram ger vid handen att internationaliseringsarbetet har övergått från att framför allt innebära olika utbyten till att numera omfatta en lång rad skilda verksamheter. Man kan säga att den vida definition av internationalisering som ovan redovisats gestaltar sig med stor tydlighet inom området. Utvecklingen kan tolkas som ett uttryck för ökade ambitioner men också som att arbetet övergått i en fas där enskilda lärosäten söker finna de uttryck för internationaliseringsambitioner som bäst svarar mot lokala förhållanden. Nedan ges i punktform exempel på inslag i internationaliseringsarbete.

4.1 Exempel på internationaliseringsarbete

Internationalisering kan innebära att lärosätet arbetar med:

- Utbyten på alla nivåer, inklusive administrativ personal: individnivå.
- Förstärkande spiraler – ett språkstöd, exv. en uppfärskning av ett lite ringrostigt språk, kan lägga grund för att en utbytesansökan blir av, ett utbyte kan leda till att internationalisering på hemmaplan utvecklas, ett internationaliseringsmöte hemmavid kan leda till att nya kurser på andra språk än svenska utvecklas osv.
- Uppdragsverksamhet (konsult, utvecklingsarbete, utbildning etc.)
- Utveckling och genomförande av kurser i samverkan med lärosäten i andra länder (från informella till formella, som i intensivprogram eller ”Joint degree”-liknande)
- Internationella perspektiv på den egna utbildningen genom IKT-understödd samverkan med studerandegrupper i andra länder.²⁵
- Organisation för att bereda validering, tillgodoräknande, erkännanden etc. för studenter på program och fristående kurser.
- Sammanlänka verksamheten med samarbetskolors internationaliseringsarbete

²⁵ På Lärarprogrammet I Norrköping gjordes ett försök för ca 5 år sedan att arbeta med Discussion Boards inom kursen Leva i Världen. Studenterna skulle i en arbetsuppgift diskutera ett område med utländska studenter. Det krävdes många internationella kontakter och mest problematiskt var att de egna studenterna och en del internationella studenter hade olika syn på genomförandet. De utländska studenterna skrev till sina svenska medstudenter men upplevde att de fick dålig respons.

Se <http://www.liu.se/ffk/aktuellt/grundguide/projekt/internationalisering.html>.

- Erbjudna studenter att genomföra VFU utomlands, på upparbetade partnerskolor och med IKT-stöd, till exempel användning av webbkamera för examination.
- Skapa samverkan mellan kommun och lärarutbildning i flera länder – ett sammanhållet koncept.
- Samarbete kring kvalitetssäkring (kollegiala granskningar mm)
- Integrera/introducera utbytesstudenter i/med vanliga studerandegrupper på ett ömsesidigt berikande sätt
- Att ta vara på inresande utbyteslärare och eventuella medföljandes möjligheter att delta i dialog och jämförelser. Alla har gått i skolan och alla har därmed något att delge från sin skol- och/eller studietid.
- Internationella perspektiv i utbildning och forskning, ett stort område som spänner över såväl undervisningsformer och litteratur som forskningsperspektiv (jämför den omfattande litteraturen om kultur/interkulturell kommunikation samt den mer områdesspecifika litteraturen, exempelvis *Green paper on Teacher Education in Europe* (Kallos, Buchberger mfl, Umeå 2000), *Lärarutbildningen i Norden* (Kaare Skagen (red), Kristín Adalsteinsdóttir, Berit Askling, Stefan Hopmann, Hannele Niemi, Jens Rasmussen, Sthlm 2006)
- Information till studerande, personal och till internationella samarbetspartners och presumtiva studerande.
- Samverkan kring ansökarkompetens och kursgivande
- Att ge personal reella förutsättningar för internationaliseringsarbetet så att det inte i negativ mening blir beroende av några få eldsjälar.
- Visualisering – upprättande av gästlistor, presentationer av gäster på den egna webben så att de uppmärksammas och får ökade kontaktytor utanför den snävare studerande/kollegagruppen.
- Rekommendera/assistera studerande att söka som språkassistent (lärarassistent) genom exempelvis Comenius
- Att ta del i och bidra till debatten om en europeisk läraridentitet och europagemensamma lärarkompetenser, (jfr B Paiva Campos *fokus på "The European dimension of teacher education curriculum"* i *The European dimension of Teacher Education: A Policy Agenda* och M Schratz "What is a European teacher?", publicerad inom ENTEP.)
- Att ta del av och bidra till europeisk policy (exempelvis *Common European Principles for Teacher's Competences and Qualifications*)
- Utveckling av samarbete med Internationella programkontoret, aktivt ta del av, bidra till och utnyttja de nationella och internationella stödstrukturerna för internationaliseringsarbete, till exempel EU:s olika stödformer för utbildning inom ramen för *Education and training 2010*, nordiska stöd som *Nordplus* och nationella som *Svenska Institutet* och *STINT*.

4.2 Förslag till utvecklad internationalisering av svensk lärarutbildning

Detta dokument syftar till att ge stöd till svensk lärarutbildning för utveckling av dess internationaliseringsarbete. Ovan har begreppets innebörder belysts, målsättningar har diskuterats, hinder identifierats och avslutningsvis vill vi ge förslag på hur internationaliseringen av lärarutbildningen kan utvecklas. Förslagen är grupperade utifrån de fyra dimensioner av internationaliseringsarbetet som presenterats inledningsvis.

- Innehållsdimensionen (exv. tematik, perspektiv, komparativa studier, förväntade lärandemål, litteratur, lärande om internationella och multikulturella miljöer)²⁶
- Individdimensionen (exv. studerande-, lärar- och eller administratörsutbyten, mobilitet, erfarenheter)
- Institutionsdimensionen (exv. internationell och multikulturell arbetsmiljö, internationalisering på hemmaplan, tillgodoräknandepraxis, organisation, värdering av internationella erfarenheter vid anställning)
- Programdimensionen (exv. förekomst av moduler/moment/kurser är anpassade för utbyten, s.k. mobilitetsfönster).

Innehållsdimensionen

- Betrakta den nuvarande lärarutbildningens höga grad av flexibilitet som en god förutsättning för internationellt utbyte och annan internationalisering.
- Utveckla olika former av lokalt anpassade varianter av ”internationalisering på hemmaplan”. Då de flesta studerande inte åker utomlands måste per definition en central del av internationaliseringsarbete vara av den typen. Exempel på sådan är: Fadderverksamhet, e-mailkontakter, workshops, ”International weeks”²⁷
- Ta med internationaliseringsperspektivet in i arbetet med att utveckla strategier och strukturer för livslångt lärande
- Genomför en lokal workshop där Ni samlat ser över litteratur, perspektiv, jämförelser, förekomst av gästföreläsare etc.
- Planera i god tid in medverkan av gästlärare i verksamheten och bjud aktivt in partners till lärarutbyte/alt bjud in partners i god tid till planerad workshop för utbyte av erfarenheter.
- Utveckla ”learning communities” mellan lärarstuderandegrupper i olika länder. VFU-uppgifter och andra uppgifter kan gemensamt lösas/beskrivas, alternativt kan internationella kollegor kommentera/reagera på lösningsförslag.
- Utveckla tillgodoräknande- och/eller valideringsprinciper som stöder utbyten. Internationellt studentutbyte måste bygga på tanken att till exempel en kurs som genomgås i ett annat land är så berikande att innehållet kan tillåtas vara annorlunda än i ”hemmakurserna”. Varje lärosäte måste här arbeta med vilka

²⁶ Jonas Stier har i *Högskolan bortom Bologna – Internationalisering av högre utbildning* (Studentlitteratur 2007) betonat vikten av att utveckla de interkulturella inslagen i utbildningarna. När det gäller det internationaliserande utbildningsinnehållet identifierar Stier innehållskategorierna interkulturellt, intrakulturellt och tvärkulturellt (s41f). På ett normativt plan förespråkar Stier att internationaliseringsarbetet ska ”främja tillägnet av dubbelriktad kunskap. Den som studerar andra kulturer måste få en ökad självmedvetenhet och medvetenhet om den egna kulturen...” AAC&U rapporten *College Learning for the New Global Century* från 2006 presenterar ”essential learning outcomes” som inför framtiden och som alla studerande ska utveckla och som alla utbildningssystem bör betona. Ett sådant målområde är ”personal and social responsibility” vilket bland annat omfattar ”intercultural knowledge and competence”.

²⁷ Under ca 10 års tid har ett en-veckas utbyte mellan lärarstudenter vid Linköpings universitet, Pabo Haarlem i Holland och LaSalle i Madrid byggts upp. Studenterna bor hos varandra under utbytet. Under veckan finns ett tema; LiU har temat Outdoor Education. Två exkursioner, ett studiebesök till en förskola/skola, ett orienterande program om svensk skola och lärarutbildning samt ett mer socialt program genomförs.

konsekvenserna blir för examenskraven. Studenterna måste redan när de börjar sin utbildning få entydig information om vilka kurser som kan bytas ut.

- I några av det egna lärosätets kurser bör lärandemål finnas som säkerställer att, till exempel, jämförelser görs mellan svensk och utländsk skola eller lärarutbildning.

Individdimensionen

- skapa en struktur i verksamheten/utbildningen som stödjer ett tillvaratagande av gästers erfarenheter av det egna landets utbildning, utbildningsdebatt etc (Det kan ske genom att nyttja de gäster som under kortare eller längre perioder vistas på lärosätet och tillse att regelbundna utrymmen finns i kurser för detta. En internationell gäst kan ge kursinslaget, aspekten/frågan ”ett ansikte”. Det viktiga är att komma bort från dessa inslag som ”extra” aktiviteter.
- Utveckla former för lärarutbyten som en del av verksamheten. Koppla lärarutbyte till studentutbyten – har lärarna goda kontakter är det lättare att få med sig studenterna.
- Den lokala internationaliseringspolicyn bör skapa tydliga incitament för utbyten genom erbjudande om nedsättning i tjänst, extra resebidrag etc, policyn bör även uppmuntra lärare att inom ramen för sin anställning (under forsknings- och kompetensutvecklingstid) bör delta i utbyten, dvs gör klart att det är önskvärt att man tar med sig den egna lönen och vistas vid annat lärosäte en tid.
- Signalera tydligt att internationell erfarenhet har ett starkt meritvärde.
- Utveckla strukturer och incitament för egna lärares språkliga kompetensutveckling och utbytesverksamhet (meritering, nedsättning i tjänst vid utbyte etc.).
- utveckla nationella utbytesprogram för lärare och studerande (för att undvika fluktuationer, negativa asymmetrier etc)

Institutionsdimensionen

- Utveckla ett helhetsgrepp (policy) på internationaliseringsarbetet. Viktigt att inse att det i hög grad är konceptburet, det krävs helhetstänkande, samverkande ambitioner och klara utgångspunkter samt tydligt stöd – från ledning till verksamhet.
- Koppla den lokala internationaliseringspolicyn till en en årlig handlingsplan med budgetsatta insatser.²⁸
- Överväg om det lokala internationaliseringsgreppet ska utveckla någon särskild profil.
- Inrätta stödjande stipendier för studenters VFU i utlandet.
- Öka lärosätets/institutionens kompetens om stödformer, exempelvis kring att vara lärarassistent. Viktigt att bygga en ansökarkompetens, eventuellt kan etablerande av särskilda kontaktpersoner gent emot IPK bidra.
- Starta forskningsprojekt kring internationalisering tillsammans med kollegor i andra länder.
- Se över möjligheterna för att förlägga VFU utomlands., flera lärosäten arbetar redan idag med webbkamera för examination etc.
- Utveckla VFU-avtal med partnerskolor utomlands

²⁸ Jfr rekommendationer i *Fostran till internationalism*, s29.

- Handledararvoden/VFU-ersättning
- Utveckla lokala nätverk av internationaliseringsansvariga personer.
- Utveckla former för att genomföra examensarbetet utomlands, inom ett internationellt projekt eller i form av jämförande studier.
- Genomför gemensamma internationaliseringsprojekt mellan skola och utbildningen. Om samarbetskolorna har mycket kontakter i vissa länder kan lärosätet söka utveckla sina kontakter där.
- Utveckla modeller för att genomföra examensarbeten inom ramen för internationaliseringsarbetet.
- Utveckla gemensamt kurser inom vilka studerande förbereds inför utresa och ges tillfälle till efterarbete vid hemkost. (ex 10p + 10p moduler eller flexibla moduler där poäng kan fördelas efter den utresandes tidsplan).
- Utveckla ett informationsprogram inom vilket dessa studerande ges uppgiften att informera om sina erfarenheter - ett STARS (STudy Abroad Report System) för lärare.

Programdimensionen

- Utveckla understödjande strukturer. Varje program bör innehålla tydliga ”mobilitetsfönster”, dvs definierade kurser /moduler inom vilka utbyten är särskilt lämpliga.
- Utveckla ”ömsesidighetskurser”, kurser som binder samman lärare verksamma i skola och lärarutbildning engagerade i internationaliseringsprojekt.
- Utveckla ett kursutbud med kurser på engelska och/eller erbjud handledning på engelska i en sådan omfattning att studerandeutbytet stöds.
- På varje lärosäte skall finnas en webbsida som ger fullständig information till studenter och lärare om finansieringsalternativ, utländska kontaktuniversitet och vad som kan tillgodoräknas i lärarexamen.
- Utveckla kurser/möjligheter /system inom vilka reguljära studenter och utbytesstudenter läser tillsammans, att studera tillsammans kan bli en form av internationalisering på hemmaplan.
- Utveckla fastare samarbeten mellan lärosäten för projekt inom Erasmus m m. Samarbeten kan omfatta kursutveckling, gemensamma kurser, större projektansökningar.
- Utveckla gemensamma kurser på engelska som är nätburna. Sådana kurser kan vara till stor hjälp för att sätta samman ett relevant kurspaket för inresande studenter. Exempelvis borde det finnas en kurs kring det svenska utbildningssystemet. En genomtänkt kursplan kring vilken ett nationellt lärarlag arbetar. Kurser av detta slag kan säkerligen spela stor roll även för reguljära programstudenter.

Övrigt

- Identifiera aktiviteter och synliggör dem utifrån måtenheter som lärosätet/den lokala lärarutbildningen själv finner relevant. Så kan språkstudenters utlandsvistelser, VFU utomlands, långa och systematiska lärarutbyten, etc. bli synligt.

- Viktigt att vara uppmärksam på implikationer av samverkan med lärosäten i länder med totalitära regimer
- Utveckla särskilt nära kontakter med ett (mindre) antal universitet för att flexibelt kunna nyttja varandra för olika former av utbyten av studenter och lärare.
- Teckna kurslistor vid avtalstecknande för att ge största möjliga utbud för lärarstudenter, inkludera både ämnesstudier och andra studier inom programmet.
- Erbjud studenterna en kompletterande kurs till kortare utbytesperioder En sådan kurs kan dels förbereda studenterna inför avfärd och dels bearbeta erfarenheterna efter hemkomst och tillsammans med en utbytesperiod kunna tillgodoräknas/erkännas som en ”internationell specialisering/breddning” om 20 p. En sådan kurs bör kunna genomföras i nationell samverkan och kunna omfatta 6, 8, alt 10 p – allt efter behov.
- **Förslag till Internationella Programkontoret:** I Lärarlyftet och i workshops under IPKs Contact seminar har det framgått att Erasmus-programmets regler på olika sätt inte passar lärarutbildningarnas struktur. Det gäller exempelvis kravet om minst 3 mån utbyte. Ett önskemål från lärarutbildningshåll är att söka påverka EU-kommissionen att skapa mer flexibla strukturer för öka mobiliteten, till exempel så att den passar bättre mot VFU, examensarbeten. Då detta är både ett nationellt och ett europeiskt intresse visar bl a IPKs egna seminarier

4.3 - Utvecklingsmodell för internationaliseringsarbetet.

I propositionen *Ny värld – Ny högskola* skisseras en strategi för internationalisering av högre utbildning i Sverige.²⁹ Som en delmängd av den högre utbildningen bör svensk lärarutbildning liksom varje lokal lärarutbildning utveckla en strategi för internationaliseringsarbetet. Vi föreslår, mot bakgrund av detta dokument, ett handfast arbete utifrån nedanstående schematisering av högskolepropositionens strategi. Till exempel bör lärarutbildningskonventet operationalisera målet ”Sverige skall vara ett attraktivt studieland för utländska studerande” (se nr 1 nedan) till en fråga om hur Sverige blir ett attraktivt studieland för utländska lärarstuderande. Analogt bör varje lokal lärarutbildning ställa sig frågan om, vad man på respektive lärosätet bör göra för att just det lärosätet skall vara ett attraktivt lärosäte för utländska lärarstuderande. Ett sådant arbete skulle kunna leda till att nya tag tas vad gäller arbetet nationellt och lokalt, på programnivå, kursnivå etc.

Nationell strategi för internationalisering av den högre utbildningen	Nationell strategi för internationalisering av svensk lärarutbildning	Lokal strategi för internationalisering av den lokala lärarutbildningen
1. Sverige skall vara ett attraktivt studieland för utländska studenter <ul style="list-style-type: none"> ▪ Universitet och högskolor skall erbjuda en internationellt konkurrenskraftig utbildning av hög kvalitet 		

²⁹ *Ny värld – ny högskola*, Prop 2004/05:162 s57ff. För engelsk version – se *OECD Thematic review of tertiary education country background report for Sweden*, (HSV 2006 §539 s105)

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rekryteringen av utländska studenter skall öka. 		
<p>2. De högskoleutbildade skall vara attraktiva på arbetsmarknaden nationellt och internationellt.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ De högskoleutbildades anställningsbarhet skall stärkas. ▪ Svenska studenters internationella rörlighet skall öka 		
<p>3. Universitet och högskolor skall bedriva ett aktivt internationaliseringsarbete i syfte att främja utbildningarnas kvalitet och förståelse för andra länder och internationella förhållanden</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Internationaliseringsarbetet skall ingå i lärosätenas reguljära kvalitets- och utvecklingsarbete ▪ Den internationella rörligheten bland lärare i högskolan skall öka ▪ Den internationella rörligheten bland studenter i högskolans lärarutbildning skall öka (utgår då det är en integrerad del av syftet med denna policy) ▪ Den internationella dimensionen i utbildningarna skall stärkas. 		
<p>4. Hinder för internationalisering skall undanröjas såväl nationellt som internationellt.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Regelverken inom relevanta oråden bör ses över och ändras vid behov. ▪ Berörda myndigheter bör vara aktiva internationellt i frågor som rör internationalisering av den högre utbildningen. 		
<p>5. Uppföljningen av högskolans internationella verksamhet skall utvecklas och förbättras.</p>		

Handlingsplan för internationaliseringsarbetet vid Läroplanen för gymnasieskolan anger att internationalisering ska genomsyra verksamheten. En internationaliserad läroplan förbereder också studenter för en allt ökande yrkesrörlighet över nationsgränserna. EU-kommissionen har i detta sammanhang angivit interkulturell förmåga som en nyckelkompetens. Strävan mot att internationalisera utbildningen bör också beakta att utbildning och forskning inte tar hänsyn till några nationella gränser. Utbildning och forskning fungerar på en internationell arena, och därför bör ökad mobilitet och internationella samarbeten i grundutbildning eller forskning ses som något naturligt. En viktig dimension av högskolans internationalisering gäller kunskapen om olika internationella konventioner och barns och ungdomars rättigheter. Till demokrati- och rättvisefrågor hör rätten till utbildning. Hit hör också andra globala överlevnadsfrågor, t.ex. gällande hälsa, klimatförändringar och hållbar utveckling.

Högskolans internationalisering: möjligheter och motsägelser

Högskolans ökade internationalisering rymmer många möjligheter. Internationella perspektiv och interkulturell förståelse kan öka förståelsen för det lokala och nationella och därmed leda till ökad självförståelse. Utvecklingen av en internationellt präglad läroplan kan dessutom ge läroplanen för gymnasieskolan en både bredare och fördjupad syn på utbildningsfrågor och förbereda lärarstudenter för att verka som lärare i Sverige där internationalisering är ett av fyra perspektiv i grundskolan. Läroplanen för gymnasieskolan anger att internationalisering ska genomsyra verksamheten. En internationaliserad läroplan förbereder också studenter för en allt ökande yrkesrörlighet över nationsgränserna. EU-kommissionen har i detta sammanhang angivit interkulturell förmåga som en nyckelkompetens. Strävan mot att internationalisera utbildningen bör också beakta att utbildning och forskning inte tar hänsyn till några nationella gränser. Utbildning och forskning fungerar på en internationell arena, och därför bör ökad mobilitet och internationella samarbeten i grundutbildning eller forskning ses som något naturligt. En viktig dimension av högskolans internationalisering gäller kunskapen om olika internationella konventioner och barns och ungdomars rättigheter. Till demokrati- och rättvisefrågor hör rätten till utbildning. Hit hör också andra globala överlevnadsfrågor, t.ex. gällande hälsa, klimatförändringar och hållbar utveckling.

Men högskolans internationalisering rymmer också motsägelser. *Ny värld – ny högskola* (prop. 2004/2005: 162) talar om internationaliseringens syften i termer av kvalitet och kulturell förståelse. Kvalitet länkas samtidigt till konkurrens och till det faktum att högre utbildning finns på en marknad. Detta tänkande låter sig inte självklart jämkas med ideal om samarbete och kulturell förståelse. En annan motsägelse finns i att kvalitet ofta uttrycks genom kvantitativa mått och att måtten utgår från de tidsperioder som anges i de nordiska och europeiska stipendieprogrammen för lärar- och studerandemobilitet. Läroplanen har att finna en balans mellan de möjligheter som rymms i en internationaliserad utbildning och dessa olika motsägelser som ändå måste beaktas i internationaliseringsarbetet.

Utmaningen

Trots att Läroplanen bedriver ett omfattande internationaliseringsarbete fungerar internationalisering till stor del som en möjlighet vid sidan om kärnverksamheten snarare än som en självklar del av utbildningen. Vid planeringen av den nya läroplanen består utmaningen dels i att organisatoriskt synliggöra studerandemobilitetens förutsättningar inom de akademiska professionsämnena samt som del av studenternas VFT, dels i att tydliggöra frågor om internationalisering och globalisering i kursinnehåll, målformuleringar och genom kurslitteratur i de akademiska professionsämnena på utbildningens samtliga nivåer. En läroplan som innehållsligt synliggör frågor om internationalisering och globalisering och samtidigt strukturellt tydliggör studerandemobilitetens förutsättningar skapar förutsättningar för ökad mobilitet.

Texter att beakta

Handlingsplanen för internationaliseringsarbetet vid Lärarutbildningen utgår från följande texter:

- Den nationella strategin för högskolans internationalisering så som den uttrycks i regeringens proposition 2004/05: 162 *Ny värld – ny högskola*
- *Malmö högskolas vision 2006-2015*
- Kvalitetsplanen för Malmö högskola 2008-2012
- Lärarutbildningens strategiska plan 2009-2013
- Den strategiska planen för Malmö högskolas internationalisering september 2008 till september 2012
- Internationalisering och den nya lärarutbildningen (text framtagen av en arbetsgrupp under våren 2009)

Andra viktiga texter är utredningen *En hållbar lärarutbildning*, propositionen *Gränslös kunskap – högskolan i globaliseringens tid* (Prop. 2008/09: 175) och Högskoleverkets rapport 2008: 15 R *En högskola i världen – Internationalisering för kvalitet*. Dessutom formuleras varje år en central verksamhetsplan för lärarutbildningen. Motsvarande enhetsvisa verksamhetsplaner uttrycker ofta internationaliseringsmål. Under hösten 2009 tillkommer dessutom en text som utgör utgångspunkten för planeringen av den nya lärarutbildningen.

Handlingsplanens användning och avgränsning

Handlingsplanen är tänkt att vägleda arbetet med att internationalisera utbildningen och fungera som utgångspunkt för kommande verksamhetsplaner. Dessutom syftar den till att ge riktning åt arbetet vid det internationella kansliet vid Lärarutbildningen under perioden 2009-2012. Den centrala utbildningsledningen och enhetscheferna har det operativa ansvaret för att Lärarutbildningen internationaliseras. De som ansvarar för huvud-/professionsämnena och den utbildningsvetenskapliga kärnan har en annan nyckelroll. Det internationella kansliet stödjer arbetet med att internationalisera utbildningen.

Handlingsplanen begränsas till utbildning på grund- och avancerad nivå.

Många internationaliseringsfrågor måste hanteras högskoleövergripande och därmed lyda under högskolans centrala internationella kansli. Det gäller t.ex. frågor om antagning och mottagande av samt boende för internationella studenter, avtal och språkpolicy. Vissa ärenden riskerar hamna mellan den högskoleövergripande nivån och den områdesvisa. Det finns därför behov av att närmre identifiera respektive internationella kanslis ansvarsområden. I takt med att internationalisering blir en integrerad del av lärarutbildningen finns det också anledning att ompröva hur internationaliseringsarbetet i stort är organiserat. Möjligheterna att söka extern finansiering pekar i riktning mot en professionellare hantering av arbetet med internationella projekt inom ramen för EU och andra finansieringskällor. En annan faktor som pekar i samma riktning är införandet av studerandeavgifter för studenter från s.k. tredje land, likaså möjligheten att inom ramen för internationella samarbeten arbeta med "joint degrees".

Begreppsbestämningar

Globalisering och internationalisering beskrivs vanligen som processer. Enligt UNESCO kan globalisering definieras som "forceful changes in the economic, social, political and cultural environment, brought about by global competition, the integration of markets, increasingly dense

communication networks, information flows and mobility”.¹ Det rör sig m.a.o. om förändringar av ett mycket genomgripande och nationsöverskridande slag. Internationalisering betraktas vanligen som en del av globaliseringen. Jane Knight har definierat internationalisering av högre utbildning som “the process of integrating an international, intercultural or global dimension into the purpose, functions or delivery of post-secondary education”.² Medborgarskapsutbildning (*citizenship education/civic education*), interkulturell pedagogik, interkulturell kommunikation, lärande för hållbar utveckling (*teaching for sustainability*) och ett jämförande perspektiv (*comparative education*) är exempel på vad en internationell, interkulturell eller global dimension kan innebära i praktiken. Konkretiseringar uttrycks i kursplaners innehålls- och målformuleringar samt i kurslitteratur.

Internationalisering på hemmaplan är ett annat vanligt internationaliseringsbegrepp. I denna handlingsplan används det inte av två skäl. För det första är dess innebörd är otydligt. För det andra relateras det ofta till mångkulturalitet och etnicitet med ett tänkande som utgår från vi-dom. Den stora gruppen lärarstudenter med utländsk bakgrund blir därmed representanter för det mångkulturella och internationella. Ett sådant tänkande beaktar emellertid inte hur dessa studenter själva vill bli sedda. Dessutom riskerar det att förstärka dikotomier som majoritet-minoritet, tillgång-brist och styrka-svaghet.

Mobilitet definieras i den nationella statistiken med utgångspunkt från de nordiska och europeiska mobilitetsprogrammen där 12 veckors utlandsstudier är ett minimum. Sådan studerandemobilitet inbegriper ett begränsat antal studenter och fungerar ofta vid sidan om utbildningskärnan. Det är därför svårt att ta till vara dessa studenters erfarenheter. Kortare internationella studiebesök eller projektarbeten inom en kurs som engagerar samtliga studenter har inte motsvarande problem. I denna text används därför begreppet mobilitet även om kortare internationella studiebesök. En konsekvens av detta tänkande är att lärarutbildningen bör föra särskild statistik över antalet lärare och studenter som gör korta internationella besök.

I denna text har strategiskt partnerskap följande innebörd: ”ett ömsesidigt, omfattande, djupgående och långsiktigt samarbete med ett annat lärosäte som formaliseras genom avtal”.

Handlingsplanen för 2007-2008

Handlingsplanen för perioden 2007-2008 formulerades utifrån Högskolereformen 2007 och dess fem strategier för att internationalisera högre utbildning. De åtgärder som vidtogs var bl.a. följande:

- Hinder för studerandemobilitet togs bort samtidigt som mobilitetens förutsättningar synliggjordes. Studenter kan därför studera utomlands i både sido- och huvudämnet. Det är nu också möjligt att göra VFT utomlands. Rutiner för detta finns, inklusive mall för avtal mellan LUT och skolor i utlandet och riktlinjer för dessa skolor att följa.
- Varje enhet utnämnde en internationaliseringsansvarig lärare med ansvar för att informera om internationalisering och driva internationaliseringsarbetet framåt.
- Samhällsvetenskap och lärande skapade en internationell profil med första intaget hösten 2008.
- Informationen om lärarutbildningen på engelska uppdaterades och det togs fram en broschyr om LUT:s engelskspråkiga kurser.

¹ http://www.unesco.org/iau/internationalization/i_definitions.html

² Knight, J. (2003). Updated internationalization definition. *International Higher Education*, 33, 2-3.

- De administrativa rutinerna stärktes, t.ex. gällande sökande av utlandsstudier, uppföljning samt tillgodoräkning.
- Masterkursen i utbildningsvetenskap (med första intag hösten 2008) fick en internationell inriktning. Den andra delkursen (10 hp) heter Metodval i internationellt perspektiv.
- Två Linnaeus-Palme-samarbeten påbörjades (med University of Dar Es Salaam i Tanzania och University of Education, Winneba, Ghana), och i början av 2009 tillkom ytterligare ett (med University of Macau).
- Vi prövade att utveckla ett strategiskt partnerskap med Högskolan i Arnhem-Nijmegen.

Ytterligare utgångspunkter

Utöver vad som redan nämnts är följande utgångspunkter viktiga:

- Lärarutbildningen har ett tämligen stort utbud av engelskspråkiga internationella kurser. Dessa kurser fungerar som fristående kurser med internationella studenter som huvudsaklig målgrupp. Flera av kurserna har få sökande och undervisningsresurserna blir därför begränsade. Genom att kurserna finns vid sidan om kärnverksamheten fungerar de dessutom inte som mötesplatser mellan inhemska och internationella studenter.
- Studerandemobiliteten är alltför låg. Av bl.a. ekonomiska, språkliga och praktiska skäl är det inte möjligt för många studenter att studera utomlands i minst 12 veckor.
- Alltför många studenters utlandsstudier fungerar som en individuell upplevelse som inte kommer andra studenter till del. Detsamma gäller ofta lärares kontaktresor eller undervisningserfarenheter. Det saknas mötesplatser för att ta till vara på studenters och lärares internationella erfarenheter.
- Meritvärdet av lärarnas arbete med internationalisering, inklusive deras mobilitet, är otydligt.
- Lärarutbildningen kan bli bättre på att använda internationella gästlärare. Planeringen av gästlärarens program bör i största utsträckning ske på enheterna (inom ramen för huvudämnen/de akademiska professionsämnena). Som ett led i ett bättre utnyttjande av internationella gästlärare borde varje akademiskt professionsämne identifiera vilka kurser där det finns ett mervärde att tillföra en internationell dimension.
- Deltagandet i det europeiska mobilitetsprogrammet Erasmus bärs i Sverige upp av språkstudenter. Orsaken är att länder som Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland huvudsakligen erbjuder kurser på de inhemska språken. Det finns därför inget som talar för att obalansen mellan inkommande och utresande studenter inom Europa kommer att kunna åtgärdas inom överskådlig tid.
- Antalet studerandeplatser vid brittiska universitet är begränsat eftersom brittiska lärarutbildningar gör det svårt för sina studenter att studera utomlands. Eftersom engelska är det huvudsakliga främmande språket för flertalet lärarstudenter måste tillgången på engelskspråkiga studieplatser öka.
- Lärarutbildningen deltar i sju Nordplus-nätverk. Hittills har det funnits ett begränsat intresse för att studera i länder som Danmark, Finland och Norge. Det kan delvis bero på bristande kunskap om kursutbudet samt om stipendievillkoren.
- Varje år söker endast en handfull studenter från LUT MFS, Minor Field Studies. Om ansökningar knyts till examensarbetena finns det förutsättningar för att MFS-ansökningarna kan öka.
- Det har ännu inte utvecklats några strategiska partnerskap. Sådana partnerskap bör utgå från existerande nätverk (t.ex. NETT, Nordplus och ETEN). Identifierandet av tänkbara partners bör vidare beakta institutioner inom vårt närområde. Danmark, Nederländerna, Polen, Storbritannien och Tyskland bör därför prioriteras.

- Kunskapen om program som administreras genom Internationella programkontoret, Svenska Institutet och EU bör öka bland lärarutbildningens personal.
- Varje termin får LUT många förfrågningar om studier på engelska på avancerad nivå. LUT behöver bestämma om kurser på masternivån ska ges på engelska och samtidigt väga in vilka stödstrukturer (t.ex. sociala, administrativa och språkliga) som samtidigt måste utvecklas.
- Många studenter saknar förmåga att tillgodogöra sig akademiska texter på engelska. Många lärare saknar tillräcklig förmåga att undervisa på eller att skriva akademiska texter på engelska. Lärarutbildningen – liksom högskolan i stort – behöver en språkpolicy som tydliggör engelskans ställning i förhållande till svenskan och andra språk samt vilka stödstrukturer en ökad engelskanvändning innebär.
- Internationell kurslitteratur används i alltför begränsad omfattning. Det finns anledning att tro att detsamma gäller internationella databaser.
- Internationella nätbaserade samarbeten förekommer i begränsad omfattning.
- Arbetet med att följa upp internationaliseringsarbetet, inklusive student- och lärarmobilitet, bör förbättras.

Övergripande mål för internationaliseringsarbetet

Följande övergripande mål ska ha uppnåtts vid treårsperiodens slut:

- I samtliga akademiska professionsämnen uttrycks en internationell/global dimension i kursplaners innehålls- och målformuleringar samt genom kurslitteratur och användningen av internationella databaser.
- Som del av de akademiska professionsämnena har det prövats att utveckla enhetsövergripande kurser i medborgarskapsutbildning, interkulturell pedagogik och lärande för hållbar utveckling.
- Studerandemobiliteten och dess förutsättningar synliggörs på grund- och avancerad nivå i samtliga utbildningsplaner.
- De internationella kurserna fungerar som en del av programmen, alternativt ligger de parallellt med programkurser med ett liknande innehåll för att möjliggöra mötesplatser mellan utländska och svenska studenter.

Specifika mål

Följande specifika mål ska ha uppnåtts vid treårsperiodens slut:

Läro- och personalmobilitet

- Lärarmobiliteten inom Erasmus och Nordplus ska ha ökat så att minst 3 lärare från varje enhet deltar i dessa program varje år.
- Samtliga lärare känner till grunderna i mobilitetsprogram som Erasmus och Nordplus.
- Administratörsmobiliteten inom Erasmus uppgår till minst 3 personer varje år.
- Varje akademiskt professionsämne har identifierat i vilka kurser det är lämpligt att ta emot internationella gästlärare.
- Enheterna ansvarar för att utarbeta program för de internationella gästlärarna.
- Varje enhet har utarbetat former för att följa upp lärarmobiliteten.
- Det har på enhetsnivå fastställts hur lärarmobilitet ska värderas och tillgodoräknas.

Studerandemobilitet

- I konstruktionen av de akademiska professionsämnena samt i andra utbildningar har det prövats om kortare internationella studiebesök kan fungera som en del av någon av kurserna.
- Studerandemobiliteten (som under flera år har legat stabilt på 15-20 studenter på årsbasis – utifrån minst 12 veckors utlandsstudier), har ökat till minst 30 studenter.
- Det finns fler avtal om lärar- och studerandeutbyte med engelskspråkiga universitet i Europa.
- Studenternas utlandserfarenheter tas till vara inom deras utbildning.
- Det har prövats om det är ekonomiskt och praktiskt möjligt att erbjuda masterkursen i utbildningsvetenskap och andra kurser på den avancerade nivån på engelska.

Samarbete/partnerskap

- Strategiska samarbeten har prövats med minst två lärosäten.
- Varje enhet kan peka på aktiva internationella nätverkssamarbeten som ger extern finansiering genom t.ex. Internationella programkontoret, Nordplus, Svenska Institutet eller EU och som inbegriper studerande- och lärarutbyte.

Språkligt mål

- Lärare och administrativ personal har stärkts i sin förmåga att använda engelska som undervisnings-, publicerings- och kontaktspråk.

Genomförande

Om de övergripande och specifika målen ska kunna nås bör denna handlingsplan användas som utgångspunkt för Lärarutbildningens och enheternas årliga verksamhetsplaner. Arbetet med att internationalisera utbildningen måste vidare följas upp och utvärderas i slutet av varje läsår vid möte med enhetscheferna. Det centrala internationella kansliet vid Lärarutbildningen har att informera om de möjligheter som finns, svara för samordningen av studerandemobiliteten (IN och UT) samt verka för att internationaliseringsfrågorna drivs framåt, men dessa frågor måste hållas aktiva på enheterna och på sikt beröra samtliga lärare. Lärar- och studerandemobilitet, internationella studiebesök inom kurser, utvecklingen av strategiska partnerskap samt arbetet med språkliga och andra stödstrukturer innebär ekonomiska förutsättningar. Några sådana har inte definierats i denna text.

LUNDS
UNIVERSITET

www.uvet.lu.se
ISBN: 978-91-7473-290-0

LUNDS UNIVERSITET

Box 117
221 00 Lund
Tel 046-222 00 00
www.lu.se